

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Kadınların Siyasal
Katılımları Çerçevesinde
Kadın Meclislerinin
Yerel Siyasetteki
Etkinlikleri ve
Üye Profilleri

Funda ŞAHİN

Ankara 2011

Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri

Para ile satılmaz.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
Ziya Gökalp Cad. No: 40 Kızılay Ankara
Tel: 0312 430 45 77 Faks: 0312 430 76 70
www.ksgm.gov.tr

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KADINLARIN SİYASAL KATILIMLARI ÇERÇEVESİNDE
KADIN MECLİSLERİNİN YEREL SİYASETTEKİ
ETKİNLİKLERİ VE ÜYE PROFİLLERİ

UZMANLIK TEZİ

Funda ŞAHİN

DANIŐMAN
Prof. Dr. Oya ÇİTÇİ

ISBN: 978-975-19-5060-4

Basım Yeri: Afşaroğlu Matbaası
0 312 384 54 88 - Ankara

TEŞEKKÜR

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünde gerçekleştirilen bu tez çalışması ile Yerel Gündem 21 Programı kapsamında ölkemizde oluşturulan “kadın meclisleri”nin, üye profilinin belirlenmesi ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi farklılaşmasının kadın meclislerinin etkinlikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Çalışmamda bana her türlü yardım ve desteği sağlayan, çalışma üzerinde çok emeği olan tez danışmanım Prof. Dr. Oya ÇİTÇİ’ye,

Çalışma sırasında bana her türlü desteği gösteren aileme, tezin çeşitli aşamalarında yardım gördüğüm Sayın Emre ERİŐ’e,

Çok değerli kurum yöneticileri ve çalışma arkadaşlarıma, bütün içtenliğimle teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Demokrasilerde ve modern toplumlarda, alınan kararların meşru olabilmesi için iktidarın bu kararlardan etkilenenlerce seçilmesi ve onların tercihlerini yansıtması temel ilkedir. Bu noktada, herkesin seçme hakkına sahip olmasının yanı sıra siyasal katılımın her türünden faydalanılarak bireylerin ve toplumun dengeli temsili önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların yetki, karar alma süreç ve mekanizmalarına katılımı büyük önem taşımaktadır. Kadının her düzeyde yönetime etkin katılımı sağlanmadan, karar alma süreçlerine toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı yerleştirilmeden kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşamayacağı açıktır. Bu gereklilik hem ulusal siyaset hem de yerel siyaset için geçerlidir.

Kadınların yerel yönetimlerde eksik temsili gerçeğinden yola çıkılarak ilk önce yerel yönetimler ve yerel siyasette kadınların görünür kılınması, kadınların yerelde kendi sorunlarını dile getirip, yerel çözümün parçası olmaları gerekmektedir. Bu çalışma ile yerel yönetimlerin yeniden yapılanması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik bir araç olarak yürütülmeye başlanan Yerel Gündem 21 (YG-21) Programı çerçevesinde oluşturulan kadın meclislerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Kadın meclisleri, kadınların karar alma süreçlerine ve kentsel yaşamın her alanına etkin olarak katılımının sağlanmasına odaklanmanın yanı sıra örgütlü ve örgütsüz kadınlar arasındaki iletişimin geliştirilmesi, bilgi ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesini sağlayacak ortak bir dayanışma ağı oluşturmayı öngörmüştür. Bu çerçevede, söz konusu kadın meclislerinin bütüncül açıdan incelenmesinin ve yereldeki etkinliklerinin sorgulanmasının, ileride yerelde gerçekleştirilecek çalışmalarda faydalı olacağı düşünülmüştür.

Bu amaçla, ülke genelindeki kadın meclisi üye profili, anket çalışması yoluyla çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuç ve bulguları değerlendirmek üzere SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Kadın meclisi üye profili çerçevesinde kadın meclislerinin yereldeki etkinliklerini ölçmek ve sosyo-ekonomik gelişmişliğin kadın meclislerinin etkinlikleri üzerindeki etkisini anlayabilmek amacıyla sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre belirlenen üç ilde YG-21 genel sekreterleri, kadın meclisi

başkanları ve kadın meclisi ¼yeleriyle derinlemesine g¼r¼řmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada, kadınların siyasi katılımında etkin bir mekanizma olarak faaliyet g¼sterebilecek kadın meclislerinin etkinliklerinin, sosyo-ekonomik gelişmişlik d¼zeyine paralel olarak farklılıklar g¼sterdięi değerlendirilmiştir. Ayrıca, yerel y¼netimlerin toplumsal cinsiyet bakış açısı farkındalığı ve duyarlılığına yeterince sahip olmaması nedeniyle kadın meclislerinin başta kurumsallaşma olmak ¼zere çeşitli sorunlarla karşılaştıkları g¼r¼lm¼řt¼r.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, siyasi katılım, kadın, yerel y¼netimler, kadın meclisleri, sosyo-ekonomik gelişmişlik.

ABSTRACT

In modern societies and democracies, balanced representation of individuals and communities has importance for development and modernization. At this point of view, it has a great importance that women, constituting half of the world population, should involve in decision making processes and mechanisms. This is a necessity both for national and local politics. Local politics at that stage can be considered that allows women to voice their own problems and participate in solution in local administration.

With this study, it is intended to analyze women assemblies which were set within the framework of Local Agenda 21. Enabling with focusing effective women participation, women assemblies aim to reach organized and non-organized women. In this aspect, it is thought that, a total survey about women assemblies and an enquiry about their local effects would be useful for future studies to be performed on local administrations.

For this purpose, country wide women assembly member profile is tried to be identified via questionnaire study. SPSS statistics interpretation program is employed to validate incoming results and findings. In addition, to evaluate the local effect of women assemblies and to understand the influence of socio-economical development level on the effectiveness of women assemblies, interviews in great detail were realized.

In this study, it is evaluated that, the effectiveness of women assemblies differ from each other parallel to socio-economical development level and many of them faced some difficulties including institutionalization due to, not internalization of gender awareness and responsivity by local administrations.

Key Words: Democracy, political participation, women, local administrations, women assemblies, socio-economic development.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XI
ŞEKİLLER	XII
TABLolar	XIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. SİYASET, SİYASAL KATILIM VE KADIN	9
1.1. Siyaset Kavramı	9
1.2. Katılım, Siyasal Katılım ve Siyasal Katılım Değişkenleri	12
1.3. Kadınların Siyasal Katılımı	15
1.3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Katılım	15
1.3.2. Kadınların Eksik Temsilinin Nedenleri.....	18
1.4. Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişimi ve Kadınların Siyasal Katılımı	20
1.4.1. Türkiye’de Kadınların Parlamento Düzeyinde Temsili	21
1.4.2. Türkiye’de Kadınların Yerel Düzeyde Temsili	24
1.4.3. Türkiye’de Örgütlenme Düzeyinde Kadın Hareketi ve Kadınların Temsili	27
İKİNCİ BÖLÜM	31
2. KADIN MECLİSLERİ VE KADIN MECLİSİ ÜYE PROFİLİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	33
2.1. Kadın Meclislerinin Oluşum Dinamikleri	33

2.2. Türkiye’de Kadın Meclisleri ve Kadın Meclislerine İlişkin Özellikler	39
2.3. Araştırmaya İlişkin Bilgiler	41
2.3.1. Araştırmanın Amacı	41
2.3.2. Araştırmanın Evreni, Yöntemi ve Veri Toplama Tekniği ...	43
2.4. Bulgular	45
2.4.1. Betimsel Özellikler	45
2.4.1.1. Yerleşim Birimi	45
2.4.1.2. Yaş	46
2.4.1.3. Medeni Durum	49
2.4.1.4. Eğitim Düzeyi	49
2.4.1.5. Meslek, Çalışma Hayatında Yer Aldığı Sektör ve Yer Alış Süresi	50
2.4.1.6. Çocuk	54
2.4.1.7. Siyasi Parti Üyeliği ve Seçim Adaylığı	55
2.4.1.8. Sivil Toplum Kuruluşuna Üyelik	57
2.4.1.9. Kadın Meclisine Üyelik Süresi	60
2.4.2. Tutumlar	61
2.4.2.1. Kadın Meclisi Aktif Üyelik Nedenlerine İlişkin Görüşler	61
2.4.2.2. Kadın Meclislerinin Yerel Yönetimler Açısından En Temel Katkısına İlişkin Görüşler	63
2.4.2.3. Kadın Meclislerinin Güçlendirilmesi Adına Neler Yapılabileceğine İlişkin Görüşler	64
2.4.2.4. Kadınların Yerel Siyasete Katılımlarını Arttırmak Adına Neler Yapılabileceğine İlişkin Görüşler	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	71
3. SAHA ARAŞTIRMASI	73
3.1. Yöntem	73
3.1.1. Kavramsal Çerçeve	73
3.1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar	74
3.2. İllerin Seçilme Nedenleri.....	74
3.3. İllerin Demografik Özellikleri ve Sosyo-Ekonomik Göstergeleri	76
3.3.1. Denizli	76
3.3.2. Nevşehir	78
3.3.3. Erzincan	79
3.4. Denizli, Nevşehir ve Erzincan İllerindeki Kadın Meclisleri	80
3.4.1. Kadın Meclislerinin Kuruluş Süreci	80
3.4.2. Kadın Meclislerinin Tanıtımı ve Tanınırlığı	81
3.4.3. Kadın Meclisi, Sivil Toplum ve Örgütsüz Kadın İlişkisi ...	84
3.4.4. Kadın Meclisine Katılım Motivasyonları	87
3.4.5. Kadın Meclisleri ve Seçilen İllerin Öncelikli Kadın Sorunları.....	88
3.4.6. Kadın Meclisleri ve Yapılan Çalışmalar	91
3.4.7. Kadın Meclislerinin Kentsel Yapının Oluşumuna Katkısı...93	
3.4.8. Kadın Meclisi-Kent Konseyi İlişkisi Çerçevesinde Kurumsallaşma Çabaları	94
3.4.9. Kadın Meclisleri ve Siyasal Katılım	99
3.4.10. Kadın Meclisleri ve Genç Kadınlar	101

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	103
KAYNAKÇA	111
EKLER	119
EK 1.....	121
EK 2.....	129
EK 3.....	131
EK 4.....	134
EK 5.....	135
EK 6.....	136

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklaması
AB	Avrupa Birliği
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
KA-DER	Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği
KAGİDER	Kadın Girişimciler Derneği
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
STK	Sivil Toplum Kuruluğu
TNSA	Türkiye Nüfus Sağlığı Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
UCLG-MEWA	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YG-21	Yerel Gündem 21

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Yerleşim birimi - kadın meclisleri üyeleri dağılımı grafiği... 46	46
Şekil 2.2. Kadın meclisleri üyeleri yaş histogramı..... 47	47
Şekil 2.3. Yaş aralığı - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği..... 47	47
Şekil 2.4. Medeni durumu - kadın meclisleri üyeleri dağılımı grafiği ... 49	49
Şekil 2.5. Eğitim durumu - kadın meclisleri üyeleri dağılımı grafiği... 50	50
Şekil 2.6. Çalışılan sektör - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği..... 53	53
Şekil 2.7. Kadın meclisleri üyeleri çalışma histogramı 54	54
Şekil 2.8. Çocuk sahibi olma - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği.... 55	55
Şekil 2.9. Kadın meclisleri üyeleri sivil toplum kuruluşlarına üyelik süresi histogramı..... 59	59
Şekil 2.10. Kadın meclislerine üyelik süresi - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği..... 60	60
Şekil 2.11. Kadın meclisinde aktif üyelik yapmaya yönelten temel neden - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği..... 62	62
Şekil 2.12. Yerel yönetimler açısından katkı - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği..... 63	63

TABLolar

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. Dünya parlamentolarında kadın temsil oranı	17
Tablo 1.2. Seçim yılı ve cinsiyete göre milletvekilli sayısı ve Meclis'te temsil oranı, 1935-2007	23
Tablo 1.3. Türkiye'de yerel yönetimlere seçilmiş kadın sayısı ve oranı ..	25
Tablo 2.1. Kadın meclisleri üyeleri meslek dağılımı tablosu	51
Tablo 2.2. Kadın meclisleri üyeleri ev kadınlarının eğitim durumu tablosu.....	52
Tablo 2.3. Kadın meclisleri üyeleri siyasi parti üyeliği tablosu	56
Tablo 2.4. Kadın meclisleri üyeleri seçim adaylığı tablosu.....	57
Tablo 2.5. Kadın meclislerini güçlendirmek için yapılabilecekler	65
Tablo 2.6. Kadınların yerel siyasete katılımını artırmak için yapılabilecekler	67
Tablo 3.1. İllerin gelişmişlik düzeyi tablosu	75

GİRİŞ

GİRİŞ

Siyaset, birçok yaklaşımı bir arada barındıran, çok boyutlu, kapsamı geniş bir kavramdır. Hükümet etme sanatı, kamu alanı yönetimi, uzlaşma süreci ve kuvvet, bu yaklaşım ve boyutların en temellerini oluşturmaktadır. Bu kadar geniş bir kapsama sahip olan siyaset, seçimlerle, parti örgütleriyle, devlet yapılarıyla veya anayasalarla sınırlı bir alan değildir. Siyaset her yerde ve her koşulda mevcuttur. Parti faaliyetleri, topluluk faaliyetleri, protesto hareketleri doğrudan siyasal katılım olarak değerlendirilirken; oy verenler ile örgütlere ve topluluklara yakınlık duyanların da siyasal faaliyet üzerinde dolaylı etki yaratabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüz dünyasında, siyasetin faaliyet türleri ve alanlarını belirlemek, siyasetin hangi düzeyleri içinde yaşadığımızı bilmek siyasal dünyanın daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Kavram olarak siyasal faaliyet ise aileden, mahalleye, mahalleden yerel yönetimlere, ulusal boyuta ve hatta dünya ölçeğine kadar çeşitli düzeylerde gerçekleşmektedir. Söz konusu düzeyler arasında, faaliyetin özü ve yöntemleri bakımından önemli farklar bulunmamaktadır. Ancak nicelik ve işlev bakımından farklılıklar görülebilmektedir. Bu noktada, siyasal katılımın insan haklarının ve demokrasinin bir gereği olduğu düşüncesinden hareketle, her bireyin istediği faaliyet türü ve istediği düzeyde siyasal katılımı mümkündür. Ancak, yerleşim yeri, sosyoekonomik statü, yaş, cinsiyet gibi değişkenlere bağlı olarak siyasal katılma etkinliklerinde farklılıklar olabilmektedir. Örneğin, cinsiyet temelli bakıldığında kadınların siyasal katılım faaliyet türleri ve düzeylerinin alt seviyelerde kaldığı, belirli düzeyi aşamadığı ve kadınların yeteri kadar temsil edilmediği görülmektedir. Bu nedenle, bazı ülkelerde kadınların katılımlarını artırmaya yönelik çeşitli stratejiler geliştirildiği gözlenmektedir. Kadınların yetki ve karar alma süreçleri dâhil siyasal katılımları nicelik ve işlev bakımından siyaseti olumlu olarak etkilemektedir. Kadınların erkeklere göre daha fazla özel alanla tanımlanması ve özel alanın daha kapalı olması, kadınların, hem daha az buldukları kamusal alana ilişkin sorunlarını hem de kapalı olan özel alana ilişkin sorunlarını yansıtmaları hususunda daha çekimser olmalarına neden olmaktadır. Kadınların temsil oranlarının artması, hem kadınların tüm sorunları ile çok iyi bildikleri bu özel alanı siyasete taşımalarına, hem de kamusal alana ilişkin çekimser

kaldıkları konuları gündeme taşımalarına olanak tanımaktadır. Bu sayede, her iki cinsiyetin de sorunları gündeme taşınmış, her iki cinsiyet de toplumsal, kamusal ve siyasal alanda temsil edilmiş olacaktır. Bu ise, bir ülkede, insan haklarının tam olarak uygulandığının ve demokrasinin yerleştiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilecektir.

Bu çerçevede, aileden ulusa kadar siyasal katılım düzeyleri değerlendirildiğinde, kadınların toplumsal olarak söz sahibi olduklarının en belirgin göstergesini, kadınlara en yakın yönetsel/siyasal düzey olarak değerlendirilen yerel yönetimlere katılımları gösterecektir. Yerel yönetimler, demokrasinin gelişmesinde, buna bağlı olarak ekonomi, şiddet, eğitim vb. alanlarda kadın sorunlarının çözümlenmesinde; ayrıca kadınların karar alma mekanizmalarına katılımında anahtar bir role sahiptir. Çünkü yerel nitelikli hizmetlerin çok büyük oranda kadınların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen sonuçları vardır. Bu nedenle, kadınların yerel yönetimlerde temsili, yerel yönetimlerin bu türden işlevlerinin kalitesi üzerinde etkili olacaktır. Ayrıca, kadınlar yerel düzeyde alınan kararların toplumsal cinsiyete daha fazla duyarlı olmasını sağlamak için kararları etkileyebilir (KSGM, 2008). Bu etkilenmenin ise bir çarpan etkisi yaratarak uzun vadede tüm ülkede etkisini göstermesi beklenmektedir.

Ülkemizde, gerek ulusal düzeyde gerek yerel düzeyde kadın temsiline istenen seviyelerde olmadığı dikkat çekmektedir. Diğer dikkat çeken bir nokta da, kadınların yerel siyasete katılma özelliklerinin dünya geneline ters bir eğilim göstermesidir. Dünyanın birçok ülkesinde, kadınlar ulusal düzeydeki siyasette ciddi bir temsil düzeyine ulaşmasalar bile, yerel siyasal kararlara katılmada daha başarılı olabilmektedirler. Ülkemizde, yerel seçimlerde, 1999'dan 2004'e kadınların siyasal temsiline artışı bakarsak, değişimin çok küçük olduğu görülmektedir. 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri'nde de çok küçük bir değişim gözlenmiştir. 2009 Yerel Seçim sonuçları itibarıyla, 2 il belediye, 15 ilçe belediye başkanı kadındır (İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2009). Bu noktada, toplumda konuyla ilgili farkındalık ve bilinç artırıcı çalışmalar yapılması son derece gereklidir. Yerel düzeyde rol alan aktörlerin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısına sahip olmaları toplumun bilinçlendirilmesindeki ilk adımlardandır. Türkiye'de kadınların yerel siyasete katılımını artırmak için atılan adımların çok az sayıda olduğu ve yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

Bu kapsamda, kadınların yerel siyasete aktif katılımlarını sağlamaya yönelik çalışmaların; kampanya, proje ya da bir program kapsamında çoğu zaman bölgesel tabanda yürütüldüğü gözlenmektedir. Bu çalışmalardan bir tanesini de Yerel Gündem 21 (YG-21) Programı oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından 1992 yılında uygulanmaya konan, ülkemizde 2009 yılına kadar 4 farklı proje çerçevesinde yürütülmüş olan Program'ın öncelikli amacı, katılımcılık anlayışı çerçevesinde şeffaf, hesap verebilir ve demokratik bir yönetim anlayışını yerel yönetimlerden başlamak üzere uygulamaya sokmaktır. Program katılımcılık anlayışına vurgu yaparken kadınların katılımlarının da gerekliliği ve önemi üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede, Program uygulayıcısı illerde, Program'ın çatısını oluşturan kent konseyi yapılanmaları altında, kadınların kent yönetimine katılımlarını artırmak, kadınları da karar süreçlerine dâhil etmek üzere kadın meclisi veya kadın çalışma grubu oluşturulmasının anlamına dikkat çekilmiştir.

Yıldız TOKMAN ve Aksu BORA'nın 2006 Mart ayında yayımlanan "Türkiye Yerel Gündem Programının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Değerlendirilmesi" başlıklı raporunda kadın meclisleri, kadın kamusalılığı ve geleneksel kadın kamusalılığı YG-21 uygulaması çerçevesinde irdelenmiştir. Ancak, sivil toplum kuruluşları, partiler gibi siyasal faaliyetlere katılımın bir türü olarak ele alınması muhtemel kadın meclisleri, üye profili ve etkinlikleri çerçevesinde bugüne kadar ülkemizde bütüncül bir açıdan ele alınmamıştır.

Bu çalışma, kadınların karar alma süreçlerine ve kentsel yaşamın her alanına etkin olarak katılımının sağlanmasına odaklanan, örgütlü ve örgütsüz kadınlar arasındaki iletişimin geliştirilmesi, bilgi ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesini sağlayacak ortak bir dayanışma ağı oluşturmayı öngören kadın meclislerinin bütüncül bir açıdan incelenmesi gerekliliğinden hareket etmektedir. Bu çerçevede, araştırmanın temel amacı, kadın meclislerinin bir siyasal katılım türü olarak yerelde etkilerinin değerlendirilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda, tezin kuramsal ve kavramsal çerçevesini oluşturan birinci bölümünde, siyaset kavramı, siyasal katılım, kadınların siyasal katılımı ve Türkiye'de kadın haklarının gelişimi bağlamında kadınların siyasal katılımı üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise, YG-21 Programı kapsamında kadın meclislerinin oluşum dinamikleri, Türkiye’de kadın meclisleri ve bu meclislere ilişkin özellikler incelenmiş olup, gerçekleştirilen anket çalışmasıyla, ülke genelindeki kadın meclisi üye profili çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, 17 soru içeren soru kağıdı, YG-21 Programı uygulayıcısı 67 ile gönderilerek, kadın meclislerinin olması halinde, soru kağıdının kadın meclis üyeleri tarafından cevaplandırılması talep edilmiştir. 579 üye tarafından cevaplandırılan soru kağıtları, SPSS istatistik programında değerlendirilmiştir. Bazı illerde kadın meclislerinin olmaması, bazı illerde ise mevcut kadın meclislerinin faaliyet göstermemesi veya düzenli kayıt tutulmaması gibi nedenlerden ötürü toplam örnekleme ulaşmada sıkıntılarla karşılaşılmasına rağmen ülke genelinde kadın meclisi üye evreninin 4000 civarında olduğu hesaplanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılaşan üç ildeki kadın meclislerinin etkinlikleri belirli başlıklar altında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu çerçevede, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı’nın 2003 yılında yapmış olduğu “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” temel alınmıştır. Söz konusu araştırma çerçevesinde, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre seçilen üç ildeki kadın meclislerinde YG-21 genel sekreterleri, kadın meclisi başkanları ve kadın meclisi üyeleriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, kadın meclislerinin etkinliklerinde sosyo-ekonomik gelişmişliğin etkisi olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Sonuç kısmında ise, kadın meclis üye profili bağlamında bir siyasal katılım türü olarak kadın meclislerinin ülkemizdeki etkinliği değerlendirilmiş, kadın meclislerinin daha etkin ve işlevsel hale getirilebilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİYASET, SİYASAL KATILIM VE KADIN

1.1. Siyaset Kavramı

İnsanoğlunun, günümüzden altı bin yıl kadar önce ilkel yaşamdan kurtulup yerleşik hayata geçmesiyle yani uygar toplum aşamasına adım atmasıyla birlikte siyaset olgusu oluşmuş ve siyasal kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Ancak, bugüne kadar siyasal bilimciler tarafından siyaset kavramının herkesçe benimsenen bir tanımı yapılamamıştır. Çünkü siyaset, bireyler arasındaki günlük ilişkilerden, en üst düzeyde toplumsal örgütlenmelerin çok çeşitli ilişkilerini de içine alan geniş kapsamlı bir olgudur. Bu nedenle, çeşitli dönemlerde, siyaset bilimciler ve filozoflar farklı tanımlamalarla siyaseti açıklamaya çalışmışlardır.

Siyaset bilimi geçmişte dar anlamda devlet ve iktidar kavramlarına odaklanırken, bilgi akışının ve teknoloji değişimlerinin hızlı yaşandığı küresel dünyamızda siyasal kararların tahlili, sosyal grupların karar ve etki ilişkilerindeki rolü, siyasal katılma, sosyal yapı ve iktidar ilişkisi, siyasal değişme ve gelişme gibi konuları da incelemektedir. Siyaset kavramının değişik tanımlarına bakılacak olduğunda kişisel bakış açılarındaki farklılıklarla beraber dönemsel farklılıklarda göze çarpmaktadır.

Siyasal bilimin kurucusu sayılan ve siyaseti pratik açıdan en üstün bilim olarak gören Aristo, siyaseti insana ilişkin eylemlerin en kapsamlısı olarak görerek insanı “zoon politikon-politik hayvan” olarak tanımlar (Acar, 2008). Aristo'nun bu görüşü, siyaseti sadece “yönetme ve diğer devletlerle olan ilişkilerine yön verme sanatına ilişkin olan her şeyin bilgisi” olarak tanımlayan anlayışa ters düşmektedir (Acar, 2008). Çünkü böyle bir anlayış, siyaset olgusunu salt devlete indirgemekte ve siyaseti devleti araştırma çabalarıyla sınırlandırmakta, üstelik devlet örgütünün oluşmasından önce yaşamış toplumlarda siyaset kurumunun olmadığını da düşündürmektedir. Oysa devlet öncesi toplumlarda da insanlar, kurumsallaşmış biçimde olmasa da, siyasal ilişkiler içindedirler.

Yukarıda belirtilen karşıt görüşler sentezlenerek Bülent Daver'in tanımında anlam bulmuştur. Daver'e göre siyaset “ülke, devlet ve insan yönetimi” biçiminde tanımlanmaktadır. Yani ne sadece devlete indirgenebilir ne de insandan ayrı düşünülebilir (Daver, 1993). Ahmet Taner Kışlalı

(2002) ise, siyaset kavramının devlete indirgenemeyeceğini kabul etmekle birlikte siyaset kavramını bir de “iktidar” penceresinden değerlendirmektedir. Otoriteyi de içeren iktidar kavramı, karar alma, uygulama, uygulatma gücünü elinde bulundurmaktadır. Ancak, unutulmaması gereken iktidarın sadece siyasal iktidar olarak kendisini göstermemesidir. Bu noktada, siyaset kavramsal olarak ne dar çerçevede sadece devletle ilişkilidir ne de geniş çerçevede iktidar kavramı siyaseti açıklamaktadır. Kışlalı (2002) bunu dikkate alarak siyaset bilimini şu şekilde tanımlamaktadır: “Siyaset bilimi, siyasal otorite ile ilgili kurumların ve bu kurumların oluşmasında ve işleminde rol oynayan davranışların bilimi”dir (Kışlalı, 2002). Söz konusu tanım belirli bir sınır getirmekle birlikte, aktörlerin davranışlarını incelemekle siyaset biliminin ilgilendiği tüm konuları da kapsamaktadır.

Bir başka anlayışa göre siyaset, toplumda yaşayan insanlar arasındaki düşünce, çıkar ve eğilim farklılıklarının yarattığı çatışmadan doğar. Çatışmanın asıl konusu da toplumdaki değerlerin paylaşılmasıdır. Çatışmanın yöneldiği amaç iktidarın ele geçirilmesi ve onun sağladığı olanaklardan yararlanmaktır (Kapani, 2002). Bu tanıma karşı çıkanlar ise, siyasetin salt bir çatışma ve kavga olmadığını, onun temel amacının, özel çıkarlara karşı genel çıkarları gözeterek, toplumu oluşturan bireylerin ortak iyiliğini gerçekleştirmek olduğunu savunurlar, siyaseti tüm insanların yararına olan bir düzen kurma çabası olarak nitelerler (Orhunbilge, bt).

“Siyasetin çatışmacı algılanışı; güç ve paylaşım mücadelesi şeklinde tanımlanışı Machiavelli ve Hobbes’un derin izlerini taşımaktadır. Machiavelli ve Hobbes aslında kendi zamanlarının içinde yaşadıkları dönemin egemen siyasal rasyonelliğine tercüman olmuşlardır. Ahlaki ve insani kaygılardan sıyrılmış yalnızca başarıya odaklanmış olan araçsal siyaset anlayışı, sonuçta mutlakiyet yönetiminin en önemli unsuru olmuştur. Bu yaklaşım, farkında olarak veya olmayarak kendini despotizm, paternalizm ve otoriterizm olarak ortaya koymuştur. Kuşkusuz, bu siyaset anlayışının önemli öğelerinden biri de elitizm olmuş; bunun sonucunda, çoğunluğun dışlanması ve aşağılanması olağan sayılmıştır” (Bağce, bt). Elitizm anlayışı çerçevesinde, dışlananları fakir ve yoksul kesim oluşturmakla birlikte, kadın ve gençler de çoğu zaman siyasal

temsil içinde yok sayılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Demokrasinin adının anılmadığı, despotik yönetimlerin egemen olduğu söz konusu dönemde bazı kesimlerin dışlanması elbette ki sistemin eleştirilmesine, zaman içerisinde kendi kendini sorgulayarak evrilmesine ve demokrasinin yeniden canlanmasına neden olmuştur.

20. yüzyılda, Max Weber, Joseph Schumpeter, David Easton, Harold Lasswell, Friedrich A. Hayek ve Robert Dahl gibi birçok düşünürün siyaset tanımları ve demokrasiye yaklaşımları birçok bakımdan araçsal bir nitelik taşımıştır. Örneğin, Max Weber siyaseti “devletlerarasında ya da devlet içindeki gruplar arasında gücü paylaşmaya ya da gücün dağılımını etkilemeye çalışmak” şeklinde tanımlamış; devleti de “belli bir arazi içinde, fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğu” olarak tarif etmiştir (Weber, 2006). Weber, siyaseti gücü ele geçirmeyle özdeşleştirdiğinden dolayı aynı toplumda bir arada yaşayan yurttaşlar arasında işbirliği ve dayanışma gibi başka ilişki biçimlerinin olabileceğini ihmal etmiş; böylece, “rekabet”, “güç” ve “şiddet”e dayanmayan bir siyasetin olabileceğini dışlamıştır (Bağce, bt). Lasswell’e göre siyaset, “toplumdaki kaynak ve değerlerin kimler tarafından, kimlere, ne zaman ve nasıl dağıtılacağıyla ilgilenmektedir” (Bağce, bt). Günümüzde yaygın olarak benimsenen bu tanımda, siyaset ve iktisat ilişkisi dikkat çekmektedir. Buna göre, iktisat kaynakların üretimiyle, siyaset ise paylaşımıyla ilgili görülmüştür. Siyaset ve demokrasiyi “siyasal bir yöntem” olarak tanımlayan ve bu söylemle siyaseti bir araç olarak gördükleri açıkça belli olan Hayek ve Schumpeter ise demokrasiyi siyasal kararlara ulaşmak için basit bir kurumsal düzenleme olarak görmüşlerdir.

İster dar olarak tanımlansın ister geniş bir perspektiften ele alınsın, ister bir araç olarak algılsın, siyasetin özünde her zaman birey bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, siyaset bireye hitap etmektedir. Demokrasi, siyasetin içinde yer alan bireylere rahatça davranacakları bir ortam sağlar. Devlet ise bu süreçte, birey ve demokrasi arasında kaynaştırıcı bir rol üstlenmektedir. Siyasetin temel vurgusu olan birey, bu dünyayla beraber kendisine verilen hakları daha da inceleyecek, araştırarak ve haklarını kontrol edecektir. Derken demokrasi onlara bu ortamı sağlamış bulacak ve devlet bu iki kavramı da kaynaştıracaktır. Yani, bir yüzünde çatışma diğer yüzünde ise uzlaşma bulunan siyaset, birey başta olmak

üzere toplumun her kesiminin katılımını sağlayan “çatışmaların çözüme kavuşturulma süreci” olarak anlam bulacaktır (Türköne, 2007).

Burada altı çizilmesi gereken husus, toplumun her kesiminin bu sürece katılımının sağlanmasıdır. Bu çerçevede, siyasal katılım dikkate alınması gereken önemli bir hususu oluşturmaktadır.

1.2. Katılım, Siyasal Katılım ve Siyasal Katılım Değişkenleri

Katılım sözlük anlamına göre, “bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olma”dır (TDK, 2008). **Siyasal katılım** ise, bireylerin ve toplumsal kümelerin içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin yönetiminde görev almaları, seçme, seçilme, örgütlenme, görüş açıklama vb. yollarla katkıda bulunmalarıdır. Diğer bir deyişle, yönetim erkinin kararlarını etkilemeye yönelik bütün çabalar, siyaset biliminin temel konularından biri olan siyasal katılımın kapsamına girmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında, birey ve toplumsallaşmanın hemen akabinde “siyasal katılma” olgusu gündemde yer almaktadır. Siyasal katılma; toplumsal düzenin kuruluşu, yönetimi ve denetimine ilişkin politikaların saptanması, kararların alınması ve uygulanmasına ilişkin çabaların bilfiil içinde bulunmaktır. Bir bakıma bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır (Kapani, 2002).

Siyasal katılma denilince, ilk akla gelen çoğunlukla seçimlere katılmaktır. Ancak, seçimlere katılmak siyasal katılımın sadece bir boyutudur. Oy verme, seçimlere katılma dışında da siyasal katılma bireylerin hayatında mevcuttur. Hatta düşünülecek olduğunda siyasal katılma kadar siyasal katılmama da özünde bir siyasal davranıştır. “Siyasal Katılım” adlı kitabında L. Milbrath, siyasal katılma türlerini incelemiş ve siyasal katılmayı zorluk ve yoğunluk derecesine göre 3’e ayırmıştır. Buna göre, Milbrath’ın siyasal eylem sınıflandırmasının ilk basamağını gözlemci eylemler oluşturmaktadır. Siyasal uyarılara açık olmak, oy kullanmak, tartışmalara girmek, başkalarını belirli bir yönde kullanmaya ikna etmek bu basamakta yer alan eylemlerden belli başlılarıdır. İkinci basamakta ise, siyasal bir mitinge katılmak, siyasi bir liderle ilişki kurmak ve buna benzer geçiş faaliyetleri, diğer bir adıyla aracı eylemler bulunmaktadır. Gladyatör eylemler olarak adlandırılan siyasi mücadeleye yönelik eylemler ise siyasal katılma

türlerinin en üst basamağında yer almaktadır. Bir seçim kampanyasında çalışmak, faal parti üyeliği yapmak, siyasal fonlar toplamaya çalışmak, siyasal bir mevki için aday olmak, siyasal bir mevki sahibi olmak bu basamakta yer alan; diğer basamakta yer alan eylemlere nazaran zorluk derecesi fazla olan eylemlerdir (Nohutçu, 2006).

Siyaset kavramını tanımlarken değinildiği üzere, birey siyasal yaşamın temel ögesini oluşturmaktadır. Siyasal yaşam içinde tek başına rol üstlenebilen birey, ulaşmak istediği amacına, örgütlenerek küçük gruplar, toplumsal sınıflar ve toplum düzeyinde daha kolay ulaşabilmektedir. Şüphesiz, bu noktada, siyasetin birey düzeyinde yansımaları ile toplumsal düzeyde yansımalarında bazı farklılıklar oluşmaktadır. Bu farklılıklar, özüne bakılacak olduğunda siyasal tutum ve davranışların farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Bireysel alan öncelikli olmak üzere toplumsal alanda da meydana gelen tutum ve davranışlardaki bu farklılaşma büyük ölçüde **siyasal katılma değişkenlerine** bağlıdır. **Psikolojik ve sosyo-ekonomik etmenler** siyasal katılımı belirleyen değişkenleri geniş çerçevede tanımlamaktadır. **Psikolojik etmenlerin** başında, etkinlik duygusu gelmektedir. Kişinin kendi eylem ve faaliyetleri ile çevresine etki edebileceği ve olayların akışını değiştirebileceği inancı etkinlik duygusunu tanımlamaktadır. Söz konusu inancın yüksek olduğu bazı kişiler aktif olarak siyasal alana katılım sağlarken, bu inancın düşük olduğu kişiler ise siyasal alanda yer alma hususunda pasiftirler. Diğer bir ifadeyle, siyasal katılım, “siyasal etkinlik duygusu”nun zayıf ya da güçlü oluşuna göre ya artmakta veyahut düşmektedir (Kapani, 2002). Farklı açılımlara sahip olan **sosyo-ekonomik etmenler** ise siyasal katılım değişkenlerini anlamak açısından son derece önemlidir. Sosyo-ekonomik etmenlerde görülen bir değişme bireyin çevresini algılayışını, düşünce tarzını etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle, kişinin mesleği, geliri, eğitim seviyesi, yerleşme biçimi, cinsiyet, yaş gibi etmenler siyasal katılımı etkiler. Örneğin, farklı topluluklar değişik sosyal statüye sahip olabilmelerine rağmen sosyal itibarı yüksek grupların daha yüksek bir siyasal katılma eğilimi gösterdikleri söylenebilir (Yücekök, 1987). Samuel Huntington “Siyasal Gelişme” isimli kitabında, siyasal katılma düzeyinin, ekonomik gelişme düzeyi ile paralellik gösterdiğini ve bir toplumda sosyoekonomik gelişme düzeyi ne kadar yüksek ise, siyasal katılma oranının da o kadar fazla olduğunu vurgulamaktadır (Huntington, 1968).

Yani, daha fazla eğitim görmüş olanlar, iyi gelir sahipleri ve yüksek statü mesleklerde çalışanlar, genellikle yoksul, eğitimsiz ve düşük statü mesleklerde çalışanlara oranla daha katılımcı kabul edilmektedir. Ayrıca sosyo-ekonomik gelişme, örgüt ve derneklerin çoğalmasına ve daha çok kişinin bu gruplara katılmasına yol açarak da siyasal katılımı artırmaktadır. Örneğin, gelişmiş toplumlarda işveren örgütlerine, çiftçi derneklerine, işçi sendikalarına ve cemaat örgütlerine daha fazla rastlanmakta ve toplumun bu katmanlarının da görüşleri alınmaktadır (Özkan, 2008).

Sosyo-ekonomik değişkenler arasında yer alan önemli parametrelerden bir tanesi de “yaş”tır. Yukarıda, tutum ve davranışlarda meydana gelen farklılaşmanın büyük ölçüde siyasal katılma değişkenlerine bağlı olduğuna vurgu yapılmıştı. Bu noktada, siyasal katılma değişkenlerinden olan yaş da kuşaklar arasında var olan tutumların farklılaşmasından kaynaklanmakta ve siyasal katılmanın boyutlarını etkilemektedir. Konuyla ilgili araştırmaların sunduğu en önemli varsayım; gençlerin, değişime ve yeniliklere açık; yaşlıların ise, muhafazakâr ve tutucu eğilimlere yatkın olduğudur (Kışlalı, 2002). Bu da şüphesiz, siyasal katılımı etkisini göstermektedir. Gençlerin değişikliklere uyum sağlama yetenekleri, yani enerji seviyelerinin yüksekliği gerek sivil gerek siyasal yaşamda faaliyete geçmelerini kolaylaştırırken, yaşın ilerlemesiyle enerjisinin zaman içerisinde düşmesi, bireyde inşa edilen değerleri, kazanımları yitirme korkusuna ve köklü değişikliklerden kaçınmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda, gençler gençliğe adım atmalarından olgunlaşma dönemine geçinceye kadar bir süre toplumsal yetki ve sorumluluklarının dışında kalmaktadır. Mevcut koşullarla bağları çoğu zaman güçlenmemiş olmakla beraber, kendisi dışında sorumluluk taşımaması, davranış ve tutumlarına da yansımaktadır (Kışlalı, 2002).

Biyolojik-toplumsal bir olgu olarak yaş gibi cinsiyet de siyasal tutum ve davranışlara yansımakta ve siyasal katılımı etkilemektedir. Cinsiyet değişkeninin siyasal katılmanın yoğunluğu üzerindeki etkisini anlayabilmek için öncelikli olarak siyasal tutumlar açısından kadın-erkek farklılaşmasına, sonrasında ise bu farklılıkların nedenine bakmak anlamlı olacaktır. Bu noktada, irdelenmesi gereken husus; bugün bile dünyanın birçok yerinde erkeklerin siyasal katılımı söz konusu iken kadınların bu alanda yeterince temsil edilmemesidir. Bu nedenle, siyasal katılımı cinsiyet

değişkeni ele alınırken, kadınların eksik temsili üzerinde durularak konu incelenmelidir. Çalışmanın bu bölümünde, siyasal katılımı kadın-erkek farklılaşması ve kadınların siyasal katılımı üzerinde durulacaktır.

1.3. Kadınların Siyasal Katılımı

1.3.1. Toplumsal Cinsiyet ve Katılım

Sağlık, eğitim, çalışma hayatı dâhil siyasal katılımı da kadın-erkek eşitsizliği ve farklılaşmasını daha iyi anlayabilmek ve kadının siyasal katılımını yorumlayabilmek için Sanayi Devrimi öncesi ve sonrasındaki gelişmelere bakmak yararlı olacaktır.

Bilindiği üzere, üretim insanın topraktan, doğanın her türlü kaynak ve güçlerinden kendine yararlı ürünler elde etmesi, bunları işlemesi ve ihtiyacı doğrultusunda çoğaltma işlemidir (TDK, 2008). Sanayi Devrimi öncesinde, gıda ve giyim üretiminin büyük bir çoğunluğu aile fertleri tarafından evde gerçekleştirilmekteydi. Diğer bir ifadeyle, kadınlar ve erkekler işleri beraber yürütür ve üretim süreci içerisinde işbirliği içinde hareket ederek beraberce üretirlerdi. Kadınların bilgi ve becerileri son derece önemsenir, yaşam deneyimlerine saygı duyulur, bunların gelecek nesillere taşınması sağlanırdı. Belirgin bir özel alan-kamusal alan ayrımı bulunmamaktaydı. Sanayi Devrimi'yle birlikte ortaya çıkan piyasa ekonomisi ve sanayileşme, artı değeri ve kârı ortaya çıkararak, insanların sadece kendi ihtiyaç ve geçimleri için üretim yapması anlayışını değiştirdi. Üretim yeri olan ev, zaman içinde değişerek yerini ticari üretim çiftlikleri ve fabrikalara bıraktı. Bununla beraber, evde üreten emek harcayan kadın, ev dışında üretim söz konusu olduğunda biyolojik ve psikolojik özellikleri öne sürülerek, bu özelliklerin ev dışı üretim için uygun olmadığı gerekçesiyle üretim sürecine katılımdan dışlandı (Bhasin, 2003). Yani tarihsel koşullar içerisinde, kadının ekonomik rolünün değişmesi, kadını erkeğe göre daha zayıf bir konuma yerleştirdi. Böylece, kadının eve kapanmasını ve yalnızca ev işleriyle ilgilenir duruma gelmesini doğuran koşullar, erkeği evi geçindiren bir role büründürmüştü. Bu durum; erkeği toplumsal ve siyasal yaşamda da kadının rekabetinden uzaklaştırdı ve erkeğin aile içindeki konumunu da güçlendirdi (Kışlalı, 2002).

Kısaca vurgulamak gerekirse, Sanayi Devrimi'yle beraber kamusal ve özel alan ayrımı belirginleşmiş, eşitsizlikler keskinleşmiş ve ataerkil

sistem güçlenmiştir. Aslında, kadınlar ve erkeklerin davranış ve düşüncelerindeki farklılıklar, çoğunlukla onların toplumsal konumlarındaki bu farklılıktan kaynaklanmaktadır. Elbette siyasal katılımdaki farklılaşmada da tüm bunların bir yansıması olacaktır.

Ataerkil sisteme göre, erkekler yönetmek ve egemen olmak için yaratılmış, akli ve gücü temsil eden karakterler iken kadınlar evde çocuk yetiştirmek üzere yaratılmış, duygusallığı ve zayıflığı temsil eden karakterleri oluşturmaktadır. Duygusal olmak çoğu zaman rasyonaliteden uzak olmak ve dengesiz olmak anlamında yorumlanmış; kadınlara atfedilen bu özellik onların siyasal katılım ve yönetimden uzak durmaları için geçerli kabul edilmiştir. Görüldüğü üzere, bu görüş erkek egemenliğini meşurlaştırmakta, kadın-erkek doğasının farklı olduğu tezine dayanmakta ve hiyerarşik bir ayrılaşmaya neden olmaktadır. Oysa birçok feminist tarafından da savunulduğu gibi insani öz bakımından kadınlar ve erkekler eşittir (Berktaş, 1998).

İnsanların eşit ve özgür yaratıldıkları yaygın inancı modern dünyayı tanımlayan en belirgin özelliklerdendir. Sancar Üşür'e (1997) göre:

“Yaradılıştan bütün insanlarda var olan akıl ve dolayısıyla da kendi başına doğruyu bulma, isteme ve yaratma yeteneği yine kendi çıkarları gereği bir araya gelip karşılıklı uzlaşmaya dayalı bir toplumun temel kurallarını belirleme olanağını insanlara verir. Bu temel ilkeler birey olmanın tanımını, yani her insanın kendi yaşamı hakkında karar verme hakkını bize gösterir. Birey olmanın doğal uzantısı, kendi iradesi ile kurduğu toplumun karar süreçlerine katılıp toplumun geleceğini belirleme hakkı ve tabi ki bunun ayrılmaz bir parçası olarak eşit ve özgür insan muamelesi görmenin ifadesi olan evrensel insan haklarıdır”.

Modern siyaset teorisi, evrensel insan hakları bağlamında siyasal katılımı değerlendirerek yurttaşlığın evrensel boyutta algılanmasını talep eder. Ataerkil varsayıma göre, yurttaş olabilmek için aranan niteliklerin başında gelen rasyonelliğin erkeklerde bulunduğu iddiası, kadınların uzun yıllar eşit yurttaş olarak katılım sağlayamamasına neden olmuştur. Anne Phillips'in (1995) dediği gibi “insanlık-akıl-yurttaşlık-erkeklik” tek ve aynı norm etrafında kurulmuştur. Bu normlardan farklılık gösterenler

dışlanarak eksik olarak tanımlanmış ve eşitlik çoğu zaman aynılık olarak değerlendirilmiştir.

Modern demokrasilerde benimsenen “evrensel yurttaşlık” ilkesiyle, kadınlar toplumsal yaşama katılmaya ve kamusal alanda görünür olmaya başlamışlardır. Özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında yapılan yasal reformlar kamusal alanı yeniden şekillendirmiştir. Mülkiyet hakkı, çalışma hakkı, eğitim hakkı, medeni hukuk alanında yapılan düzenlemeler ile seçme ve seçilme hakkı 18. yüzyıldan bu yana kadınların eşit konuma gelebilmek adına yaptıkları mücadelenin meyveleri olarak nitelendirilebilir. Seçme ve seçilme hakkını elde eden kadın, ilerleyen süreçte sadece yasal eşitliğin kadınları özgür ve eşit hale getirmediğini anlayarak, kendi sorunlarını kamusal alanda dile getirerek çözüm arayışı içine girmiş; ulusal, yerel ve örgütsel bazda kendini ifade etmeye ve siyasal sisteme katılmaya başlamıştır. Ancak görünen odur ki, günümüzde kadınlar hala söz konusu süreçlerde yeteri kadar temsil edilmemektedir. Inter-Parliamentary Union’ın 31 Temmuz 2009 verilerine göre dünya parlamentolarında kadınların temsil oranı % 18,3’tür. Bölgesel olarak incelendiğinde bu oran İskandinav ülkelerinde % 42, Amerika’da % 20,5, Avrupa’da % 19,3, Asya’da % 18,3, Pasifik ülkelerinde % 13, Arap ülkelerinde ise % 9,7’dir.

Tablo 1.1. Dünya parlamentolarında kadın temsil oranı

Dünya Parlemlentolarında Kadın Temsili	
Toplam milletvekili sayısı	44.646
Bilinen toplumsal cinsiyet analizi	43.718
Erkek	35.723
Kadın	7.995
Kadınların yüzdesi	% 18,30

Kaynak: www.ipu.org, 31.07.2009.

Bölgesel farklılıkların etkisi görülmekle birlikte genel olarak ele alındığında kadınların temsil oranının hala düşük olduğu söylenebilir. Oysa kadınların sorunlarına çözüm bulabilmeleri için aktif siyasal katılımları son derece önemlidir. Kadınların aktif siyasal katılımlarını artırabilmek için ise kadınların eksik temsil nedenleri iyi bilinmeli, bu engellerin ortadan kaldırılması için stratejiler geliştirilmelidir.

1.3.2. Kadınların Eksik Temsilinin Nedenleri

Özel alan-kamusal alan ayrımı, kadınlar ve erkeklerin toplumsal konumunu belirlediği ölçüde kadınlar ve erkekler arasındaki işbölümünü de büyük ölçüde belirlemektedir. İster ev kadını olsun, ister ücret karşılığı ev içinde üretim yapsın, isterse de ev dışında ücretli çalışsın, kariyeri ne olursa olsun tüm kadınların ortak bir yanı var ki, bu da kadınların yaptıkları her şeyle beraber aile ve ev işlerinden sorumlu olduğudur. Özetle; kariyerinden ve toplumsal statüsünden bağımsız olarak tüm kadınlar, aynı zamanda ev kadınıdır. Kadınların büyük çoğunluğu çocukların, erkeklerin, yaşlı ve hastaların gereksinimlerini karşılamak için evde çalışır ve kalır. “Özel” yaşam alanında konumlandırılan kadın, toplumun “ortak” yaşamının dışında görülür; bu nedenle de kamuoyunu ilgilendirmeyen, diğer deyişle “apolitik” bir dünyaya aitmiş gibi tanımlanır. Bu zihniyet kadınları yaşam alanlarıyla ilgili sorunların siyaset dışı olduğu iddialarına karşı savunmasız bırakmaktadır (KA-DER, 2004). Kadınlar çifte sorumlulukları gereği zaman ve enerji bulamadıkları için siyasal alanda veya yönetim sürecinde kendilerini yetersiz, bilgisiz ve güçsüz hissederler. Siyasete istekli olsalar bile gerekli donanıma sahip olmadıkları için çoğu zaman siyasete atılmaya korkmakta ve cesaret edememektedirler. Bu nedenle, kadınların siyasete ilgisiz olduğu, kendileri istemedikleri için yer almadıkları söylemi bir de bu açıdan değerlendirilmelidir. Siyasal kültürde egemen olan erkek söylemi kadınları siyasete davet eder, hatta bu alanda koşulların da gayet eşit olduğunu vurgular. Oysa kadınlar ve erkekler hiçbir zaman eşit koşullarda yaşamazlar. Siyaset, kadınların da siyasete katılımlarını sağlayacak şekilde yapılandırılmadığı sürece, “oyunu erkek kurallarına göre oynamayı öğrenmiş ya da böyle bir fırsatı olan az sayıdaki ‘güçlü’ kadının başarılı olması sonucu” (KA-DER, 2004) kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra, siyasal katılım başlığı altında, sosyo-

ekonomik siyasal katılım değişkenleri olarak belirtilen eğitim, meslek, gelir durumu gibi etkenler sayısal veriler dikkate alınarak cinsiyet bazında incelendiğinde, sonucun kadınlar aleyhine olduğu görülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, “eğitim görmüş olanlar, iyi gelir sahipleri ve yüksek statülü mesleklerde çalışanlar, genellikle yoksul, eğitimsiz ve düşük statülü mesleklerde çalışanlara oranla daha fazla siyasal katılım göstermektedir. Cinsiyet temelinde bu değişkenler incelendiğinde kadınların ve kız çocuklarının okullaşma oranlarının erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir. Yine, eğitim düzeyi yükseldikçe ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerine geçişlerde kız çocuklarının eğitime katılma oranlarının düştüğü tespit edilmiştir. Oysa ilköğretim her Türk vatandaşı için zorunlu olup yasalar hiçbir şekilde kız ve erkek çocuklarının eğitim imkânlarına erişimine bir kısıtlama getirmemektedir. Benzer şekilde istihdama katılıma bakılacak olduğunda da yasalar önünde bir engel bulunmamaktadır. Yani, herkes gelir getirici bir işte çalışma, meslek edinme hakkına sahiptir. Ancak, cam tavan sendromu bu noktada kendisini göstermektedir. Kadınların önünde gerek aile ve toplumsal hayattaki işbölümünden gerekse ataerkil toplum yapısının özelliklerinden kaynaklanan görünmez engeller mevcuttur. Diğer bir deyişle, eşit koşullar yeterli olmamaktadır. Yasal anlamda hiçbir engel olmasa dahi kadınlar ve erkeklerin farklı olduğu, farklı ihtiyaçları olduğu kabul ediliyorsa farklı olanlara farklı fırsatlar sunulması gerektiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Cinsiyetler arası eşitliği sağlamanın temeli, toplumda mevcut olan fırsatlardan kadınlarla erkeklerin eşit yararlanma şansının olmasıdır. Yani kadınlar ve erkekler arasında fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.

Tüm bunların yanı sıra, ataerkil toplum tarafından yaratılan geleneksel kalıplar ve değer yargıları içinde hareket kabiliyeti sınırlı olan kadının siyasette yer almak amacıyla evdeki işleri ve sorumlulukları aksatması, kadının iyi bir eş ve iyi bir anne olma özelliğini kaybetmesi olarak değerlendirilecek ve toplum tarafından hoş karşılanmayacaktır. Bu noktada, kadın siyasete katılmayı istese bile bir tercih yapmak durumunda bırakılmaktadır.

Sonuç olarak, geleneksel yaşam biçimi, değer yargıları ile fırsat ve imkânlarla erkekler kadar rahat ve kolay ulaşılamaması gibi birçok faktör

nedeniyle kadınlar, içinde yer aldıkları siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramamakta, siyasal yaşamın içerisinde yeterince söz alamamakta ve sorunlarını yeterince dile getirememektedirler. Oysa kadınların, gerek yerel gerek genel siyasal yaşama etkin olarak katılımları tüm ülkeler için hem demokratik anlamda hem de yeni yönetim anlayışı çerçevesinde birçok kazanım sağlayacaktır. Ancak, unutulmamalıdır ki, her ülke demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı özellikler göstermektedir, kadınların siyasal mücadelesi ve siyasal katılımları da söz konusu özelliklere göre değişmektedir. Bu çerçevede, aşağıdaki bölümde, genel, yerel ve örgütsel bazda Türkiye’de kadınların siyasal yaşama katılımları üzerinde durulacaktır.

1.4. Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişimi ve Kadınların Siyasal Katılımı

Türk toplumunda kadın haklarının gelişimine bakıldığında, Osmanlı’dan günümüze izler taşıdığı görülmektedir. Bu izler çok silik olsa bile, aslında gösterdiği nokta net biçimde ortadadır: “Kadın eşittir özel alan”. Eski Türk toplumlarında, kadınların toplumsal alanda etkin olduğu, siyasal kararların alınmasında söz sahibi olduğu bilinmektedir. Ancak, Osmanlı toplumunda kadın konumunu koruyamamış ve statüsü gerilemiştir. Söz konusu gerileme İslamın kabulüyle veya Osmanlı’da Bizans kurumlarının etkisiyle açıklanmaktadır. Aslına bakılacak olduğunda, bu gerilemenin büyük bir bölümü, kentte yaşayan kadınlar için geçerlidir. Kırsal alanda, kadın üretimde yer almaya devam etmiştir. Kentlerde ise, kadınlar haremlere kapatılmış, dışarıya çıkmaları bile düzenlenmiştir. Kadın haklarının savunulması ise içinde bulunulan dönemde uluslararası arenada meydana gelen konjonktürel gelişmeler çerçevesinde gelişmiştir. 19. yüzyılda Tanzimat’la beraber kadınlara sınırlı haklar tanınmaya başlanmıştır. Kölelik ve cariyelik bu dönemde yasaklanmış olup kadınların eğitim, sağlık gibi alanlarda görünür kılınmasına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Kız ortaokulları, kız sanat okulları ve kız öğretmen okulları bu dönemde açılmış olup kadın ebeler yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde, görüldüğü üzere, kadınlara özgü uğraşlar olarak nitelendirilen hemşirelik, ebelik ve öğretmenlik gibi meslekler kent kadınının çalışma alanlarını oluşturmaktadır. II. Meşrutiyet’le birlikte aile kurumu tartışılmaya başlanmış, kadın konusu Batıcılık ve İslamcılık ikileminde

ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca, kadın dergilerinin bu dönemde basılmaya başlanması, yayın organlarının da kadınlara yöneldiğini göstermektedir. Kaydedilen tüm gelişmeler önem taşımakla beraber, özüne bakıldığında, kadın sorununa yönelik köklü ve kapsayıcı çabaları içermediği söylenebilir. Tanzimat'tan Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar geçen dönemde kadın haklarının tanınması, toplumsal konumlarının geliştirilmesi Osmanlı Devleti'nin amaçları arasında yer almamakla birlikte kadınların siyasal katılımları da devlet yönetiminin öncelikleri arasında yer almamıştır (Çitçi, 1982).

Kurtuluş savaşı sonrasında Cumhuriyet'in kurulmasıyla birçok reform yapılmış, kadın hakları da yasal gelişim açısından bu dönemde ses duurmaya başlamıştır. Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesi, kadın hakları alanında yapılan en önemli yasal gelişmedir. Seçme ve seçilme hakkı ile beraber kadınlar parlamentoda, yerel yönetimlerde temsil edilmeye başlamışlardır. Aşağıda bu süreçler dikkate alınarak kadınların siyasal katılım özellikleri incelenmektedir.

1.4.1. Türkiye'de Kadınların Parlamento Düzeyinde Temsili

Cumhuriyet'in kurulduğu bu ilk yıllarda temel hedef, modern bir devlet örgütünün temelini atılması olarak belirlenmiştir. Bu dönemde yeniden yapılanma ve toplumsal değişim süreci önem taşımıştır. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların kamu alanına girmesi sağlanmış, eşitlikçi kamu politikaları ile devlet tarafından bu katılım özendirilmiş ve desteklenmiştir. 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da genel seçimlerde Türk kadınına seçme ve seçilme hakkını tanıyan Türkiye, dünyada bu hakkı kadınlara ilk veren ülkelerden birisidir. 1934 yılında yapılan genel seçimlerde parlamentoya 18 kadın milletvekili seçilmiş olup oransal olarak % 4,5'e tekabül etmektedir. Kadınların siyasal alana ve kamusal alana katılımlarının artırılmasında da önem taşıyan bu gelişme parlamentoda kadınların temsilini ancak sembolik oranda artırabilmiştir. Tek partili dönemden çok partili döneme geçildiği zaman ise zaten az olan kadın temsilinin daha da düştüğü görülmektedir. Çok partili dönemin başlarında sanayileşme, pazar ekonomisi ve demokratik rejim gibi konular gündemde yerini almış olup, kadınların kamusal alanda giderek artan sayılarda yer almaları nedeniyle kadınların siyasal temsili-

nin azalması üzerinde durulmamıştır. Ancak, 1960'lı yılların sonlarına doğru oluşturulan parti kadın kollarının, kadınların siyasete olan ilgisini artırdığı söylenebilir. Kadınların bu kollarda gerçekleştirdikleri faaliyetlere bakılacak olduğunda ise hala ataerkil sistemin çarkından kurtulamadıkları ve kadınlara uygun görülen işlerle sorumlu kılındıkları görülmektedir. 1980'li yıllara gelindiği zaman ise, kadınların siyasal yaşama katılımlarında değişiklikler olduğu gözlenmektedir. Her şeyden önce, 12 Eylül rejimi kadınların temsili üzerinde de etkisini göstermiş, kadınların simgesel temsili konusu tekrar gündeme taşınmıştır. 12 Eylül rejimiyle oluşturulmuş olan Danışma Meclisi'ndeki kadın oranı o zamana kadarki en yüksek kadın oranına sahip meclistir. Bu dönemde yer alan diğer önemli bir gelişme ise siyasi parti kadın kollarının kapatılmasıdır. Ayata (1992), bu gelişmeyi “kadınların siyaset yapmasını engellemekten çok kadınların kadınca siyaset yapmalarındansa erkekçe siyaset yapmalarına teşvik anlamına geldiği” şeklinde yorumlamaktadır. Sonrasında kadın kolları tekrar kurulmuştur. 1980'lerde kadınların siyasal katılımlarını etkileyen diğer bir gelişme ise feminist hareketin kadın sorununu gündeme taşımasıdır. Siyasal ve sosyal kültürün yeniden yapılanması sürecinde Türkiye'de kadın sorunu da tartışılır hale gelmiştir.

1980 ve sonrası gelişmelerde dikkat çeken en önemli nokta, kadınların siyasal katılımına olumlu ve yumuşak bakılmasıdır. Ancak konuya sadece bakılmış, kadın temsiliini artırmaya yönelik bir çaba içine girilmemiş ve siyasetteki erkek egemen yapı sorgulanmamıştır (Ayata, 1992). Aşağıdaki tablo, 1935 yılından bu yana Türkiye'de gerçekleştirilen genel seçimlerdeki kadın-erkek temsil oranını göstermekte olup yukarıda bahsi geçen hususların bir izdüşümünü oluşturmaktadır.

Tablo 1.2. Seçim yılı ve cinsiyete göre milletvekili sayısı ve Meclis'te temsil oranı, 1935-2007 (KA-DER, 2007)

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	99,1	12	3,0
1987	450	444	97,0	6	1,3
1991	450	442	98,7	8	1,8
1995	550	537	98,2	13	2,4
1999	550	527	97,6	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1

Türkiye’de kadınların ulusal parlamentodaki temsilinin 2007 Genel Seçimleri’ne kadar 1935 yılındaki % 4.5’lik oranı aşamadığı görülmektedir. 2007 seçimlerinde ulaşılan % 9,1’lik oran ise, dünya ülkeleriyle kıyaslandığında çok düşük olup istenilen oranın oldukça altındadır. Altını çizmek gerekirse ulusal düzeyde kadınlar yeterince temsil edilememekte ve siyasal yaşama yeterince katılamamaktadır. Peki, durum yerel düzeyde ne durumdadır? Kadınlar yerelde ne kadar temsil edilmektedir?

1.4.2. Türkiye’de Kadınların Yerel Düzeyde Temsili

Kadınların, yerel yönetim ve yerel siyasetteki temsilleri, siyasal haklarını kullanmaları açısından son derece önemlidir. Yeniden üretime dönük toplu tüketim hizmetleri niteliğinde olan yerel hizmetler, kadınların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen sonuçlara sahiptir. Bu yüzden, kadınların yerel yönetimlerde temsilinin, yerel hizmetlerin kalitesi üzerinde etkisi olacağını söylemek yanlış olmaz. Kadınların yerel siyasete katılımları iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki, kadınların siyasal aktörler olarak yerel yönetimlerde söz sahibi olmasıdır. İkincisi ise kentsel hizmet ihtiyaçları ve kent kullanımları çerçevesinde yerel yönetimlerin kararlarından etkilenen olarak kadınların katılımıdır. Türkiye, her iki alanda da kadınların temsili açısından istenilen düzeye ulaşamamıştır. Siyasal aktörler olarak kadınların katılım biçimine bakıldığında yani belediye başkanlıkları, belediye meclisi ve il genel meclisi üyeleri arasında kadınların oranına bakıldığında, bu oranların zaten az olan parlamentodaki oranlardan çok daha düşük seviyelerde olduğu görülmektedir (Cerit-Mazlum, 2008). Aşağıda, 1999, 2004 ve 2009 yerel seçimlerinde seçilen belediye başkanı, il genel meclisi ve belediye meclisi üyesi kadınların sayısı ve toplam içerisindeki oranları durumu gözler önüne sermektedir.

Tablo 1.3. Türkiye'de yerel yönetimlere seçilmiş kadın sayısı ve oranı (Tuncer 2006, KSGM 2008)

	<i>Toplam Sayı</i>	<i>Kadın Sayısı</i>	<i>Kadın Oranı (%)</i>
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanları	3.216	20	0,6
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.122	44	1,4
Belediye Meclisi Üyeleri	34.084	541	1,6
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanları	3.225	18	0,56
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.208	56	1,75
Belediye Meclisi Üyeleri	34.477	799	2,32
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanları	2.948	44	0,9
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.379	110	3,25
Belediye Meclisi Üyeleri	31.790	1.340	4,21

Türkiye, yerel yönetime kadınların katılımı konusunda dünya ülkelerine göre ters bir seyir izlemektedir. Dünyada birçok ülkede, kadınların yerel siyasete katılım oranlarının ulusal parlamentodaki temsil oranlarından fazla olduğu bilinmektedir. Ancak, Türkiye’de yerel siyasete katılımın parlamentodaki temsil düzeyinden bile daha az olduğu görünmektedir. Yerel meclislerdeki kadın oranı ortalaması Avrupa’da % 24, Orta Amerika’da % 24, Latin Amerika’da % 26, Afrika’da % 30 olup (Tuncer, 2006) Türkiye’de bu oran % 2,5’tir. Türkiye’de tersi bir durumun gözlenme nedenlerinden bir tanesi, merkezîyetçi yapının halen güçlü bir biçimde varlığını koruması ve yerel siyasetin hala ulusal siyasetin bir uzantısı olarak görülmesiyle ilgilidir. Ayrıca, yerleşme birimi küçüldükçe, kadının geleneksel rolünün daha da ön plana çıktığı, erkek egemen zihniyetin daha çok etkisini gösterdiği; bunun da kadınların yerel siyasete katılımlarının önünde bir engel oluşturduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanı sıra, “Türkiye’de yerel yönetimlerin karar organlarının

erkeklerin egemenliğinde oluşu, yerel siyasette egemen grupların büyük ölçüde imar, arsa, kentsel altyapı vb. sorunlarla uğraşan ticaret, rant ve müteahhitlik çevrelerinin etkisinde oluşuyla yakından bağlantılıdır. Bu özellik Türkiye’de yerel siyasetin kadınların gereksinimlerine yeterince duyarlı olmasını engellemektedir” (TÜSiAD-KAGİDER, 2008). Diğer bir ifadeyle, Türkiye’de yerel yönetimlerde kadınların temsiline ilişkin rakamlar sadece kadınların siyasal alandaki yokluğunu göstermez; yerel yönetimlerin kadınların ihtiyaçlarına duyarsızlıklarının nedenini de açıklar. Oysa kadınların yerel yönetimde varlığı, yerel yönetimlerce sunulan hizmetleri ve uygulanan politikaları değiştirecek ve kadın sorunlarına duyarlı bir bakış açısı getirecektir. Her ne kadar yerel siyasete katılan kadınların, aslında özel alan kapsamında tanımlanan ve bu nedenle çoğunlukla ikincil sırada yer aldığı düşünülen bakım, sağlık, eşitlik, eğitim gibi sorunlarla ilgilenmek üzere yerel siyasete katıldığı ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerini sürdürdüğü tartışılabilir, söz konusu sorun alanlarının özel olduğu kadar kamusal olduğuna da dikkat edilmesi gerekir (Cerit-Mazlum, 2008). Bunun yanı sıra, kadınların yerel siyasete katılımları ulusal düzeyde siyasal rollere hazırlanmalarında da öğretici ve güçlendirici olmaktadır. Yerel siyasette deneyim kazanan kadının kendine olan güveni artmakta, ulusal düzeyde siyasete katılım konusunda daha istekli ve talepkar olmaktadır.

İkinci katılma biçimi, yani kadınların yerel hizmetlerden etkilenenler olarak yerel yönetim işleyişine katılma yollarının da ülkemizde oldukça sınırlı ve etkisiz olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin kentsel yapı, yolların aydınlatılması, bütçenin kullanımı ve hizmetlerin ücretlendirilmesi, ulaşım kanalı ve saatlerinin düzenlenmesi gibi geniş bir yelpazeye dayanan birçok hizmete ilişkin aldığı her türlü karardan ve gerçekleştirdiği uygulamalardan doğrudan etkilenen kadınların, kararların oluşturulma sürecinde yer almadıkları gözlenmektedir. Cerit-Mazlum’un (2008), *Kadınlarla Kadınlar İçin Yerel Yönetimler* kitabında, yerel mekanizmalara kadınların katılımı şu şekilde değerlendirilmektedir:

“Yerel yönetimlere halk katılımını sağlamak için yasalarda düzenlenen mekanizmalar kadınlar açısından işlevsel değildir. Örneğin, sonuçları etkileyici olmayan bir katılım kanalı olan belediye meclisi toplantılarına katılmak ve dinlemek kadınlar açısından çoğunlukla olanaklı değildir. Bunun yanında, yerel halkın

belediye meclisi kararları hakkında bilgilendirilmesi için öngörülen kararların basılı yollarla duyurulması mekanizması da kadınların büyük bir bölümünün yararlanabileceği bir yöntem değildir. Toplumsal cinsiyetin bilgiye erişimi asimetrikleştiren doğası kadınların bu basılı materyale ulaşmasını ve değerlendirebilmesini güçleştirmektedir”.

Cerit-Mazlum'un bu yaklaşımı doğru olmalı ki, kadınların yerel siyasete katılımını artırmak için “Yarın İçin Bugünden Kampanyası”, “Kadın Dostu Kentler Programı” ve Yerel Gündem 21 çerçevesinde oluşturulan ve bu çalışmanın inceleme konusu olan kadın meclisi gibi yapılanmalara gidilmiştir. Yerel Gündem 21 çerçevesinde oluşturulan kadın meclislerini daha iyi kavrayabilmek ve analiz yapabilmek için kadın meclislerinin buldukları noktanın tespitini yapmak gereklidir. Bu da öncelikli olarak yerel siyaset ve örgütlü kadın hareketi içinde kadın meclislerinin nerede durduğunu anlamak ve sonrasında kadın meclislerinin oluşumuna bakmakla mümkün olacaktır. Bu nedenle, ulusal ve yerel düzeyde kadınların katılımlarından sonra şimdi de kadınların örgütsel düzeyde katılımlarına bakılması yararlı olacaktır.

1.4.3. Türkiye’de Örgütlenme Düzeyinde Kadın Hareketi ve Kadınların Temsili

Kadınların, eğitim, sağlık, ekonomi ve siyasal alanda karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmeyi etkileyen en önemli faktörlerden biri de kadınların örgütlenmesidir. Örgütlenme düzeyleri, ilkeleri, içeriği ve örgütlerin diğer toplumsal örgütlerle ilişki halinde olması şüphesiz örgütlerin faaliyet gösterdikleri alanlardaki başarı ve etkinliklerini ölçmede son derece belirleyicidir. Ancak, kadın hareketinin gelişimine bakıldığında, kadın örgütlenmelerinin birçok politik örgütlenmeden farklılaştığı görülmektedir. Sendika, siyasi parti, baskı grubu gibi politik örgütlenmelerde esas olan konuyla ilgili bir karara varmak iken, kadın hareketinde karara varmak yan bir özellik olarak görülmektedir. Kadın hareketinin gelişme aşamasında önemli olanın toplanma, konuşma, hareket etme, deneyim ve düşünceleri paylaşma olgusu olduğu gözlenmektedir (Phillips, 1995). Berktaş (1994), feminist hareketin bir yerde siyasi kurumların içinde yer almak mı, yoksa dışında mücadele yürütmek mi noktasında tıkanıp vurgular. Üyelik, ilke ve içerik yönünde bir örgütlenme olmaksızın, sadece sorunlar ve deneyimler üzerine konuşmanın ve tartışmanın bir ka-

zanim sağlayamayacağı kadın hareketi tarafından da tartışılmış, sonuç olarak kadınların karar alma sürecine daha fazla katılımının başlı başına demokratik bir amaç olabileceği fikri etrafında örgütlenmenin önemi üzerinde durulmuştur.

Türkiye’de kadın hareketi ve örgütlenmesi iki dönemde ele alınmaktadır. İlki Cumhuriyet’in kurulmasını izleyen ilk 10 yıllık dönem, ikincisi ise 1980 sonrası dönemdir. İlk dönem, her ne kadar Cumhuriyet’in kurulmasını takip eden ilk 10 yıllık dönem olarak nitelendirilse de, aslında ardında bıraktığı 50 yılın izlerini taşımaktadır. II. Meşrutiyet döneminde, Türk Milliyetçi ideolojinin gelişmesine paralel bir süreç izleyen Türk kadın hareketi, Jön Türklerin kadın-erkek eşitliğini savunan düşünceleri çerçevesinde şekillenmeye başlamış ve çoğu yardım amaçlı olmak üzere kadınların eğitilmesi, güçlendirilmesi ve toplumdaki statülerini yükseltmek kaygıları taşıyan kadın örgütlenmeleri oluşturulmuştur. Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte, “1920’lerin sonları ve 1930’ların başlarında kadınlara toplumsal ve siyasal hakların hangi koşullarda sağlanacağını belirleyenler, Cumhuriyet Türkiye’sinin kurucuları ve önderleri olan erkekler oldu” (Arat 1998, Berktaş 1994). Örneğin, 1923’te kadınların siyasal haklarının olmaması nedeniyle Kadınlar Halk Fırkası’nın kurulmasına izin verilmemiş ve kadınlar dernek kurmaya teşvik edilmiştir. 1924 yılında kurulan Türk Kadınlar Birliği, Cumhuriyet dönemi kadın örgütlenmesi açısından önem taşımaktadır. Dernek, kadınların siyasal haklarını elde ettiği, kadın haklarının anayasal güvence altına alındığı gerekçesiyle 1935 yılında kendini feshetmiştir. Türk Kadınlar Birliği 1949 yılında yeniden kurulmuş; Kadın Haklarını Koruma Derneği, Türk Anneler Derneği, Türkiye Kadın Hakları Federasyonu gibi derneklerin temelleri bu yıllarda atılmıştır. Meslek kadınları da, 1940’ların sonundan itibaren kendi örgütlerini kurmaya başlamıştır. 1960’lara bakıldığında, ülkemizde 1961 Anayasası’yla birlikte özgürlük ve hakların genişletildiği, bu kapsamda işçi ve gençlerin örgütlendikleri görülmektedir. Ancak bu yıllar gerek dünyada gerek ülkemizde kadın hareketi açısından durağanlığın hâkim olduğu yıllardır (Kılıç, 1998).

Cumhuriyet’in kuruluşunu takip eden 10 yıldan sonra, 1980’li yıllarla başlayan süreç kadın hareketinde ikinci dalga olarak nitelendirilmektedir. “1980’li yılların ikinci yarısından itibaren siyasal partilerden ve devlet destekli sivil örgütlerden bağımsız çalışan kadın örgütlenmelerinin ortaya çıkmaya başladığı ve bu örgütlenmelerin kadın sorunlarını dile

getiren ve çözümleri tartışan bir 'kadın hakları siyaseti' yaratmaya çalıştı" görülmektedir (TÜSİAD-KAGİDER, 2008). Söz konusu sürecin özgülüklerin ve hakların kısıtlandığı 12 Eylül askeri rejimine denk gelmesi, kadın hareketinin en ufak sorunlar için bile daha çok çaba sarf etmesi ve sınırlı sosyal çevrelerde etkili olmasına neden olmuştur. Buna rağmen, ortak platform oluşturma, tepkiyi ve sorunları dile getirme konusunda kadın hareketinin 1980'li yıllar boyunca, kamuoyunun dikkatini çeken Dayağa Karşı Yürüyüş, Mor İğne, Geceleri İstiyoruz, Düdük, Siyahlı Kadınlar, Cumartesi Anneleri vb. çarpıcı eylemler yaptığı gözlenmektedir. Tüm bu eylemler; fikrinin oluşumundan, tasarlanmasına, basına yansıtılmasına kadar kadınlar tarafından örgütlenmiş ve kadınlar tarafından oluşturulan komitelerce yürütülmüştür.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise, sorunlar belirlenmiş, sonuç elde edebilmek için sorunların üzerine sürekli gitmek gerektiği anlaşılmıştır. Askeri rejimin getirdiği kısıtlamaların ve yasaların biraz esnemesiyle, kalıcı derneklerin kurulma çabalarına girişilmiştir. Bu dönemde, Türk Kadın Hareketi, örgütlenme ve dernekleşme yolunu oldukça etkili bir şekilde kullanmaya çalışmıştır. Tekeli'ye (2004) göre, 1990'lı yıllarda "Türkiye'de en yaygın örgütlenme, din amaçlı ve hemşerilik dayanışması temellidir. Bu alanın dışına çıkıldığı zaman, hangi sektör ne kadar örgütlüyse, kadınlar da o kadar örgütlüdür. Ve kadınlar akıllıca örgütlüdür; örneğin aynı amaç için birbirine rakip üç dernek kurmazlar". Nitekim 1990'larda kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı, Kadının İnsan Hakları Eylem-Araştırma Merkezi, Kadın Araştırmaları Derneği ve 1990'ların ikinci yarısında kurulan Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği'nin (KA-DER) kadın sorunlarının farklı alanlarında yoğunlaştıkları görülmektedir.

Tekeli'ye (2004) göre, 2000'li yıllara gelindiğinde ise, kadınların, kendilerini ilgilendiren hemen hemen her alanda örgütlendiği, bu örgütlerin çalışan ve yaşayan örgütler olduğu söylenebilir. Ancak üyelik tabanları geniş olmayan bu derneklerin büyük bir çoğunluğu para sıkıntısı çekmektedir. Yine, kurumsallaşma sürecini tam olarak gerçekleştiremeyen birçok dernekte tüm zorluklara rağmen çalışmaların devam ettiği değerlendirilmiştir. Bunun nedeni olarak ise bu yola baş koymuş inançlı, azimli ve çalışkan kadınlar gösterilmektedir. Yine 2000'lerde Medeni Kanun ve Ceza Kanunu çerçevesindeki yasal mevzuat çalışmalarında ulusal mekanizma olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile kadın örgütleri ara-

sında ve ayrıca kadın örgütlerinin kendi aralarında işlevsel platformlar oluşturulabilmiş, dayanışma ve işbirliği tam anlamıyla sağlanabilmiştir. Bu süreç, Türkiye'deki kadın hareketinin başarılı lobicilik kampanyaları yapacak düzeyde örgütlendiğini göstermektedir (Tekeli, 2004). 1990'lardan günümüze, kadınların yerel düzeyde istek ve taleplerinin duyulur hale getirilmesi, kadın hareketinin yoğunlaştığı ve önemsendiği diğer bir noktayı oluşturmaktadır. Yeni yönetim anlayışı, küreselleşme, hak ve özgürlükler bağlamında önemli bir rol oynayan örgütlenme anlayışı; esnek, değişken, değişen ihtiyaçlara göre şekillenebilen ve yeniliklere açık bir örgütlenmenin önemini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, 1990'lı yıllarla başlayan süreçte, yerel düzeyde örgütlenmenin üzerinde hassasiyetle durulmuş, uluslararası konferans, toplantı ve zirvelerde amaçlanan sonuçlara ulaşabilmek için yerel düzeyde örgütlenmenin gerekliliği dile getirilmiştir. Elbette, gündemi takip eden, kadınlar açısından yorumlayıp kendini geliştirmeye çalışan Türk Kadın Hareketi de bu noktayı kaçırmamış ve yerelde örgütlenme konusu üzerine de eğilmiştir. 1990'larla birlikte yerel yönetimler ve kadın örgütleri arasında çeşitli alanlarda işbirliği girişimleri görülmektedir. Özellikle, 1997 yılından bu yana gelişen YG-21 Programı kapsamındaki kentlerde, kadınların, yerel yönetimlerle ve öteki toplumsal gruplarla birlikte daha fazla çalışma imkânı buldukları gözlenmektedir. "Bu gelişmelerin merkezîyetçiliğin egemen olduğu ülkemizde yerel yönetimlere isterlerse merkezi olmayan ve daha demokratik bir yapıya kavuşabilecekleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaparak yerel demokrasi, çoğulculuk, halka dönüklük gibi ilkeleri yaşama geçirebileceklerini kanıtlama fırsatı verdiği" için önemli olduğu düşünülmektedir (Ecevit 2001: 239-240, Cerit-Mazlum 2008).

Kadın örgütleri açısından bakıldığında ise söz konusu gelişmelerin yerel yönetimlerin işleyişinde değişiklik yaratarak kadınların sorunlarına duyarlı hale gelmelerini sağlayacağı düşünülebilir. Ayrıca, yerel siyasal katılımında görünmeyen kadınların nispeten yerel siyasete katılımlarını sağlayarak kadın hareketini daha örgütlü ve daha etkin hale getireceği düşünülebilir. Bu noktada, kadın meclislerine daha yakından bakmak; oluşum, yapı, üye profili ve etkinliklerini değerlendirmek ve yerelle bağlantısını kurmak gerekmektedir. Bu çerçevede, çalışmanın bu bölümünde kadın meclisleri derinlemesine ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KADIN MECLİSLERİ VE KADIN MECLİSİ ÜYE PROFİLİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Kadın meclislerinin ortaya çıkması ülkemizde 1990'lı yılların ikinci yarısına denk gelmektedir. Kadın meclislerinin oluşması hem kadınların örgütlenmesi hem de yerelde kadınların siyasal temsil ve katılımını sağlamak açısından son derece önemlidir. Bu noktada, kadın meclislerinin oluşturulmasının ardındaki felsefe nedir? Kadın meclisleri nasıl bir ortamda oluşmaya başlamıştır? Kendi aralarındaki ilişkinin düzeyi nedir? Kadın hareketiyle bağlantısı var mıdır, varsa nasıl bir bağlantıdır? Yerel siyasette, kadınların daha fazla temsil edilmesinde etkin bir araç olarak kullanılabilir mi? Ayrıca, her şeyden önemlisi kadın meclisleri hangi kadınlardan oluşmaktadır? Kadınların statülerini yükseltmeyi kendine amaç edinmiş azimli, hırslı kadınlardan mı, yoksa herhangi bir toplumsal gayesi olmayan ancak süreç içerisinde evrilecek kadınlardan mı? Tüm bu sorular, bu ve bundan sonraki bölümlerde üzerinde durularak tartışılacaktır. Ancak bu tartışmalara girmeden kadın meclislerinin kaç yılından bu yana hangi uluslararası dinamikler çerçevesinde şekillendiğine bakmak gerekir.

2.1. Kadın Meclislerinin Oluşum Dinamikleri

Kadın meclislerinin temeli, "Gündem 21" adı verilen bir küresel eylem planına dayanmaktadır. "Gündem 21" çatısı altında "Yerel Gündem 21 Programı" çerçevesinde şekillenen kadın meclislerinin hangi dinamikler bağlamında kurulduğunu anlamak için 1970'li yıllara gitmek, Gündem 21 ve Yerel Gündem 21'in nasıl ve niçin ortaya çıktığını, neden kadınlar için ayrı bir yapılanma öngördüğünü anlamakta yarar vardır.

1970'ler ve sonrasında uluslararası arenada meydana gelen gelişmelerle "yeni kamu yönetimi anlayışı"nın çok aktörlü bir sistemi öngören yönetim felsefesi çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Bu yeni açılım, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının uluslararası düzeyde vazgeçilmez "ortaklar" olarak kabul görmeye başlamasının kapısını aralamıştır. Söz konusu aktörlerin, toplum yararı için çaba sarf etmeleri gerektiği, ancak bu şekilde tam anlamda katılım ve demokrasinin sağlanacağı dile getirilmiş; söz konusu açılımı gerçekleştirmenin yolunun da öncelikle yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümünden geç-

mekte olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada, öncelikle sürdürülebilirliğin, sürdürülebilirlik kavramının ne anlama geldiğine bakılması gerekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramında, sürdürülebilirlik “bir şeyin sürekli olması” anlamına gelmektedir. Kalkınma ise kelime olarak, “büyümeden farklı olarak niceliksel bir değişimin, ilerlemenin ve iyileşmenin aynı zamanda niteliksel olması” (Acar ve Uras, 2008) anlamını taşımaktadır. Daha basit bir şekilde ele alınacak olursa, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için sınırlı kaynaklara sahip olduğu gerçeğinden yola çıkarak söz konusu ihtiyaçların sınırlı şartlar ve kaynaklar altında uzun vadede en verimli şekilde nasıl karşılanacağı sorusuna aranan cevap “sürdürülebilir kalkınma” kavramını karşımıza çıkarmaktadır.

Çeşitli uluslararası kaynaklarda sürdürülebilir kalkınma kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

- * “Sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamaktır” (Brundtland Raporu'ndan akt. Sağır, 2003).
- * “Sürdürülebilir kalkınma, yaşam kalitesinin, çevredeki yaşamı destekleyici doğal sistemlerin taşıma kapasitesi içerisinde kalacak şekilde iyileştirilmesidir” (Acar ve Uras, 2008).
- * Ekonomist Robert Repetto'nun tanımına göre ise, “sürdürülebilir kalkınma, uzun dönemde refahı artırmak için finansal ve fiziksel zenginliklerin yanı sıra doğal kaynakları ve insan kaynaklarını kontrol eden bir gelişim stratejisidir” (Acar ve Uras, 2008).
- * Diğer bir tanıma göre ise, “teknik ilerleme, kurumsal yapılarda, yatırımlarda ve doğal kaynak kullanımında bugünkü ve gelecekteki gereksinimlerin uzlaştırıldığı bir süreç olarak da ifade edilen sürdürülebilir gelişme, sadece çevre ile ekonomi arasında bütünlüğü sağlamayı amaçlamamakta; aksine sosyal, kültürel, siyasal ve kurumsal süreçleri de içermektedir” (Kılıçoğlu, 2005).

Yukarıdaki tanımlar dikkatle incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımında bazı hususlar öne çıkmaktadır. Her şeyden önce, söz konu-

su kavramın yaşam kalitesini önemle vurguladığı, nesiller arası eşitliği savunduğu, insan refahının hakkaniyet, fırsat eşitliği, sosyal içerme vb. sosyal boyutlarını irdelediği, yaşamı destekleyici doğal sistemlerin korunması ve iyileştirilmesine odaklandığı görülmektedir. Kısaca sürdürülebilir kalkınma “ekonomik, toplumsal, çevre ve doğal sistemler açısından birbirini destekleyici, bütünleyici; nesiller içi ve nesiller arasında dengeli bir planlama, uygulama ve yönetme sürecidir” (Acar ve Uras, 2008). Bu çerçevede, “toplumsal, ekonomik ve politik faktörlerle yoğun etkileşimi nedeniyle değişimlere, değişikliklere açık olan dinamik bir yapılanma olarak” tanımlanabilen yerel yönetimler ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki amaç benzerliği dikkat çekmektedir. Her iki kavram da bir yönetme sürecine tekabül etmekle birlikte, birçok faktörü ortak bir temelde, aktif bir süreç içerisinde işlemektedir. Yönetişim, sürdürülebilir kalkınma ve yerel yönetim süreciyle sadece hükümet dışı aktörleri de içeren esnek bir yapı değil, aynı zamanda demokratiklik, açıklık, sorumluluk, çoğulculuk, kararın yerelde ve halka en yakın birimlerce alınması, katılımcı bir anlayışla biçimlendirilmesi önem taşımaktadır (Tekeli, 1999).

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için, yerel düzeyden başlamak üzere tüm aktörlerin çabaları ve söz konusu sürece katılımları gerekmektedir. Katılım, hem sürdürülebilir kalkınmanın hem yerel yönetim sürecinin hem de yönetim felsefesinin en temel gerekenidir. Tüm toplumsal tarafların (kadınlar, gençler, çocuklar, yaşlılar, özürülüler) katılımı sağlanmadığı takdirde, söz konusu süreçler işlemez ve iyi yönetişime ulaşamaz.

Karar süreçlerine her düzeyde katılım, yurttaşlığa geçişin temel adımıdır. Katılımcılığın sağlanabildiği bir yerel yönetim, yurttaşlık bilincinin gelişimine katkı sağlayarak demokrasinin de tam anlamıyla işlemesine olanak tanıyacaktır. Diğer bir ifadeyle, halkı doğrudan ilgilendiren konulardaki kararlara ve yerel hizmetlere halkın katılımı ve denetlemesi, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin gereklerindedir. Katılımcı demokrasilerde, gerek vatandaşların gerekse yöneticilerin rol ve sorumlulukları yeniden biçimlenmektedir. Bürokratik merkezci yapıdan uzlaşmacı topluma geçerken değişen rollerin ve sorumlulukların farkındalığının sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede, “yerel demokrasi ve katılımcı

yerel demokrasinin olmazsa olmaz niteliği, halkın yönetime katılımının sadece oy verme işleviyle sınırlı kalmaması, aksine sürekli olarak katılımın canlı tutulması ve bununla ilgili kurumsal ve yasal altyapının oluşturulmasıdır” (Öner, 1999). Aksi takdirde, yerel demokrasi gelişemeyecek ve biçimsel olarak kalacaktır.

Bu bağlamda, yönetim felsefesinin önemli parametrelerinden birisi olan katılımıcılığı her anlamda sağlamak amacıyla çeşitli programlar geliştirilmeli; bu programlar kapsamında, özellikle kadınlara, gençlere ve çocuklara yönelik geliştirici projeler ihmal edilmemelidir. Çünkü kadınlar ve diğer grupların yönetim ve karar alma süreçlerine katılımı birçok açıdan farklılık yaratacaktır. Bu sayede, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi çeşitli değerler yönetim anlayışı içerisinde anlam bulacaktır.

Katılımıcılığı destekleyen, sürdürülebilir kalkınma ve yönetim konusunda gündemi belirleyen önemli süreçlerden birini de Gündem 21 oluşturmaktadır. Ekonomik büyümenin son 40-50 yıldır ülkelerin gelişmelerinde öncelikli alan olarak ele alınması ve söz konusu büyümenin önemsinmeden, umarsızca gerçekleşmesi insanlığın karşısına çeşitli tehditleri de beraberinde getirmiştir. Doğanın dengesinin bozulduğu ve sistemin büyük ölçüde tahrip edildiği fark edilmiştir. Bu doğrultuda, kirlilik, atıklar, susuzluk, çölleşme, ormansızlaşma gibi çeşitli çevre sorunlarıyla işsizlik, açlık, yoksulluk gibi toplumsal sorunlar konusunda duyarlılık artmaya başlamıştır. “1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan ve ‘Dünya Zirvesi’ olarak adlandırılan ve Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nın bir ürünü olan ‘Gündem 21; yönetim anlayışının yerele taşınmasında önemli bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Yönetim modelinin temel taşlarını uluslararası düzlemde yerleştiren Gündem 21, esas olarak ‘sürdürülebilir kalkınma’ kavramının yaşama geçirilmesine yönelik bir eylem planı olarak tasarlanmıştır” (Bağce, bt).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının ilk kez 1972 yılında Stockholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı’nda vurgulandığı dikkate alındığında, Gündem 21 Eylem Planı’nın oluşturulmasına zemin hazırlayan sürecin 1970’lerde başladığı değerlendirilmektedir. Söz konusu Konferans’ın Sonuç Bildirgesi’nde; doğal sistemlerin taşıma kapasitesi, kaynakların kullanımında gelecek nesillerin de düşünülmesi,

sosyal ve ekonomik gelişme ile çevrenin birlikte ele alınması gibi hususlar ilke olarak benimsenerek sürdürülebilir kalkınmanın temelleri atılmıştır. Konferans'ta özellikle dikkat çeken ikinci bir husus da, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında katılımın öneminin zayıf bir şekilde de olsa dile getirilmesidir.

Yine, 1976 yılında Kanada'da düzenlenen BM Habitat I. Konferansı'nın ardından 1983 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur. Söz konusu Komisyon, Stockholm Konferansı'nda alınan kararların ne ölçüde gerçekleştirildiğini, hangi çalışmaların yapıldığını değerlendirmek; çevre ve kalkınma sorunlarının tanımlanması ve çözümlerine yönelik stratejiler geliştirmek amacıyla çalışmalarına başlamış olup yayınladığı raporlarla yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yurttaş katılımı konularına özellikle vurgu yapmıştır. 1992 yılında ise, 179 ülkenin üst düzey yöneticileri ile 35.000'in üzerinde sivil toplum kuruluşunun katılım sağladığı BM Çevre ve Kalkınma Konferansı Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde toplanmıştır (Emrealp, 2005). Konferans öncesinde konuyla ilgili çalışmalar yapmak üzere birçok komite oluşturulmuştur. Komitelerin çalışmaları sonucu Konferans öncesinde, "Konferans'ın temel çıktısı olması öngörülen 'Gündem 21' başlıklı küresel eylem planının içeriği" (Emrealp, 2005) yapılandırılmıştır. Söz konusu Konferans sonucunda ortaya çıkan 4 kısım ve 40 maddeden oluşan Gündem 21, kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen "sürdürülebilir gelişme" kavramının yaşama geçirilmesine yönelik bir eylem planı niteliğini taşımaktadır. Gündem 21'in ilke, amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla 1992 Rio Zirvesi'nden başlayarak 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Gelişme Konferansı, 1995 Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve son olarak 1996 İstanbul Habitat II "Kent Zirvesi" uluslararası konferansları düzenlenmiştir. Gündem 21'in dayanağı olan küresel ortaklık yaklaşımı çerçevesinde, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yönetim anlayışı yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir kalkınmanın ancak yerelde başladığı takdirde başarılı olacağı, bu nedenle çözümlerin yerelde aranması gerektiği uluslararası konferanslarda ifade edilmiştir. Bu çerçevede, 2000'li yıllara girerken çoğulculuğun, katılımcılığın, demokrasinin gerçekleşmesinde önemli bir basamak olan yerel yönetimlerin önemi vurgulanarak kendilerini yeni sürece hazırlamaları gerektiği be-

lirtilmiştir. Gündem 21'in 28. Bölümü'nde, "yerel yönetimlerin, halka en yakın kademesi olarak, sürdürülebilir kalkınma konusundaki yaşamsal konularının altı çizilmekte ve yerel yönetimlere yönelik hedefler ortaya konmaktadır. Her ülkedeki yerel yönetimlerden, kendi belde halkları ile katılımcı bir süreci başlatmaları ve kendi kentleri için bir Yerel Gündem 21 oluşturmaları konusunda görüş birliği sağlamaları beklenmektedir" (Emrealp, 2005). Yani, yerel yönetimin kolaylaştırıcı rolü ile desteklenen, belde halkının gücüne dayalı, yerel ilgi grupları ile işbirliğini ve ortaklıkları teşvik eden, demokratik ve katılımcı bir yönetim anlayışının gelişmesi yönünde kalıcı adımlar atılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Yerel Gündem 21, 1992 yılından bu yana, 135 ülke ve binlerce kentte uygulanmaktadır. Yerel Gündem 21'in 4 temel hedefi:

1. Yerel yönetimlerin, o yöre halkının katılımıyla kentin ortak görüşünü elde etmeleri,
2. Uluslararası topluluklar ile yerel yönetimler arasındaki işbirliğinin artırılması ve uluslararası ölçekte yerel yönetimler arası işbirliğini güçlendirici girişimlerin desteklenmesi,
3. Deneyim ve bilgi alışverişini zenginleştirmek amacıyla yerel yönetim birlikleri ve diğer yerel yönetimlerin temsilcileri arasındaki koordinasyon ve işbirliği düzeyinin geliştirilmesi,
4. Her ülkedeki yerel yönetimlerin, karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine, **kadınların** ve gençlerin etkin olarak katılımını sağlayacak programların geliştirilmesi ve uygulanmasıdır (Emrealp, 2005).

Bu hedefler çerçevesinde, yerel yönetimlerin, kentte yaşayan vatandaşlarla yani kenttaşlarla, yerel kuruluşlarla ve özel sektörle iletişim içerisinde, kendi Yerel Gündem 21'lerini geliştirmeleri; vizyon ve misyonlarını belirleyerek kendi stratejik eylem planlarını ortaya koymaları beklenmektedir. Ayrıca, 4. hedefte belirtildiği üzere, kadınların ve gençlerin süreçlere katılımı vurgulanarak, yerel yönetimlerden katılımı sağlayacak programlar geliştirmesi beklenmektedir. Kadınların karar alma, planlama ve uygulama süreçlerinde yeteri kadar yer almadıkları, kısacası kadınların yeteri kadar temsil edilmediği tespit edilip kabul edilerek iyi yönetim için tüm toplumsal tarafların (kadınlar, gençler, çocuklar, yaş-

lılar, özürllü) katılımının sağlanması noktasında hemfikir olunmuştur. Bu çerçevede, kadınların karar alma süreçlerine ve kentsel yaşamın her alanına etkin olarak katılımının sağlanmasına odaklanmanın yanı sıra örgütlü ve örgütsüz kadınlar arasındaki iletişimin geliştirilmesi, bilgi ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesini sağlayacak ortak bir dayanışma ağı olarak dünyada ve ülkemizde 'kadın meclisleri'nin oluşturulmasına karar verilmiş olup bu yönde harekete geçilmiştir.

2.2 Türkiye'de Kadın Meclisleri ve Kadın Meclislerine İlişkin Özellikler

Türkiye'de Yerel Gündem 21 Programı 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteği ve IULA-EMME koordinatörlüğünde başlamıştır. Yerel Gündem 21 Türkiye Programı şimdiye kadar yürütülmüş olan ve aşağıda belirtilen 4 projeyi içermektedir:

1. "Türkiye'de Yerel Demokratik Yönetişimi Teşvik Amacıyla Sürdürülebilir İlişkiler Ağı Kurulması",
2. "Şeffaflık için Yerel Ortaklıklar ve İşbirliği Ağı Oluşturmada Kadınların ve Gençlerin Rolünün Güçlendirilmesi",
3. "Türkiye Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi Hedefleri ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planının Yerelleştirilmesi",
4. "Türkiye Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi Hedefleri ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Uygulama Planının Yerelleştirilmesi Kapsamında Kurumsal Yapıların Oluşturulması" (Emrealp, 2005).

Başbakanlık Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, AB Genel Sekreterliği ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Ulusal Yönlendirme Kurulu'nda bulunduğu Yerel Gündem 21 Türkiye Programı'nda, Habitat ve Gündem 21 Gençlik Derneği, belediye birlikleri vb. kurumlar destekleyici kurumlar olarak yer almaktadır (Bora ve Tokman, 2006).

Türkiye'de 67 yerel yönetim biriminde YG-21 Programı uygulanmış olup 40 ilde kadın meclisi, kadın çalışma grubu veyahut kadın komisyonu tar-

zında oluşumlar yer almıştır. YG-21 Programı kapsamında, kent konseyleri çatısı altında yürütülen çalışmalar 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun; bunu takiben 2006 yılında Kent Konseyleri Yönetmeliği'nin çıkarılmasıyla (Yönetmelik için bkz. Ek 1), YG-21 Programı kapsamından çıkarak kurumsallaşmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu çalışmada, YG-21 Programı kapsamında deneyime sahip kadın meclisleri incelenmiştir.

Türkiye'de YG-21 uygulamalarının ilk yıllarında, kadınlara yönelik ayrı bir platform oluşturmanın gerekli olup olmadığı sorgulanmıştır. Kadınların, merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplumu belirli bir ortaklık çerçevesinde bir araya getiren yönetim mekanizmaları olan kent konseylerinde yer almalarının yeterli olacağı, aksi takdirde ayrı bir oluşum çerçevesinde kadınların izole edileceği ve hatta bunun bir ayrımcılık anlamına gelebileceği tartışılmıştır. Sonrasında ise, kent konseylerinde kadınların yeteri kadar temsil edilmediği ve ayrıca birçok uluslararası belge ve anlaşmalarda taahhüt edilen kadınlara yönelik hükümlerin, ayrı bir yapılanmaya gidilmeden gerçekleştirilmesinin zor olduğu değerlendirilerek kadın meclisi ve kadın platformu benzeri yapılanmalara gidilmiştir (Emrealp, 2005).

Kadın meclisleri, kadınların perspektif sahibi birer yurttaş ve kenttaş olduğu gerçeğinden hareketle, kadınların sorunlarını, farklı deneyim ve ihtiyaçlarını yerel yönetim sürecine taşımayı ve çözüm önerileri geliştirmeyi; bu sayede kentteki tüm kadınların yönetim sürecine ve siyasete katılımını sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, seçmenlik dışında yerel demokrasiye katılma ve yerelle bağlantı imkânı olmayan örgütsüz kadınları da sürece davet etmekte, onların da katılımını sağlamayı amaçlamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, aslında kadın meclislerinin hedef kitlesini kentteki tüm kadınlar oluşturmaktadır. Ancak üyelik çerçevesinde değerlendirildiğinde, doğal üyelik, kurumsal üyelik ve bireysel üyelikten söz etmek mümkündür. İlgili ilin kadın milletvekili, vali, kaymakam, belediye başkanı, il genel meclisi, belediye meclisi üyeleri ve muhtarlar doğal üye olarak kabul edilmektedir. Ancak, ülkemizde kadınların söz konusu makamlarda bulunma yüzdelerine bakıldığında, kadın meclislerindeki doğal üyeliğin ne kadar sınırlı olduğu gözler önüne serilmektedir. Ka-

dınlarla ilgili çalışmalar yürüten kamu kuruluşları, baroların ilgili birimleri, meslek odaları, üniversitelerin kadın çalışmalarına yoğunlaşan anabilim dalları ve merkezleri, kadınlarla ilgili kooperatifler, yine kadınlara yönelik çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları ise kurumsal üyelik çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ayrıca örgütsüz kadınların temsiline yönelik olarak mahalleler bazında çalışmalar yürütülmekte, çalışan, işsiz, engelli ve ev kadınlarının mecliste yer almasına önem verilmektedir. Örgütsüz kadınların bu çerçevede örgütlenerek mecliste yer alabileceği görüşüne paralel olarak bireysel üyelikleri de söz konusu olabilmektedir. Bireysel üyeler arasında ayrıca vali, belediye başkanı ve erkek yöneticilerin eşleri ile kamu yöneticileri, kadın hâkim ve savcılar da yer alabilmektedir.

Kadın meclisleriyle ilgili diğer bir husus da, bulunduğu ilin kent konseyiyle olan ilişkilidir. Kadın meclislerinin aldığı karar, öneri ve sonuçların uygulamasının önünü açabilmek, geniş bir mutabakat ölçeğinde kabul edilmesini sağlamak adına söz konusu kararlar kent konseyince de benimsenmelidir. Unutulmamalıdır ki, yönetim felsefesi dikey ve hiyerarşik yapılanma yerine yatay bir yapılanmayı benimsemekle birlikte katılımcı yapıların birbirini desteklemesi ve tamamlamasına da önem vermektedir. Bu nedenle, kent konseyi ve kadın meclislerinin birbirleriyle ilişkilerinde tamamlayıcı ve destekleyici olmaları önemlidir (Emrealp, 2005). Bu noktada, kadın meclislerinin yerelde ne kadar etkin olduklarını anlamak ve kent konseyi ile ilişkilerini incelemek son derece anlamlı olacaktır. Bunun yanı sıra, Türkiye genelinde kadın meclislerinde yer alan üye profilinin bilinmesi, kadın meclislerinin nasıl bir yapıda faaliyet gösterdiklerinin anlaşılması, kadın meclislerinin kurumsallaşması açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, söz konusu çalışma ile Türkiye genelinde kadın meclisi üye profilini ortaya koymak amacıyla bir araştırma gerçekleştirilmiş olup aşağıda araştırmaya ilişkin detaylı bilgiler verilmiş, araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2.3. Araştırmaya İlişkin Bilgiler

2.3.1. Araştırmanın Amacı

Daha önce de değinildiği üzere, Cumhuriyet'in kurulmasından bu yana ülkemizde kadınların siyasal katılımı ve temsili hala bir sorun olarak var-

lığını göstermektedir. Günümüze kadar, kadın sorunları ve ihtiyaçları uygulanan projeler çerçevesinde yeterince ele alınmamış, toplum genelinde konuya ilişkin duyarlılık yeterince yerleşmemiştir. Bu da, kadınların temsil düzeyinde kendisini göstermiştir. Ancak, 1990'lı yıllarla yeniden ele alınan yönetim anlayışı çerçevesinde katılımcılık, ortaklık ve yerellik kavramları ön plana çıkmış; toplumun her kesiminin temsili ve uygulamalara katılmasının önemi üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede, uluslararası alanda Gündem 21 Küresel Eylem Planı benimsenmiş olup bu Plan'ın uygulanmasında yerel yönetimlere büyük sorumluluklar düştüğü dile getirilerek YG-21, 21. yüzyıla girerken yerel yönetimlerce benimsenen bir program ve uygulama olarak kendine yer bulmuştur. Türkiye tarafından da benimsenen YG-21 Programı kapsamında uygulamalara yönelik faaliyetlere başlanmış; merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan sacayakları üzerinde katılımı teşvik edici ortak platformlar oluşturulmuştur. Kadınların temsiliyi artırmak, kentteki tüm kadınların kentsel yaşama katılımlarını sağlamak ve örgütsüz kadınlara da ulaşmak amacıyla kadın meclisleri veyahut kadın çalışma grupları oluşturulmuştur.

Bu noktada, kentteki tüm kadınlara ulaşmayı hedefleyen kadın meclislerinde yer alan üyeler, eğitim olanakları, çalışma olanakları, medeni durumlarına göre farklılaşmakta; kadın meclisine katılım amaçları ve kadın meclisi ile ilgili düşünceleri çeşitlenmektedir. Her kentin kendi yapısına göre seçilen model çerçevesinde şekillenen kadın meclislerinin bazılarında üye profiline ilişkin çalışmalar yapılmış; ancak ülke genelinde böyle bir profil araştırmasına şimdiye kadar gidilmemiştir.

Kadınların siyasal, kamusal ve toplumsal yaşamda görünür olmasını ve temsiliyi sağlamak adına özellikle yerel düzeyde kadın meclisleri önemli mekanizmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Ülke genelindeki kadın meclisleri bir küme olarak alındığında, eğitim, yaş, çalışma yaşamına katılım vb. toplumsal farklılaşmaların ne yönde yoğunlaştığının belirlenmesi ile üyelerin katılım motivasyonları, yerel siyaset ve kadın meclisleri ile ilgili tutum ve düşüncelerini belirlemek bu çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu sayede, bu mekanizmalarda yer alan üye profilinin tespiti ve üyelerin belli başlı konular hakkındaki görüşlerinin bilinmesi ile yerelde kadın haklarının gelişimine hız kazandırabilmenin, konuyla ilgili

yapılacak çalışmaların etkinliğini arttırmanın mümkün olacağı düşünülmektedir.

2.3.2. Araştırmanın Evreni, Yöntemi ve Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmanın evrenini Türkiye genelindeki kadın meclisleri üyeleri oluşturmaktadır. Ülke genelinde kadın meclisleri üye sayısı 4.000 civarındadır.

Örneklem büyüklüğünü saptamak için aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

Söz konusu formülde;

N : Hedef kitledeki birey sayısını (N = 4.000)

n : Örneklem hacmini

p : İncelenen olayın oluş sıklığını yani örnekleme girecek birey sayısını (0,5)

q : İncelenen olayın olmayış sıklığını yani gerçekleşmeme olasılığını (0,5)

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosunda bulunan teorik değeri (1,96)

d : Olayın oluş sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örnekleme hatasını (% 5) göstermektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007).

Yukarıda yer alan formül kullanılarak çalışmanın örnekleme boyutu n= 351 olarak hesaplanmıştır. Örneklem, tesadüfi örnekleme ile seçilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Analizler 579 soru kağıdı üzerinden yapılmıştır. Toplam 579 kadın meclisi üyesi tarafından cevaplanan soru kağıtları SPSS 16.0 programıyla yorumlanarak genel bir profil çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın istenen amaçlara erişmesini sağlamak için soru kağıdı yöntemi uygulanmıştır. Toplam 17 soruyu içeren soru kağıdı (Bkz. Ek 2), araştırmanın amaçları çerçevesinde geliştirilmiştir. İlk aşamada

oluşturulan soru kağıdı, ön deneme için, YG-21 Programı'nın başarıyla yürütüldüğü Bursa ve Yalova YG-21 genel sekreterlikleri ile UNDP'ye ve misyonu kadınların seçimle ve atamayla gelinen tüm karar verme mekanizmalarında eşit temsiliyi sağlamak olan sivil toplum kuruluşu KA-DER'e danışmak üzere iletilmiştir. Getirilen öneriler doğrultusunda tekrar incelenen soru kâğıdı, yeniden düzenlenmiştir.

Soru kâğıtları, 29 Şubat 2009 tarihinde 67 YG-21 genel sekreterliğine gönderilerek (Bkz. Ek 3), kadın meclislerinin faaliyette olması halinde soru kâğıtlarının üyeler tarafından yanıtlanması talep edilmiştir. 1 Nisan 2009 tarihi itibarıyla, 29 YG-21 genel sekreterliğinden cevap gelmiştir. Bunlardan 23 tanesi (Bkz. Ek 4) kadın meclislerinin faaliyette olduğunu bildirerek soru kâğıtlarının üyeler tarafından doldurulup gönderilmesi hususunda çaba göstermiştir. 6 tanesi ise kadın meclislerinin bulunmadığını yazılı olarak bildirmiştir.

14 Nisan 2009 tarihinde geri dönüş olmayan YG-21 genel sekreterlikleri (ulaşamadığı takdirde ilgili belediyeler) telefonla aranmıştır. Ulaşılan YG-21 genel sekreterlikleri veya belediyelerden 6 tanesi, kadın meclislerinin ve YG-21'in buldukları yerleşim yerinde çeşitli nedenlerden dolayı artık faaliyette bulunmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak, 14 Nisan 2009 tarihi itibarıyla kadın meclislerinin henüz faaliyette olmadığını yazılı veya sözel olarak belirten toplam 12 YG-21 genel sekreterliği (Bkz. Ek 5) bulunmaktadır. Kadın meclislerinin varlığını doğrulayan ve formların üyeler tarafından doldurulmasını sağlayıp iletceklerini belirten 7 YG-21 genel sekreterliği ise iletileceği belirtilen formları göndermemiştir. Bu çerçevede, toplam 42 YG-21 genel sekreterliğine ulaşılmıştır.

Betimleyici özelliklerin belirlenmesi, meclis üyelerinin genel tutumlarının ortaya çıkarılmasında gerekli görülmüştür. Bu nedenle öncelikle betimleyici özellikler üzerinde durulmuştur. Sonrasında ise, üyelerin genel tutum ve görüşlerinin; yerleşim yeri, yaş ve eğitim düzeyi olarak üç bağımsız değişken çerçevesinde ele alınması düşünülmüştür. Ancak, elde edilen istatistikî veriler sonucunda anlamlı farklılıklar gözlenmemesi nedeniyle meclis üyelerinin belirlenen konu başlıklarıyla ilgili görüşleri genel bir çerçevede değerlendirilmiştir.

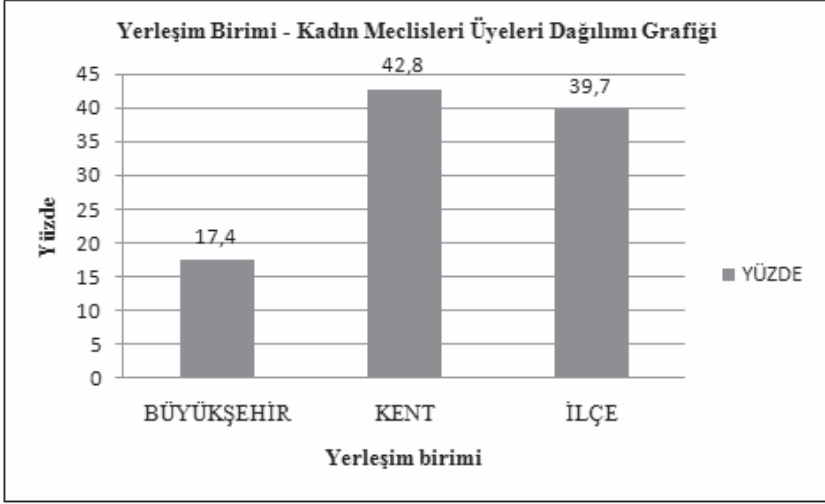
2.4. Bulgular

2.4.1. Betimsel Özellikler

Soru kağıdında 1'den 13'e kadar olan sorular, kadın meclisi üyelerinin yaş aralığı, medeni durumu, eğitim durumu vb. hakkında genel bir profil ortaya koymak için hazırlanmıştır. Bu çerçevede, kadın meclisi üyelerinden oluşan örneklemin demografik özellikleri aşağıda maddeler halinde grafiklerle değerlendirilmektedir.

2.4.1.1. Yerleşim Birimi

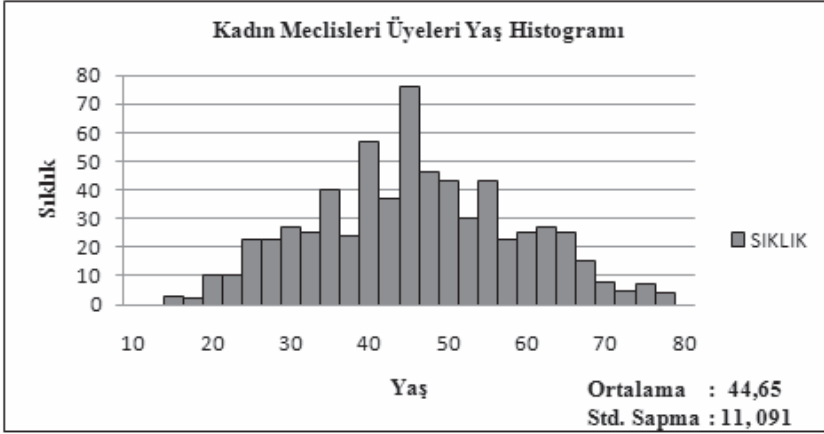
Kuramsal ve kavramsal çerçeve kapsamında da üzerinde durulduğu üzere, yerel yönetimler, karar alma süreçlerine toplumun her kesiminin katılımının sağlanmasında en temel basamak olarak görülmektedir. İlçeden büyükşehire kadar yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve katılım konusunda hassasiyet gösterdiğinin anlaşılması açısından da kadın meclislerinin varlığı önem arz etmektedir. Aşağıda tabloda yer alan sonuç göstermektedir ki, üyelerin % 42,8'i kent, % 39,7'si ilçe ve % 17'si büyükşehirde yer alan kadın meclisine üyedir. Kent ve ilçelerde kadın meclisi üye sayısı hemen hemen birbirine yakın oranda iken idare biriminin büyümesiyle birlikte, kadın meclisinde yer alan üye sayısının azaldığı görülmektedir. Bu durum, kentin büyümesiyle birlikte, kente, büyükşehire ait sorunların ve sorumlulukların arttığı, örgütsüz kadınlara ulaşmada sorunlarla karşılaşıldığı ve temsil sorununa ilişkin program ve projelerin yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Şekil 2.1. Yerleşim birimi - kadın meclisleri üyeleri dağılımı grafiği

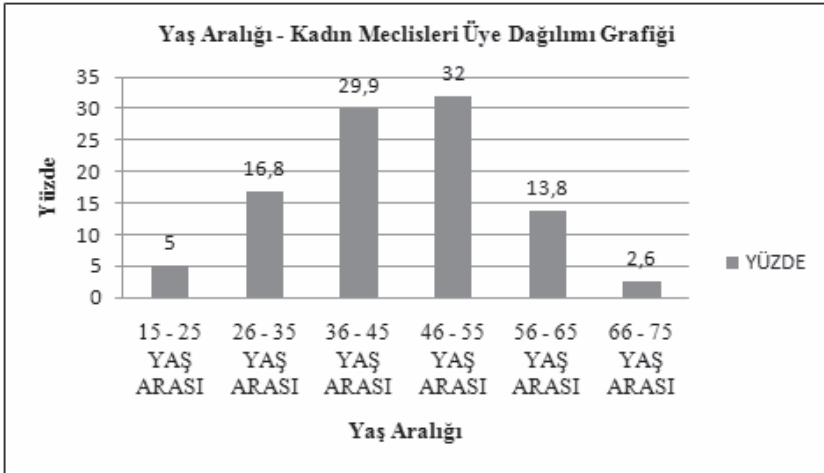
2.4.1.2. Yaş

Yaş, siyasal katılma düzeylerinin belirlenmesinde etkili, önemli bir siyasal katılım değişkenidir. İlgili alanı, zaman ve enerji düzeyi gibi etmenler, yaşın siyasal katılım düzeyindeki farklılaşmaya temel gösterilebilir. Genç bireylerin daha ileri yaştaki bireylerle karşılaştırıldığında enerji ve zaman olarak siyasal eyleme elverişli durumda olması ve aile yükümlülüğü, düzenli bir meslek faaliyeti ve benzeri bağlarının olmaması siyasete girişlerini kolaylaştırmaktadır. Yaşın ilerlemesi ise bireylerin siyasal katılımlarındaki kararlılığı artırmakta ve siyasal katılımlarının düzenli bir kalıba oturmasını sağlamaktadır (Kalaycıoğlu, 1983). Bu araştırmada yaş faktörüne bakıldığında, katılımın genç ve ileri yaşlarda daha düşük olduğu görülmektedir. Kadın meclis üyelerinin en küçüğü 17, en büyüğü ise 75 yaşındadır.

Şekil 2.2. Kadın meclisleri üyeleri yaş histogramı

Üyelerin, yukarıda verilen yaş değişkeninin histogramı incelendiğinde yaş aralıklarına düşen sıklıklar görülmektedir. Buna göre, üyelerin yaş ortalamalarının 44,65 olduğu görülmüştür. Ayrıca aşağıda yaş dilimlerine göre detaylandırılmış dağılım da görülmektedir.

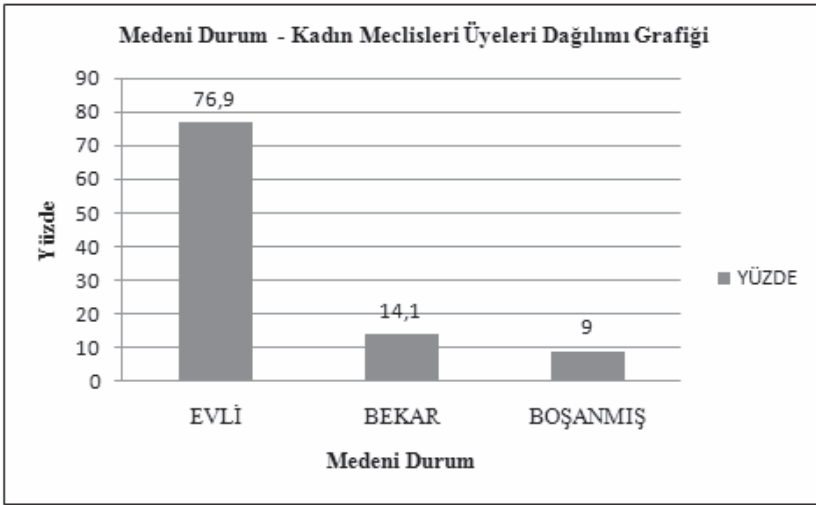
Şekil 2.3. Yaş aralığı - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği

Yukarıdaki histogram ve yaş dilimleri tablosundan da görüldüğü üzere kadın meclis üyelerinin büyük bir çoğunluğu orta yaşlıdır. 15-35 yaş arası genç kadınların temsilinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Oysa Türkiye nüfusunun % 60'ı 35 yaşından küçük olup, kentlerde yaşayan nüfusun % 53'ü 30 yaş altındadır. Cinsiyet bazında bakıldığında, 35 yaşından küçük olan nüfusun hemen hemen yarısı kadın, yarısı ise erkektir (TÜİK, 2008 a). Bu demektir ki, ülke nüfusunun yaklaşık dörtte birini 30 yaş altı kadınlar oluşturmaktadır. Çocukluk ve ergenlik dönemlerini çıkardığımızda ise toplam nüfusun % 12'sini 20-35 yaş arası genç kadınların oluşturduğu görülmektedir.

Nüfusun % 35'ini 20 yaş altının oluşturduğu düşünülecek olduğunda % 12 oranında olan genç kadınların, karar alma ve planlama süreçlerinde temsil edilmelerinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Ancak genç kadınların temsili istenilen düzeyde değildir; kadın meclislerindeki durum da bunun bir izdüşümüdür. Peki, neden genç kadınlar kadın meclislerinde yer almamakta, buldukları kentte söz sahibi olmayı tercih etmemektedirler? Soruyla ilgili nedenler çeşitlendirilebileceği gibi tam bir çıkarıma varmak olası görünmemektedir. Ancak konuyu ülke şartlarında ve cinsiyet bağlamında incelemekte yarar vardır. Yukarıdaki bölümlerde de üzerinde durulduğu üzere, geleneksel ataerkil toplum sisteminde kadınlar özel alanda ev işleri, çocuk, hasta ve yaşlı bakım hizmetleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. 20-35 yaş arası dönem de gerek lisans mezunu olsun gerek ilkokul, ortaokul, lise mezunu olsun birçok kadının çalışma hayatına atılma, evlenerek yeni bir düzen kurma ve adapte olma sürecini kapsamakta; ataerkil sistemin kadına öngördüğü rolleri yerine getirmesi toplum tarafından beklenmektedir. Çoğunlukla bu yaş aralığında bir de çocuk sorumluluğunun eklenmesi ve gerekli bakım hizmetlerinin ülkemizde yeteri kadar gelişmemesi, kadınların siyasi faaliyetlere ancak izleyici olarak katılımına izin vermektedir. Bu noktada, toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkil sistemin sorgulanmasının yanında kadınların katılımlarını sağlamaya yönelik mekanizmaların geliştirilmesi, 'kadınsız demokrasilerin' sonlandırılmasında son derece önemlidir. Kadın meclislerinin hedefinin kentteki tüm kadınlara ulaşmak olduğu düşüncesinden hareketle, ilgili taraflarca genç kadınların katılımına yönelik projeler geliştirilmesi, değerlendirilmesi gereken bir konu olarak sunulmaktadır.

2.4.1.3. Medeni Durum

Kadın meclisi üyelerinin % 76,9'u evli, % 14,1'i bekâr, % 9'u ise boşanmış veyahut belli nedenlerden ötürü tek başlı aile konumundadır. Kadın meclisinde evlilerin çoğunlukta olması, yukarıda yapılan toplumsal cinsiyet rollerine dayalı yorumla çelişir gibi görünse de aslında onu doğrular niteliktedir. Meclis üyelerinin çoğunlukta bulunduğu yaş aralığı 40-55 olup söz konusu yaş aralığında çocukların çoğunlukla büyüdüğü ve geleneksel toplumlarda kadın üzerindeki sorumlulukların büyük bir oranda azaldığı bir yaş aralığına tekabül etmektedir. Yani kısacası, özel alanın yüklediği sorumluluklardan bir ölçüde kurtulan kadın, kamusal alanın sorunlarına eğilmeye başlamıştır.

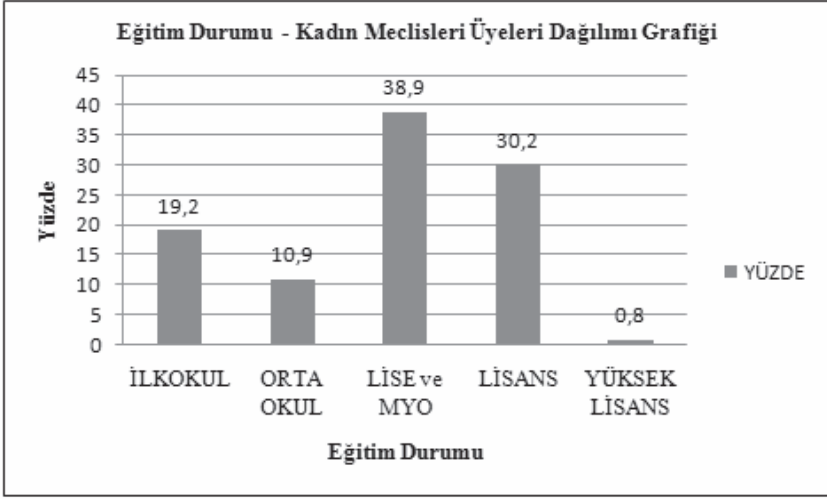
Şekil 2.4. Medeni durum - kadın meclisleri üyeleri dağılımı grafiği

2.4.1.4. Eğitim Düzeyi

Kadın meclisi üyelerinin eğitim düzeylerine bakılacak olduğunda, üyelerin yaklaşık % 30,5'i lisans ve üstü eğitim almışken yaklaşık % 30'u ortaöğretim ve altında eğitim almışlardır. Lise ve meslek yüksek okulu eğitimini tamamlayanların oranı % 40'ı bulmaktadır. Yükseköğretim mezunlarının % 30'larda kadın meclislerinde yer alıyor olması dikkat çeken

bir noktadır. Çünkü, ilk ve ortaöğretimini tamamlamış kadın oranı, lisans eğitimini tamamlamış olanlara göre nispeten yüksek iken (TÜİK, 2008 a) kadın meclisi üyelerinde bu oranlar geneldekinden oldukça düşüktür. Bu da göstermektedir ki eğitim seviyesi arttıkça, konuyla ilgili farkındalık ve bilinç seviyesi artmaktadır.

Şekil 2.5. Eğitim durumu - kadın meclisleri üyeleri dağılımı grafiği

2.4.1.5. Meslek, Çalışma Hayatında Yer Aldığı Sektör ve Yer Alış Süresi

Kadın meclisi üyelerinin meslek dağılımı değişik özellikler göstermektedir. Aşağıdaki tablo, kadın meclisi üyelerinin meslek dağılımına ilişkin fikir vermektedir.

Tablo 2.1. Kadın meclisleri üyeleri meslek dağılımı tablosu

Meslek	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Öğretmen, Öğretim Görevlisi	72	12,4	12,4	12,4
Memur	49	8,5	8,5	20,9
Sağlık Personeli	27	4,7	4,7	25,6
Mimar-Mühendis	27	4,7	4,7	30,2
Bankacı-Muhasebeci	26	4,5	4,5	34,7
İktisat-İşletmeci	26	4,5	4,5	39,2
Serbest Meslek	39	6,7	6,7	45,9
Ara Hizmet Sektörü	52	9	9	54,9
Ev Kadını	231	39,9	39,9	94,8
Diğer	30	5,2	5,2	100
Toplam	579	100	100	

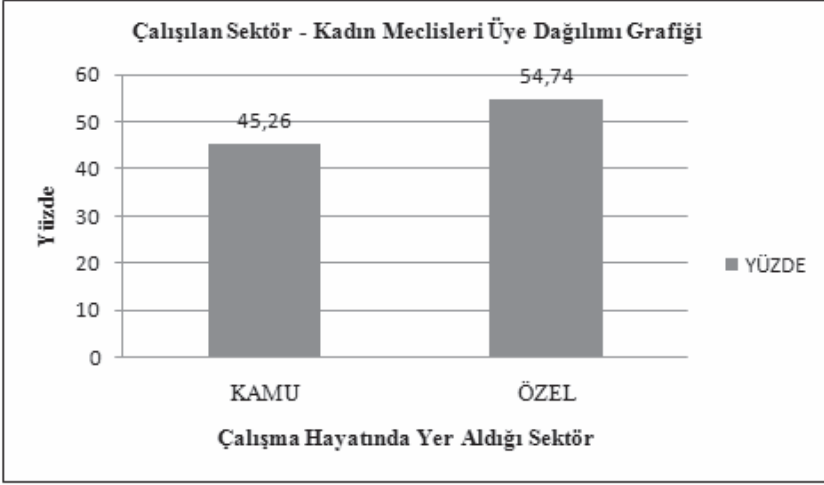
Eğitim düzeyleri incelenirken belirtildiği üzere, Türkiye geneline göre aslında az sayıda olan yükseköğretim almış kadınların kadın meclisinde daha fazla yer aldığı değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, kadın meclisinde meslek sahibi kadınların fazla olması beklenirken, beklenilenin aksine, % 39,9'luk oranla ev kadınlarının en büyük grubu oluşturduğu görülmüştür. Bu durum, ev kadınlarının eğitim seviyelerinin incelenmesine neden olmuştur. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere, ev kadınlarının % 39,8'lik kısmının ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. % 36,4'ünün ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Ancak % 3,9'u lisans mezunudur.

Tablo 2.2. Kadın meclisleri üyeleri ev kadınlarının eğitim durumu tablosu

Ev Kadınlarının Eğitim Durumu	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
	Lisans	9	1,6	3,9
Meslek Yüksek Okulu	4	0,7	1,7	5,6
Lise	84	14,5	36,4	42
Ortaokul	42	7,3	18,2	60,02
İlkokul	92	15,9	39,8	100
Toplam Örneklem	231	39,9	100	
Cevaplanmayan	348	60,1		
Toplam	579	100		

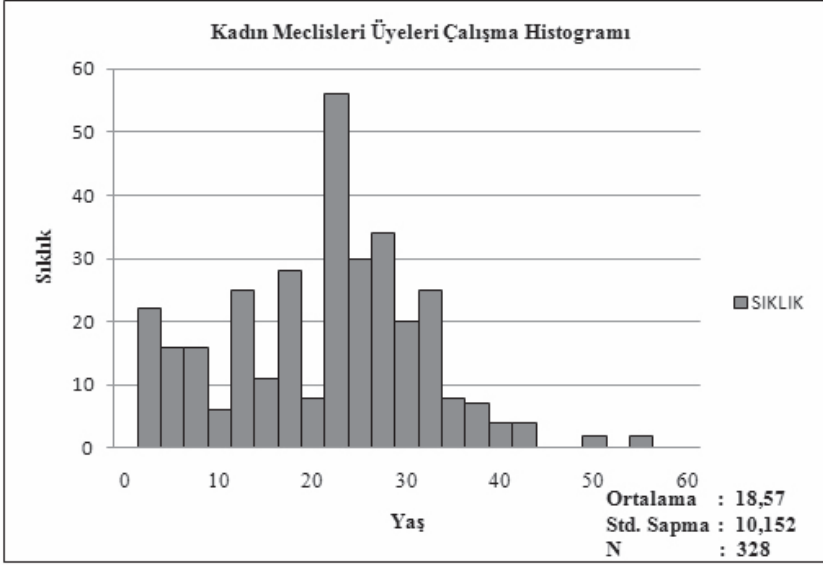
Ev kadınlarının kadın meclisindeki temsillerinin yüksek olması, kadın meclislerinin mahallelerdeki örgütsüz kadınlara ulaşmada başarılı olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Kadın meclisinde en büyük grubu oluşturan ev kadınlarını, meslek olarak öğretmen ve öğretim görevlileri ile memurların izlediği görülmektedir. Soru kağıtları incelendiğinde bu grubu oluşturanların büyük bir bölümünün emeklilerden oluştuğu gözlenmektedir. Bu da, iş ve aile sorumluluğundan sıyrılan kadınların başka uğraşlar aradığını göstermekte, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün sorgulanması gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Diğer dikkat çeken bir nokta da, serbest meslek erbabı ve ara hizmet sektörü çalışanlarının da kadın meclisine duyarsız kalmadıklarıdır. İşçi, kuaför, tuhafiyeci, terzilerin bu grup içinde ağırlıklı olarak yer aldığı gözlenmiştir. Mimar, mühendis, iktisatçı, işletmeci, bankacı ve muhasebeciler ise kadın meclislerinde en az sayıda yer alan meslek gruplarıdır.

Çalışma hayatında yer alan 327 kadının 148'i kamu sektöründe çalışırken, 179'u özel sektörde çalışmaktadır. Aşağıdaki çubuk grafiğinden de görüldüğü üzere, kamuda çalışan kadın üyeler ile özel sektörde çalışan kadın üyeler arasında % 9,4'lük bir fark vardır.

Şekil 2.6. Çalışılan sektör - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği

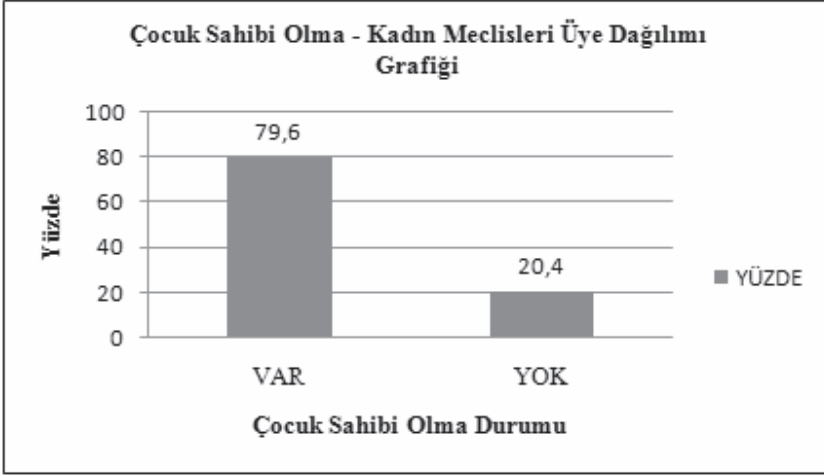
Ev kadınlığı dışında, çalışma hayatında yer alan kadın meclisi üyelerinden en uzun süre çalışanının 55 yıl çalışma yaşamında yer aldığı gözlenmektedir. Aşağıdaki histogramdan da anlaşıldığı üzere söz konusu kadınların çoğu 20 ile 30 yıl arasında çalışma hayatında yer almaktadır. Bu çerçevede, çalışan kadınların ortalama iş hayatında yer alış sürelerinin 18,57 yıl olduğu hesaplanmıştır.

Şekil 2.7. Kadın meclisleri üyeleri çalışma histogramı

2.4.1.6. Çocuk

Aşağıdaki çubuk grafiğinden de görüldüğü üzere, üyelerin % 79,4'ü çocuk sahibidir. İlk bakışta, çocuk sahibi olmanın kadın meclisine katılmanın önünde bir engel oluşturmadığı ve kadınların toplumsal rollerinin üyelik ve temsil üzerinde etkili olmadığı tarzı bir yaklaşıma gidilse bile, üyelerin çoğunun ev kadını olduğu düşünüldüğünde böyle bir yaklaşımın doğruluğu tartışılır hale gelmektedir.

Şekil 2.8. Çocuk sahibi olma - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği

Üyelerin çocuk sayıları incelendiğinde ise, çoğunun 2 çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Türkiye Nüfus Sağlığı Araştırması (TNSA)-2008'in ilk sonuçları, Türkiye'de toplam doğurganlık hızının 2,15 seviyesine düştüğünü göstermektedir. TNSA-2008 sonuçlarında 20'li yaşlarda olan kadınların canlı olarak doğurdıkları ortalama çocuk sayısı 1 civarındadır. Ortalama çocuk sayısı 30'lu yaşlardaki kadınlarda 2-3 çocuk iken, doğurganlık çağının sonlarındaki kadınlarda ise (45-49 yaş grubundaki kadınlar) 4 çocuğa yaklaşmaktadır. Doğurganlık çağının sonundaki kadınların doğurdıkları ortalama çocuk sayısı (tamamlanmış doğurganlık seviyesi) ile toplam doğurganlık hızı (mevcut doğurganlık seviyesi) arasındaki önemli fark Türkiye'de son yıllarda doğurganlığın önemli ölçüde düştüğüne işaret etmektedir (HÜNEE, 2008). Bu çerçevede, kadın meclisi üyelerinin sahip olduğu ortalama çocuk sayısının Türkiye çocuk sayısı ortalamasının çok az altında olduğu değerlendirilmektedir.

2.4.1.7. Siyasi Parti Üyeliği ve Seçim Adaylığı

Bilindiği üzere kadınlar ve erkekler farklı ihtiyaçlara, farklı hayat tecrübelerine ve farklı bakış açılarına sahiptirler. Bu noktada, ülkenin ve toplumların refah düzeyinin artırılması ve kalkınmanın önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak geliştirilecek politika ve stratejilerde kadınların katkısı olmadan toplumun sorunlarına doğru ve kalıcı çözümler bulunamayacağı açıktır. Demokrasi ve sosyal hukuk devleti çerçevesinde ülke

geleceğine yönelik politikaların geliştirilmesi halk tarafından seçilen iktidar öncülüğünde ilgili paydaşların da katılımıyla gerçekleştirilecektir. Bu çerçevede, kadınların ilgili paydaş gruplarına katılımı gerekli olmakla birlikte, milli iradeyi temsil eden mecliste yer almaları son derece önemlidir. Siyasal partilere katılım ise, bu noktada önemli bir basamak olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların gerek ülke yönetimi gerekse yerel yönetimlerde söz sahibi olması, toplumu dönüştürebilmesi ve toplumsal cinsiyet bakış açısını plan ve programlara yansıtabilmesi için siyasal partilere üyelikleri önem taşımaktadır. Bu nedenle, kadın meclisi üyelerinin bu yönde siyasal katılım deneyimleri bulunup bulunmadığını anlamak amacıyla, üye oldukları ya da aktif olarak çalıştıkları bir siyasi parti olup olmadığı, herhangi bir yerel ya da genel seçimde aday olup olmadıkları sorulmuştur.

Tablo 2.3. Kadın meclisleri üyeleri siyasi parti üyeliği tablosu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Siyasi Parti Üyeliği				
Evet	215	37,1	37,3	37,3
Hayır	362	62,5	62,7	100
Toplam	577	99,7	100	
Cevaplanmayan	2	0,3		
Toplam	579	100		

Tablodan anlaşıldığı üzere, kadın meclisine üye kadınlardan 215'inin siyasi parti üyeliği varken, 362'sinin üyeliği yoktur. Bu soruya yanıt vermeyen 2 kişi bulunmaktadır. Yüzde olarak değerlendirilecek olduğunda % 37,3'ü siyasi partiye üye, % 62,7'si ise siyasi partiye üye değildir. Türkiye'de siyasi parti üyeleri arasında kadınların sayısına ilişkin veri bulunmamakla birlikte, bunun % 20'ler dolayında olduğu ileri sürülmektedir. Genel olarak nüfusun siyasal parti üyesi kesimi de göz önüne alındığında, kadın meclisi üyeleri arasında siyasal parti üyesi olanların oranının genel ortalamanın üzerinde olduğu söylenebilir.

Tablo 2.4. Kadın meclisleri üyeleri seçim adaylığı tablosu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Seçim Adaylığı				
Evet	61	10,5	10,6	10,6
Hayır	517	89,3	89,4	100
Toplam	578	99,8	100	
Cevaplanmayan	1	0,2		
Toplam	579	100		

Yukarıda yer alan seçim adaylığıyla ilgili tablo incelendiğinde, % 10,6 oranına tekabül etmek üzere toplam üyelerin sadece 61 tanesinin herhangi bir yerel veya genel seçimde adaylığı bulunduğu görülmektedir. Ulusal düzeyde kadın temsiline istenen kritik eşiği % 33 olmakla birlikte, ülkemizde kadınların parlamentoda temsiline kadın meclis üyelerinin adaylık oranıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Kadın meclisi ve benzeri platformlar, kendi amaçlarının yanında, kadınları yerel ve ulusal düzeyde siyasete hazırlamak açısından da önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan değerlendirilecek olduğunda, kadın meclislerinde kadınların siyasal katılımları artırıldığı sürece bunun etkilerinin yerel ve ulusal düzeyde de görülebileceği, değerlendirilmesi gereken bir noktayı oluşturmaktadır. Siyasi parti üyeliği ve seçim adaylığı ilişkisine bakılacak olduğunda siyasi parti üyeliğinin, aday olanların oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu, aslında beklenen bir durumdur. Çünkü adaylık daha üst düzeyde ve daha kapsamlı bir katılım biçimidir. Parti üyeliğinin ise, gerek maddi gerek siyasi aktörlerden beklenenler açısından nispeten daha kolay olduğu söylenebilir. Ancak, her ikisinin de temsil açısından farklı boyutlarda önemli bir konuma sahip olduğu unutulmadan, her ikisinin de etkili kullanımı için çaba harcanmalıdır.

2.4.1.8. Sivil Toplum Kuruluşuna Üyelik

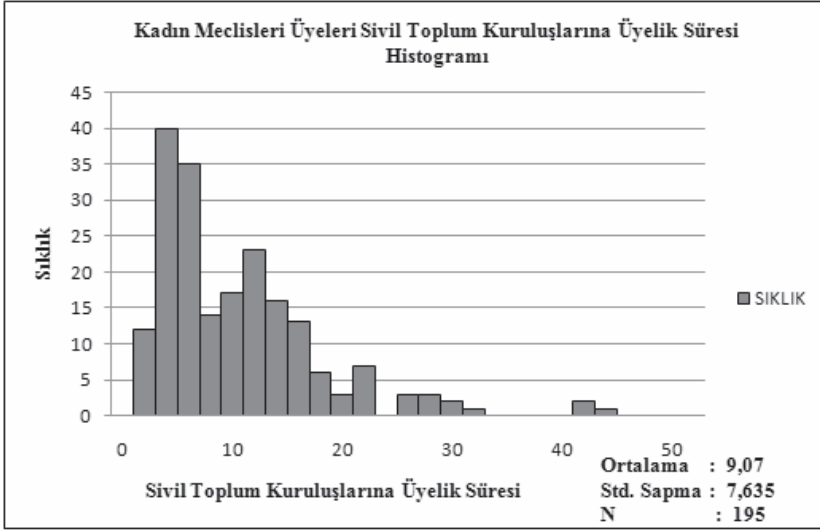
Kuramsal çerçevede de üzerinde durulduğu üzere, yeni yönetim anlayışı yani yönetim felsefesinde, sivil toplum kuruluşları önemli mekanizmalar

olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın meclislerinin amaçlarından bir tanesi, örgütlü ve örgütsüz kadınlar arasındaki iletişimin geliştirilmesini, bilgi ve deneyim paylaşımının güçlendirilmesini sağlayacak ortak bir dayanışma ağı oluşturmaktır. Kadın meclislerinin, örgütlü kadın dernekleriyle iletişim ve işbirliği geliştirmesinin, kadın derneklerinin bilgi ve birikimlerinden yararlanmasının yapılacak çalışmalarda kolaylık sağlayacağı düşünülebilir. Çünkü farklı alanlarda faaliyet gösteren kadın derneklerinin her biri, farklı konuları kadın meclisinin, dolayısıyla kent konseyinin gündemine taşıyacaktır. Bu sayede, yapılacak çalışmaların daha kapsamlı olacağı öngörülmektedir. Bu noktada, kadın meclislerinde örgütlü kadınların ne kadar temsil edildiğini anlamak üzere, soru kağıdında, kadın meclisinde yer alan kadınların sivil toplum kuruluşlarına üye olup olmadıkları, üye iseler kaç seneden bu yana üyeliklerinin bulunduğu ve faal olarak yer aldıkları sorulmuştur.

Alınan cevaplara göre üyelerin 195'i, yani % 33'ü bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu belirtmiştir. Bu % 33'lük kısım dışında kalan % 15'lik bir kısım ise ilgili soruya buldukları kadın meclisini yazmışlardır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta bulunmaktadır. Kadın meclisleri, ister bireysel, ister kurumsal olsun tüm kadınları ortak bir paydada, ortak bir çatıda buluşturmaktadır. Ancak kendileri bir sivil toplum kuruluşu değildir. Yerel Gündem 21 El Kitabı'nda belirtildiği gibi "Kadın Meclisleri, diğer yapılardan 'bağımsız' bir şekilde, sivil oluşumun itici gücüyle çalışmasına karşın, kendi başına bir 'sivil girişim' olmanın ötesinde, Kent Konseyi'nin merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum üçgeninde oluşturduğu geniş temsil yapısını kadınlara ilişkin olarak gerçekleştiren ve kadınların kent yönetimine 'temel ve eşit ortaklar' olarak katılmalarını ve söz sahibi olmalarını sağlayan bir yapıdır" (Emrealp, 2005).

Kadın meclisi üyelerinin sivil örgütlenme içinde çalıştıkları süre 1-44 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Aşağıdaki histogramda bu açıkça görülmektedir. Histogram incelendiğinde, kadınların sivil toplum kuruluşlarında faaliyet gösterdikleri sürenin çoğunlukla 1 yılla 20 yıl arasında dağıldığı görülmektedir. Sıklığın ise yine tabloya göre en fazla 2-12 yıl arasında olduğu görülmekle birlikte, sivil toplum kuruluşlarında ortalama faaliyet gösterme süresi 9 yıldır.

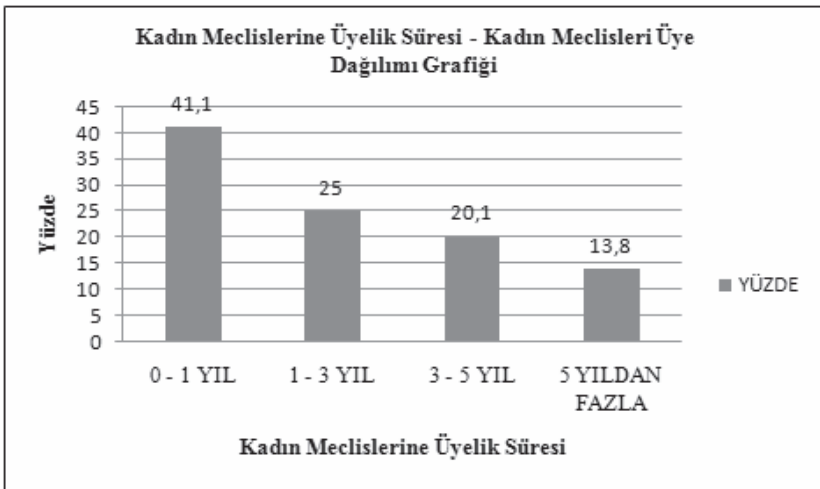
Şekil 2.9. Kadın meclisleri üyeleri sivil toplum kuruluşlarına üyelik süresi histogramı

Sivil toplum kuruluşu üyeliği ve siyasi parti üyeliği değerlendirilecek olduğunda, üye kadınların siyasi parti üyeliklerinin sivil toplum kuruluşuna üyeliklerinden fazla olduğu görülmektedir. Sancar Üşür'ün (1997) de belirttiği üzere, kadınların siyasal temsilinin siyasal partiler içindeki etkinliklerinin artışıyla olanaklı olacağı bir gerçektir. Bu çerçevede, yaşadığı kentte söz sahibi olmak isteyen kadının ilgili platform, mekanizma ve siyasi partiye üye olması son derece anlamlıdır. Bu nedenle, kadın meclisi üyelerinin de gerek üyeliklerinden önce gerek üye olduktan sonra belirli bir farkındalığa sahip olacağı kabul edilirse, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilere üye olmaları son derece anlamlıdır. “Ülkemizde, kadın örgütlerinin büyük çoğunluğu devlet ve siyasal partiler tarafından vesayet altında tutulan örgütler olmuşlardır. Öte yandan, bu örgütler, kadınların siyasal haklarını kullanmalarına destek olmaktan çok sosyal yardım örgütleri olarak faaliyet göstermiş” (TÜSiAD-KAGİDER, 2008) ve her ne kadar faaliyetleri değişiklik gösterse bile bu algıdan kurtulamamışlardır. Yardım kurumu gibi algılanan kadın örgütlerinde yer almak, sorunlarına çözüm bulma çabası içinde olan kadınlara çoğunlukla bir anlam ifade etmemektedir. Siyasi partilerin iktidara ve karar alma mekanizmalarına daha yakın örgütlenmeler olmaları nedeniyle, sorunlarını çözmek, kendi çıkarı, amacını hayata

geçirmek için kadınların siyasi parti örgütlenmelerinde yer almayı kadın örgütlerine göre daha çok tercih ettiği sonucuna varılabilir.

2.4.1.9. Kadın Meclisine Üyelik Süresi

YG-21 Programı'nın ülkemizde 1997 yılından bu yana uygulandığı üzerinde durulmuştur. Kadın meclislerinin kuruluşu da hemen hemen bu süreçte tekabül etmekle birlikte 2000'li yıllarla sayıları artmıştır. Üyelerinin kaç seneden bu yana meclise üye olduklarını anlamak amacıyla sorulan bu soruda, seçenekler 2000 yılı baz alınarak hazırlanmıştır. Aşağıdaki histogram incelendiğinde, üyelerin çoğunu yeni üyelerin oluşturduğu söylenebilir. 5 yıldan fazla zamandan bu yana üye olanların azınlıkta olduğu görülmektedir. Bu durum, YG-21 uygulamasının yaygınlaşmasıyla açıklanabilir; söz konusu uygulamada başarı sağlamış idareler diğer idareler tarafından örnek alınarak YG-21 sürecini başlatmaktadır. Kadın meclisi ve kadın platformu gibi benzeri yapılanmalar da dolayısıyla bu süreç içerisinde artmaktadır. Bu yüzden yeni üyelerin fazla sayıda olması hem YG-21 Programı'nın başlamasından bu yana uygulanma sayısının hem de kadın meclislerinin tanınırlıklarının artmasıyla ilgili olabilmektedir.

Şekil 2.10. Kadın meclislerine üyelik süresi - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği

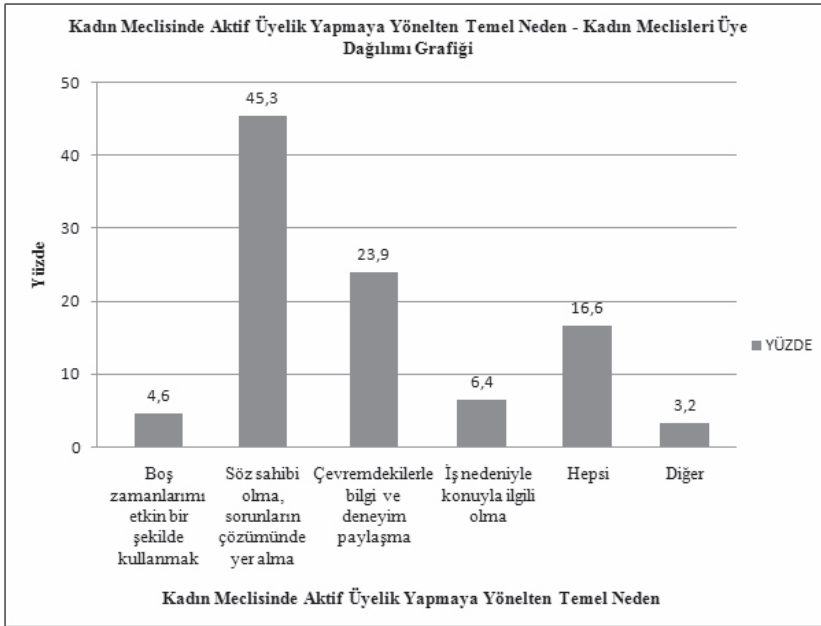
Özetle, kadın meclislerinin, ortalama 45 yaşında, çoğunlukla evli, iki çocuklu, lise mezunu ve ev kadınlarından oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Kentte ve ilçede yaşayan kadınların büyükşehirde yaşayan kadınlara oranla, kadın meclislerine daha çok katılım sağladığı gözlenmektedir. İlkokul, ortaokul, lise, meslek yüksek okulu ve üniversiteye kadar her eğitim düzeyinden kadının kadın meclisinde yer alıyor olması, yine önemli bir hususu oluşturmaktadır. Çünkü eğitim düzeyindeki farklılaşma, kadın sorunlarının farklılaşmasına da neden olabilmektedir. Kadın meclisine her eğitim düzeyinden kadının katılımının, farklı sorunların ortaya konmasını sağlayacağı düşünülebilir. Üye kadınların herhangi bir siyasi partiye üyeliği (% 37,3), sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri (% 33) paralellik izlemektedir. Bu çerçevede siyasal parti ve sivil toplum kuruluşu üyelikleri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Soru kağıtları çerçevesinde, siyasi partiye üye olduğunu belirten kadınların, çoğunlukla bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğu da gözlenmiştir. Kadın meclisini oluşturan kadınların ortaya çıkan genel profilleri çerçevesinde, üyelerin kadın meclisine üyelik nedenleri, kadın meclisinin kendisi ve yerel siyasete katkısı konularında görüş ve tutumları aşağıda değerlendirilmektedir.

2.4.2. Tutumlar

2.4.2.1. Kadın Meclisi Aktif Üyelik Nedenlerine İlişkin Görüşler

Soru formununun 14. sorusunda, kadın meclisine üye olmaya kadınları yönlendiren temel neden sorulmuş olup belirtilen seçeneklerle kadın meclisi üyelerinin motivasyonu değerlendirilmek istenmiştir. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere, üyelerin % 45,3'ü yaşadığı kentte söz sahibi olma, sorunların çözümünde yer alma isteği nedeniyle kadın meclisine katılmışlardır. Bu seçeneğe en çok cevabın verilmesi aslında istenilen bir durumdur. Çünkü bu seçenek kadın meclislerinin oluşturulma amacına en yakın seçenektir. Bu, üyelerin, yer aldıkları meclisin neye hizmet ettiğini, neyi amaçladığını bilerek bilinçli bir şekilde kadın meclisine katıldıklarını göstermektedir. Yine % 23,9'la ikinci sırayı alan 'çevredekilerle bilgi ve deneyim alışverişinde bulunma' seçeneğinin de aslında kadın meclisinin amaçlarıyla aynı doğrultuda hazırlandığı söylenebilir. Çünkü örgütlü ve örgütsüz kadınları bir araya getirmenin arkasında yatan bilgi ve deneyimleri paylaşarak sorunlar üzerine çözüm üretmektir. Yine 'işim

nedeniyle doğrudan ve dolaylı olarak ilginin bulunması' (d) seçeneği de kadın meclislerinin üyelik seçenekleri düşünülerek hazırlanmıştır. Bilindiği üzere, kadın meclisinin doğal üyeleri bulunmaktadır. Söz konusu doğal üyelere, öncelikli amacı kentte söz sahibi olmak isteyenlerin (f) hepsi seçeneğini işaretleyecekleri düşünülmüştür. Bu çerçevede (d) seçeneğini işaretleyenlerin kadın meclisi ile bağlarının formalite düzeyinde olduğu değerlendirilebilir. Bu noktada, söz konusu üyelerin, kadın meclislerinin işlevine ve çalışmalarına ne kadar inandıkları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların siyasal katılımı konusundaki düşünceleri sorgulanması gereken bir husustur.

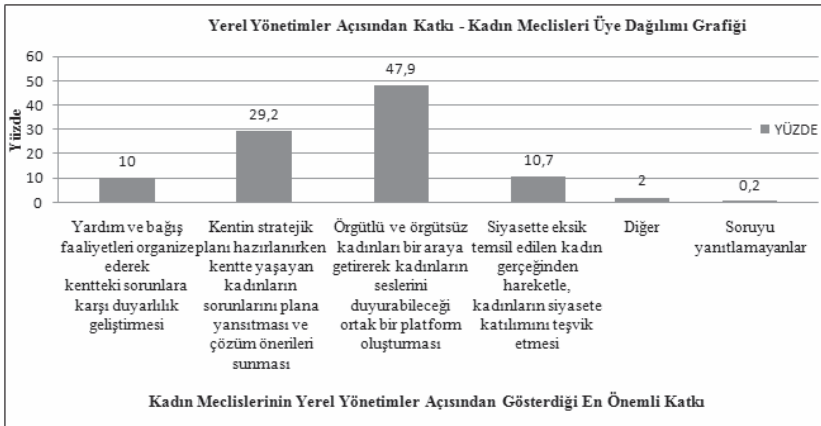
Şekil 2.11. Kadın meclisinde aktif üyelik yapmaya yönelten temel neden - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği

Öte yandan, “Diğer” seçeneğini işaretleyenlerin, aslında hiç de az olmadığı görülmektedir. Bünyesinde bir koro çalışması yürüten bir kadın meclisinin üyeleri katılım nedenlerini bu koronun oluşturduğunu belirte-

rek, koronun kapandığını ve tekrar koro kurulup koro çalışması yapılmasını istediklerini yazılı olarak dile getirmişlerdir.

2.4.2.2. Kadın Meclislerinin Yerel Yönetimler Açısından En Temel Katkısına İlişkin Görüşler

Kadın meclislerinin oluşum dinamiklerinden bahsedilirken yerel yönetimlerin bu süreç içerisinde nerede durduğuna kısaca değinilmişti. Aralarında bir bağ ve dinamik bir etkileşim bulunan kadın meclisi ve yerel yönetimlerin birbirlerinden karşılıklı olarak beslenmesi gerekir. Bu bağlamda, karşılıklı fayda ve katkının her iki mekanizmayı da güçlendirerek uzun vadede kentte yaşayanların refah düzeyinde de etkisini göstermesi beklenmektedir. Bu soru, üyelerin buldukları kadın meclislerinin, karşılıklı etkileme ve beslenme sürecinde, kendi gayeleri çerçevesinde yerel yönetimler açısından sağladıkları en temel katkıyı değerlendirebilmek amacıyla sorulmuştur. Bu çerçevede, (a) seçeneği çok da işaretlenmesi beklenmeyen bir seçenek olup kadın meclislerinin bir nevi gönüllü yardım kuruluşu olarak yerel yönetimlerin bu yönde yaptığı çalışmalara katkı sağlayıp sağlamadığını irdelemek için sorulmuştur. Diğer seçenekler, kuruluş amaçları çerçevesinde, kadın meclislerinin yerel yönetimler açısından sağlayabilecekleri katkıları göstermektedir.

Şekil 2.12. Yerel yönetimler açısından katkı - kadın meclisleri üye dağılımı grafiği

Yukarıda da görüldüğü üzere, üyeler en önemli katkıyı “örgütlü örgütsüz kadınları bir araya getirerek kadınların seslerini duyurabileceği ortak bir platform oluşturmak” olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, daha demokratik bir yönetim oluşturabilmek için yerel yönetimler açısından gösterilebilecek en önemli katkının, kadınların sorunlarını dile getirebilecekleri, temsilcilerini artırmak üzere güç birliğini sağlayabilecekleri bir platform oluşturulması olarak değerlendirilmektedir. % 29,2 ile ikinci sırada yer alan “kentnin stratejik planı hazırlanırken kentte yaşayan kadınların sorunlarını plana yansıtması ve çözüm önerileri sunması” ise aslında beklenen sıralamada yerini almıştır. Çünkü kadınlar güç birliği yaparak ortak bir platform oluşturduktan sonra sorunlarını daha kolay dile getirebilmekte, sorunlarıyla ilgili gündem oluşturabilmekte, bunu plan ve programlara aktarabilmektedir. Bu nedenle, öncelikli olarak örgütlü ve örgütsüz kadınların bir araya getirilmesi aslında sağlanabilecek en önemli katkıdır.

2.4.2.3. Kadın Meclislerinin Güçlendirilmesi Adına Neler Yapılabileceğine İlişkin Görüşler

Ulusal Kadın Festivalleri ile bir araya gelen kadın meclisi üyeleri, bu festivallerde birçok sorun üzerine eğilmişlerdir. Ancak, çalışmalar yürüttükleri söz konusu platformu bütünüyle değerlendirmemişler ve nasıl güçlendirmek gerektiği üzerinde tam olarak durmamışlardır. Çoğu zaman yerelle bağlantılı olmayan genel konular çerçevesinde bilgi paylaşımı gerçekleştirmişlerdir. Her ne kadar yerelde kadın sorunlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirse bile, bu konuda ülke genelinde söz konusu sorunlar, çözümler, başarı ve başarısızlıklar, kendilerini güçlendirmek amacıyla neler yapılabileceğini tartışmak üzere bir araya toplanmadıkları görülmektedir. Oysa kadın meclislerini geliştirmek adına neler yapılabileceğine dair en etkili görüş yine kendi içlerinden gelecektir. Ülke genelindeki kadın meclislerinin konuyla ilgili görüşleri konusunda bir platform oluşturmak üzere, açık uçlu olarak sorulmuş bu soruya verilen cevaplar gruplandırılarak 6 başlık altında toplanmış ve değerlendirilmiştir.

Tablo 2.5. Kadın meclislerini güçlendirmek için yapılabilecekler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Kadın Meclislerini Güçlendirmek İçin Yapılabilecekler				
Tanıtımı yapılmalı	29	5	7	7
Belediyelerce ve devlet tarafından desteklenmesi	88	15,2	21,3	28,3
Katılımın artırılması, geniş katılımın sağlanması	71	12,3	17,1	45,4
Sorunları tespit edip daha disiplinli çalışmalar yapılması	37	6,4	8,9	54,3
Birlik içinde hareket edilmesi, örgütlenme ve işbirliği	71	12,3	17,1	71,5
Eğitim seminerleri, bilgilendirme toplantılarının yapılması	82	14,2	19,8	91,3
Diğer	36	6,2	8,7	100
Toplam sistem	414	71,5	100	
Cevaplanmayan	165	28,5		
Toplam	579	100		

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, geçerli yüzdeler değerlendirildiği zaman, % 21,3'lük bir kesim, kadın meclislerinin güçlenebilmesi için belediyelerce ve devlet tarafından desteklenmesi gerektiği görülmektedir. Söz konusu bu desteği biraz daha açmak için formlar tekrar incelendiğinde, 'destek' kavramı altında yelpazenin çeşitlendiği görülmektedir. Bazı kadın meclisleri desteği, kadın meclislerinin çalışmalarını icra edebileceği, gerekli mekân ve donanımın temin edilmesi olarak değerlendirirken; bazıları, kadın meclislerinin yaptıkları çalışmalara ve görüşlerine destek verilmesi, bunların sahiplenilmesi olarak; bazıları ise maddi açıdan yardım yapılması olarak değerlendirmektedir. Bu noktada, kadın meclisine mekân ve donanım temininin, o yerleşim yerindeki kent konseyinin yapılanma modeline göre belediyeler ve YG-21 genel sekreterliğince karşılanması gerekir. Eğer böyle bir sıkıntı varsa, bunun dile getirilmesi önemlidir. Yine, kadın meclisi çalışmalarının kent konseyi

ve yerel yönetim birimlerince incelenip değerlendirilmesi ve mümkünse uygulamaya konulması elbette bir destektir ve kadın meclislerinin yerel yönetim biriminden böyle bir destek beklemesi anlamlıdır. Çünkü karar verici ve uygulayıcı konumunda yerel yönetimler bulunmaktadır. Maddi açıdan destek değerlendirilecek olduğunda, aslında bu noktanın bir önceki hususla bağlantısı olduğu söylenebilir. Kadın meclislerince yürütülen çalışmalar ve yapılması gerekli görülen hususlar için bazen para gerekebilmektedir. Ancak, tüzel kişiliklerinin olmaması ve kuruluş amaçları göz önüne alındığında, maddi destek taleplerinin olmaması gerektiği görülmektedir. Bu noktada, diğer cevap başlıklarını oluşturan; tanıtım yapılması, katılımın artırılması, sorunları tespit edip disiplinli çalışmalar yapılması, eğitim, seminer vb. tarzda bilgilendirme toplantıları yapılması yanında birlik içinde hareket edilip sağlam örgütlenildiği sürece, kadın meclisi çalışmalarının yerel yönetimlerce sahiplenip uygulamaya konacağı ve gerekli desteğin verileceği düşünülmektedir. Etkili bir tanıtımın yapılması bu açıdan önemlidir. Bu sayede üyeler neden, niçin; neyi, nasıl, ne kadar yapabilecekleri bilinciyle kadın meclisinde yer alacaklardır. Yeteri kadar maddi destek olmaması nedeniyle yapılan çalışmaların etkili olmayacağına dair önyargılı olunmaması gerekir. Günümüzde, bahsi geçen başlıklar tamamlandıktan sonra gündem oluşturup lobi çalışması yapmak başarının kapısını açan bir anahtardır.

Tabloda dikkat edilmesi gereken diğer bir noktayı ise soruya cevap vermeyenler oluşturmaktadır. 579 üyenin 165'i, yani % 28,5'i soruya cevap vermemiştir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Üyeler acaba üzerinde düşünmedikleri bir konuyu düşünmek istememişler midir ya da buldukları meclisi zaten güçlü olarak mı görmektedirler? Eğer buldukları kadın meclisini güçlü görüyorlarsa; bu durum, Türkiye'de, bu uygulamanın çoğunlukla başarılı olduğuna işaret etmektedir. Ancak, üyeler zaten düşünmedikleri ve düşünmede fayda görmedikleri bir konuya cevap vermekten kaçınmışlar ise, bu durum, içinde buldukları meclise aidiyetlerinin ve yapılan çalışmalara olan inançlarının sorgulanmasını gerektirmektedir. Buna göre de gerekli adımlar atılmalıdır.

2.4.2.4. Kadınların Yerel Siyasete Katılımlarını Arttırmak Adına Neler Yapılabileceğine İlişkin Görüşler

Bir önceki soruda kadın meclislerini güçlendirmeye yönelik içeriden gelecek öneriler tespit edilmeye çalışılırken, sorunun içinde bulunduğu

çember genişletilerek benzer soru yerel siyasete katılımları az olan kadınları yerelde görünür kılmak amacıyla neler yapılabileceğine yönelik olarak “Kadınların yerel siyasete katılımını arttırmak için neler yapılabilir?” şeklinde sorulmuştur.

Tablo 2.6. Kadınların yerel siyasete katılımını arttırmak için yapılabilecekler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Kadınların Yerel Siyasete Katılımını Arttırmak İçin Yapılabilecekler				
Kadınların kendine olan güvenlerini arttırmak için çalışmalar yapmak ve kadınları teşvik etmek, desteklemek	77	13,3	22,1	22,1
Kadını ekonomik olarak güçlendirmek	21	3,6	6	28,1
Dersler, eğitimler ve seminerler yoluyla bilinçlenme (aile içi eğitim, lobcilik, kadınların siyasete katılımının önemi vb. eğitimler)	120	20,7	34,4	62,5
Güçlenme ve gündem oluşturma (kampanyalar, lobcilik, işbirliği ve birliktelik dâhilinde güçlenme vs. aracılığıyla)	31	5,4	8,9	71,3
Olumlu destek politikaları ve kotalar ile siyasal kurumlarda kadınlara yer açma	27	4,7	7,7	79,1
Kadınların ev içi sorumluluklarının daha aza indirilmesine ilişkin çalışmaların yapılması (Kreş açılması, çalışma saatlerinin esnek hale getirilmesi vs.)	1	0,2	0,3	79,4
Hepsi	12	2,1	3,4	82,8
Diğer	60	10,4	17,2	100
Toplam	349	60,3	100	
Cevaplanmayan	230	39,7		
Toplam	579	100		

Cevaplar 8 gruba ayrılarak incelenmiştir. Bu başlık altında da soruyu cevaplamayanların çoğunlukta olduğu gözlenmiştir. Bunun dışında, “kadınların eğitim ve seminerler yoluyla konuyla ilgili olarak bilinçlendirilmeleri” kadınların yerel siyasete katılımlarını artırmak için yapılabilecekler arasında ilk sırayı almıştır. “Kadınların kendine olan güvenlerini artırmak için çalışmalar yapmak, kadınları teşvik edip desteklemek” ise ikinci sırayı almıştır. Elbette, kadınların bilinçlenmesi, konuyla ilgili farkındalığa sahip olması ve güvenlerinin artması son derece önemlidir. Ancak, kadınları ekonomik açıdan güçlendirmeden, çoğunlukla kadınların üzerinde olan ev içi sorumlulukları en aza indirmek için çalışmalar yapmadan, onlara eğitim vermek veya teşvik etmek ne kadar yeterlidir? Bu sayede yerel siyasete kadınların katılımı ne kadar artırılabilir? Bu, üzerinde düşünülmesi gereken mühim bir husustur. Ayrıca, yine verilen cevaplar içerisinde “olumlu destek politikaları ve kotalar ile siyasal kurumlarda kadınlara yer açma” en az üzerinde durulan konulardandır. Oysa bugün dünyada kadınların siyasal kararlara katılım ve eşit temsilini gerçekleştiren ülkelere bakıldığında zaman bunu iki şekilde gerçekleştirdikleri görülmektedir. İlki, siyasal partilerin kadınların katılımını artırıcı politikaları kendiliğinden uygulamaya başlamalarıdır. Bunu gerçekleştiremeyen ülkelerde ise kota politikalarının uygulanmaya başladığı görülmektedir (TÜSİAD-KAGİDER, 2008). Kadın meclisi üyelerinin ise, olumlu destek politikalarının uygulanmasını kadınların yerel siyasete katılımları hususunda çok da önemli bulmadığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, sorunların kökenine inip analiz yapmadan, sorunları tam anlamıyla tespit etmeden çözüme ulaşılmayacağına görülmüştür. Kadın meclisi üyeleri tarafından verilen cevaplar, aslında yapılması gereken faaliyetlere işaret etmekle birlikte, bunlar sorunu çözmede başlangıç noktası durumunda değildir. Ortasından başlanan bir işin de tam anlamıyla başarıya ulaşması çok da mümkün görülmemektedir. Buradan hareketle, kadın meclisi üyelerinin toplumsal cinsiyet bağlamında çok da bilinçli olmadığı ve bu tarz eğitimler vermenin üyelere daha geniş bir perspektif kazandırarak konuları daha kapsamlı değerlendirmelerine olanak tanıyacağı da göz ardı edilmemelidir.

Özetle, kadın meclisi üyelerinin kadın meclislerine katılım motivasyonları, kadınların buldukları kentin sorunlarına duyarlı ve sorunların çözümüne yönelik çalışmalarda istekli olduğunu göstermektedir. Yine,

kadın meclislerinin yerel yönetimlere sağladığı en temel katkının, örgütlü ve örgütsüz kadınları bir platformda toplayarak kentin yönetiminde kadınların da yer almalarını sağlamak olarak belirtilmesi, kadın meclisinin hedeflerinin iyi anlaşıldığı şeklinde değerlendirilmektedir. Ancak, kadın meclisi üyelerinin kadın meclislerini güçlendirmek ve kadınların yerel siyasete katılımlarını artırmak için öne sürdükleri çözümler kalıcı, sorunu derinlemesine ele alan görüşler değildir. Bu noktada, kadınların toplumsal cinsiyet kavramı ve rollerini sorgulamadıkları gözlenmiştir. Bu çerçevede, kadınların yerel siyasete katılımlarını artırmaya çalışırken toplumsal cinsiyet perspektifi kazanmaları yolunda yapılacak çalışmalara da yer verilmelidir. Kadın meclislerini daha yakından incelemek, yukarıda soru kağıdı yöntemiyle ülke genelinde görüşleri alınan kadınların, söz konusu hususlar üzerine düşündüklerini daha iyi anlayabilmek ve sosyo-ekonomik gelişmişliğe göre kadın meclislerinin etkinliklerini değerlendirebilmek için saha araştırması yapılmıştır. Üçüncü bölümde saha araştırması üzerinde durulacak ve elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SAHA ARAŞTIRMASI

3.1. Yöntem

3.1.1. Kavramsal Çerçeve

Yönetişim anlayışının küresel anlamda uygulanmasını sağlamak; şeffaf, hesap verebilirliği yüksek bir sosyal devlet ve hukuk devleti yapılmasını başarabilmek amacıyla uygulanmaya başlanan YG-21 Programı kapsamında katılımcı mekanizmalar teşvik edilmiş, özellikle dezavantajlı grupların katılımına ağırlık verilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye’de 1997 yılında uygulamaya başlanan YG-21 Programı kapsamında, dezavantajlı grupların yetki ve karar alma süreçlerine katılımlarını sağlamak için 2. Bölümde de bahsedildiği üzere kadın meclisi, gençlik meclisi gibi mekanizmaların oluşturulması yoluna gidilmiştir. YG-21 Programı’nın sonlarına gelmesi ile bu yapılanmalardan, İçişleri Bakanlığı’nın çıkardığı bir yönetmelikle kent konseyi çatısı altında toplanarak kurumsallaşmaları ve yönetim mantığı çerçevesinde işlev görmeleri beklenmektedir. Kadın meclisi ve gençlik meclisi mekanizmalarının yerel yönetim sürecine etkin olarak katılımları, katılımcı demokrasinin ülkede ne kadar etkili olduğunu da ölçer niteliktedir.

“Siyaset, Siyasal Katılım ve Kadın” başlığı altında da değinildiği üzere Türkiye’de kadınların siyasal temsili istenilen ve beklenen düzeye erişmemiştir. Şüphesiz bu durum kadınların talep ve görüşlerinin ne kadar dikkate alındığı, kadınların ihtiyaçlarına hangi oranda cevap bulunduğu sorusunu akla getirmektedir. Bu kapsamda, kadın meclislerinin bulunduğu nokta son derece önemlidir. Söz konusu meclislerin yerelde etkin olmaları, kadınların da yönetimde söz sahibi olmalarına olanak tanıyarak katılımcı demokrasiyi destekleyecektir. Türkiye’de kadın meclislerinin etkinliği ve etkililiği üzerine karşılaştırmalı bir inceleme bulunmamasından hareketle, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre seçilen üç ildeki kadın meclisleri, bu bölümde belirli başlıklar çerçevesinde ele alınıp değerlendirilecektir. Bu çalışma ile kadın meclislerinin önündeki engellerin tespit edilmesinin, kadın meclisinin bulunduğu bölgeye göre etkinliklerini arttıracak stratejilerin geliştirilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

3.1.2. Kapsam ve Sınırlılıklar

Konuya ilişkin saha incelemesi, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın (DPT) 2003 yılında yapmış olduğu "İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"na göre seçilen Denizli, Nevşehir ve Erzincan olmak üzere üç ildeki Yerel Gündem 21 genel sekreterleri, kadın meclisi başkanları ve kadın meclisi üyeleriyle görüşülerek gerçekleştirilmiştir (Görüşmelerde kişilere yöneltilen sorular için bkz. Ek 6)

3.2. İllerin Seçilme Nedenleri

"İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"nda, sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıkları olgusu irdelenmiş; Türkiye'de gelişmişlik farklılıkları sorunu üzerinde durulmuştur. Bunların yanı sıra, ülkemizde yer alan 81 ilin bu farklılıklar çerçevesinde sosyo-ekonomik gelişmişlik durumlarına ve uygulanan politikalara yer verilmiştir. Söz konusu Araştırma'da, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını belirleyen başlıca faktörler; illerdeki demografik yapının, işgücü talebinin, istihdamın sektörel dağılımının, eğitim ve sağlık hizmetlerinin, fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının, üretim seviyesinin ve gelir düzeyinin il nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamada sağladıkları başarı olmaktadır (DPT, 2003). Bu noktada, kadın meclislerine yönelik bu saha araştırmasında, incelenecek illerin belirlenmesinde kapsamlı bir araştırmanın verilerinin temel alınması, araştırmanın verimliliği açısından önemli bulunmuştur.

"İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"nda karakteristikleri birbirine mümkün olduğu kadar yakın birimler, iller belirlenmiştir. Çözümlenmeler ve değerlendirmeler sonucunda ülke farklı gelişmişlik düzeylerinde 5 ayrı gruba ayrılmıştır. Aşağıdaki tabloda, 5 grup içerisinde yer alan iller görülmektedir. Her grup kendi içerisinde, yukarıda bahsi geçen faktörler çerçevesinde homojen bir grup olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3.1. İllerin gelişmişlik düzeyi tablosu (DTP, 2003)

İLLERİN GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ				
1.DERECE GELİŞMİŞ İLLER	2.DERECE GELİŞMİŞ İLLER	3.DERECE GELİŞMİŞ İLLER	4.DERECE GELİŞMİŞ İLLER	5.DERECE GELİŞMİŞ İLLER
İSTANBUL ANKARA İZMİR KOCAELİ BURSA	ESKİŞEHİR TEKİRDAĞ ADANA YALOVA ANTALYA KIRKLARELİ DENİZLİ MUĞLA BOLU BALIKESİR EDİRNE MERSİN BİLECİK KAYSERİ GAZİANTEP ZONGULDAK AYDIN SAKARYA ÇANAKKALE MANİSA	KONYA KARABÜK ISPARTA HATAY UŞAK BURDUR SAMSUN KIRIKKALE NEVŞEHİR KARAMAN ELAZIĞ RİZE TRABZON AMASYA KÜTAHYA MALATYA KIRŞEHİR ARTVİN AFYON DÜZCE ÇORUM	OSMANİYE K.MARAŞ NİĞDE GİRESUN KASTAMONU TUNCELİ SİVAS KİLİS BARTIN AKSARAY SİNOP ERZİNCAN ÇANKIRI ERZURUM TOKAT ORDU DİYARBAKIR YOZGAT ADİYAMAN	BAYBURT KARS ŞANLIURFA İĞDIR BATMAN GÜMÜŞHANE MARDİN SİİRT ARDAHAN VAN BİNGÖL HAKKARİ ŞIRNAK BİTLİS AĞRI MUŞ

Kent konseylerinin web sitesinde yer alan “Kadın Meclisleri” listesi çerçevesinde yukarıdaki tablo ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sırası dikkate alınarak 2. derece gelişmiş iller arasından Denizli’de, 3. derece gelişmiş iller arasından Nevşehir’de, 4. derece gelişmiş iller arasından ise Erzincan’da görüşmelerin yapılmasına karar verilmiştir. 1. derece gelişmiş iller arasından örnek seçilmemiştir. Çünkü 1. derece illerden Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri Kent Konseyi çatıları altında kadın meclisini henüz oluşturmamışlardır. İzmir’de yer alan Kadın Çalışma Grubu ve Bursa Kadın Meclisi ise iyi uygulama örnekleri olarak çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır. Bu nedenle, bu illere ilişkin artı bir çalışmanın yapılmaması gerektiği, iyi uygulama modelleri dışında yer alan kadın

meclislerinin daha derinden incelenmesi düşünülmüştür. Ayrıca, daha önce de dile getirildiği üzere, gruplarda yer alan illerin homojen yapıda olduğu gerçeği dâhilinde; Bursa, İzmir ve Kocaeli Kadın Meclislerinin etkinliklerinin benzer olacağı varsayılmıştır. İkinci bölümde profil ortaya çıkarmak için gerçekleştirilen araştırmada, 5. derece illerden herhangi birinden yanıt gelmemesi, kent konseyi bünyesinde kadın meclisi faal olan bir il bulunmadığı düşüncesini akla getirmiştir. Bu nedenle, 5. derece iller grubundan seçilen bir ille görüşme gerçekleştirilmemiştir.

Türkiye'deki bölgesel farklılıklar göz önünde bulundurularak, her ilin farklı bir bölgeden seçilmesine ve illerin batıdan doğuya doğru olmasına dikkat edilmiştir. Bu noktada, 2. derece gelişmiş iller arasından Denizli seçilmiştir. Çünkü Denizli, İç Ege ve Kıyı Ege arasında yer alan, sanayi alanında 1990'lardan sonra görünür hale gelen ve özellikle kadınların emek yoğun olarak tekstil alanında çalıştığı bir il olması nedeniyle seçilmiştir. 3. grupta yer alan iller arasından Nevşehir seçilmiştir. Çünkü Nevşehir İç Anadolu Bölgesi'nin karakteristik özelliklerini göstermekte ve işgücü çoğunlukla tarıma dayanmaktadır. Ancak, İç Anadolu Bölgesi'nin diğer illerinden farklı olarak Nevşehir'de, turizm sektörünün sanayi sektörü dışında farklı bir istihdam alanı olarak karşımıza çıkması, Nevşehir Kadın Meclisi'nin incelenmesini çekici hale getirmiştir. 4. grupta ise Erzincan ve Sinop illerinde kadın meclisi yer almaktadır. Erzincan ilinin Kuzeydoğu Anadolu'da bulunması ve temel geçim kaynağının hayvancılık ve tarıma dayanması bu ilin seçilmesine neden olmuştur.

3.3. İllerin Demografik Özellikleri ve Sosyo-Ekonomik Göstergeleri

Saha araştırmasında, DPT'nin 2003 yılında yapmış olduğu "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" temel alındığı gibi, illerin ekonomik ve sosyal göstergeleriyle, demografik özelliklerine ilişkin veri toplarken de bu Araştırma'dan yararlanılmıştır. Ayrıca, bölgesel olarak ve iller bazında gelişmişlik ve kalkınmışlıkla ilgili güncel verilere Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2008 nüfus sayımına dayalı olarak hazırlanan "Bölgesel Göstergeler TR-2008" yayınlarından ulaşılmıştır.

3.3.1. Denizli

Denizli, son yıllarda "Anadolu Kaplanları" olarak adlandırılan ve sanayileşmenin belirli düzeye ulaştığı illerden biridir. 1980'li yıllar sonrasında

yaşanan dışa açık büyüme politikası ile bol ve ucuz işgücünün sağladığı avantajlarla tekstil sektörü başta olmak üzere Denizli için hızlı bir gelişme süreci başlamıştır. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 12. sırada yer alan Denizli, artı endeks değerine sahip iller arasında yer almaktadır. Denizli, 2000 nüfus sayımı sonucuna göre 850.029 nüfusa sahiptir. 2008 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre ise Denizli ilinin nüfusu 67.807 artarak 917.836'ya ulaşmıştır. Cinsiyete göre ilin nüfusuna bakıldığında, Türkiye'deki kadın-erkek nüfus ayrışmasına benzer bir yapı gözlenmektedir. İlerdeki kadın nüfusu 459.049'dur. Yani, nüfusun yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Diğer dikkat çekilebilecek bir nokta, 620.193 kişinin yani nüfusun % 68'inin şehirde yaşamasıdır. Kırdaki yaşayanların oranı ise % 32'dir. Şehirleşme oranının yüksek olması, Denizli ilinde sanayinin önemli oranda var olduğuna dair göstergelerden biridir. Sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı ve tarım kolunda çalışanların toplam istihdama oranı ise Türkiye ortalamalarının üstündedir. Sanayinin varlığı ve tekstil sektörünün bu alanda ağırlıklı olarak kendini göstermesi, kadınların bu ilde istihdama katılım oranlarının yüksek olması beklentisini beraberinde getirmektedir. Kadınlar, çoğunlukla ucuz işgücü kaynağı olarak görüldükleri için işgücüne katımları bu alanda yoğunlaşmıştır. DPT'nin yapmış olduğu araştırmanın önemli bulgularından biri de kadınların istihdama katılımlarıyla ilgilidir. 2000 yılında, ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranı % 11,22 iken aralarında Denizli, Aydın ve Muğla'nın bulunduğu TR32 bölgesinde 2008 yılı verilerine göre kadınların işsizlik oranı % 12,9 ve istihdam oranı % 26,3'tür (TÜİK, 2008 d). Kadınlar bakımından Türkiye ortalaması aynı oranlar için sırasıyla şöyledir: % 24,9, % 10,3 ve % 22,3. Aslında Denizli'nin tek başına ele alınması durumunda bu rakamlar, çok daha iyi sonuçlar verecektir. Çünkü Aydın ve Muğla verileri ortalamayı aşağı çekmektedir. Denizli'deki kadın istihdamı, kenttin sanayisinin itici gücünü oluşturan tekstil sektöründe % 50 dolayındadır (Denizli Sanayi Odası, 2009). Yine eğitim göstergelerine bakılacak olduğunda, 2000 yılında Türkiye geneli için okuryazar kadın nüfusun toplam kadın nüfusuna oranı % 80,62 iken Denizli için bu oran % 83,42'dir. 2000'li yıllardan sonra gerek erkekler gerek kadınlar için okuryazarlık oranının düzenli olarak arttığı görülmektedir. 2008 yılında Denizli ilinde okuryazarlık oranı erkekler için % 98,2 iken, kadınlar için % 89,1 olarak gözükmektedir (Denizli Belediyesi, 2008).

Kısaca, 2000'li yıllardan bu yana Denizli ilinin göstergelerine bakıldığında sürekli bir ilerleme görülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye geneli çerçevesinde değerlendirilecek olduğu zaman Denizli iline ait sosyo-ekonomik göstergelerin iyi olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, siyasal katılıma etki eden sosyo-ekonomik değişkenlerin, Denizli için olumlu seyretmesi, söz konusu ilde yaşayan halkın kent yönetimine ve kente ait kararlara katılımlarının aktif olacağı şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda, kentin yarısını oluşturan kadınların da kent yönetimine, yerel siyasete ve dolayısıyla bir mekanizma olarak kadın meclislerine katılımları beklenmekte ve kadın meclislerinin etkin olacağı düşünülmektedir.

3.3.2. Nevşehir

Nevşehir ilinin nüfusu, 2008 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 281.699'dur. 146.349 kişi şehirlerde yaşarken, 135.350 kişi kırsal alanda yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oranı % 52, kırsal alanlarda yaşayanların oranı % 48'dir. Yine aynı nüfus sayımı sonucuna göre, ilin nüfus yoğunluğu km² başına 52 kişidir (TÜİK, 2008 b). Nevşehir ili şehirleşme oranı, yıllık nüfus artış hızı, kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla ve sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı bakımından Türkiye ortalamalarının altındadır. Tarım kolunda çalışanların toplam istihdam oranı ise Türkiye ortalamasının üstündedir. Nevşehir, sosyo-kültürel açıdan tarım ve turizme dayalı ekonomik yapı ve buna bağlı dinamiklerin etkisindedir. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 34. sırada yer alan Nevşehir, O/nötr endeks değerine yakın bulunmaktadır.

Nevşehir'e ait sosyo-ekonomik göstergelerden nüfus, kadın-erkek olmak üzere ayrıştırılarak incelendiğinde, yine Türkiye geneline benzer bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Kadınlar (142.674) ve erkeklerin (139.025), kentte neredeyse yarı yarıya yer aldığı görülmektedir. İstihdama ilişkin verilere bakılacak olduğunda ise, 2003 yılında DPT tarafından yayınlanmış Araştırma'nın Nevşehir iliyle ilgili sonuçlarını incelemek anlamlı olacaktır. Söz konusu Araştırma'da, ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranlarının % 5,60 olduğu görülmekle birlikte o zaman için Türkiye ortalamasının altında olduğu gözlenmektedir. Nevşehir ilinde kadınların istihdama ve işgücüne katılımlarına dayalı güncel veriye ulaşılamamıştır. Eğitim alanında kadınların durumuna bakılacak olduğun-

da, okuryazar kadın nüfusunun toplam kadın nüfusuna oranı Nevşehir için % 81,81 iken Türkiye geneli için söz konusu oranın % 80,62 olduğu görülmektedir.

Özetle, Nevşehir yoğun bir nüfusa sahip olmayan, tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı olarak etkili olduğu, bununla birlikte ilin coğrafi özellikleri nedeniyle turizm alanında da ekonominin canlandığı bir kenttir. Kadınların yerel siyasete, yerel yönetimlere kadın meclisleri yoluyla katılımlarının; ilin geçim kaynakları, nüfus yoğunluğu, kadınların istihdam ve eğitim alanlarındaki göstergeleri göz önüne alınacak olduğunda çok da istenilen düzeyde olmayacağı düşünülmektedir.

3.3.3. Erzincan

Erzincan ilinin nüfusu, 2008 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 210.645'tir. 113.231 kişi şehirlerde yaşarken, 97.414 kişi kırsal alanda yaşamaktadır. Şehirde yaşayanların oranı % 54, kırsal alanların oranı % 46'dır. İlin nüfus yoğunluğu ise km² başına 18 kişidir.

Erzincan ili şehirleşme oranı, yıllık nüfus artış hızı, kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla ve sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı bakımından Türkiye ortalamalarının altındadır. Tarım kolunda çalışanların toplam istihdam oranı ise Türkiye ortalamasının üstündedir. Erzincan'ın ekonomisi çoğunlukla tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Özellikle hayvancılık önemli geçim kaynaklarından biridir (TÜİK, 2008 c).

Erzincan ili sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 58. sırada yer almakta olup (-) endeks değerlerine sahiptir. Kadınlar açısından eğitim ve istihdam göstergelerine bakıldığında göstergelerin Türkiye ortalamasının oldukça altında seyrettiği görülmektedir. 2003 yılı Erzincan ili performans göstergeleri incelendiğinde, Erzincan ilinde ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranlarının % 2,91 olduğu görülmektedir. Bu oran, 2003 yılında % 8,81 olan Türkiye ortalamasının çok altındadır. Eğitime bakılacak olduğunda ise Erzincan için okuryazar kadın nüfusunun toplam kadın nüfusuna oranının Türkiye ortalamasına (% 80,62) yakın olduğu görülmektedir.

Özetle, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinin kadınlar açısından parlak görünmediği Erzincan ilinde, kadınların yerel siyasete katılım

düzeyleri ve bu bağlamda kadın meclislerinin oynadığı rol incelemeye değer bulunmuştur.

3.4. Denizli, Nevşehir ve Erzincan İllerindeki Kadın Meclisleri

3.4.1. Kadın Meclislerinin Kuruluş Süreci

Çalışmanın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere Kent Konseyleri Yönetmeliği çıkıncaya kadar YG-21 Programı kapsamında ele alınan kadın meclislerinin ilki 1997 yılında Bursa'da kurulmuştur. Bu çerçevede, 1997 yılından sonra YG-21 Programı'nın yaygınlaşmasıyla beraber kadın meclisi, gençlik meclisi gibi katılımcı mekanizmaların da arttığı gözlenmektedir. 2006 yılında, İçişleri Bakanlığı tarafından Kent Konseyleri Yönetmeliği'nin çıkarılmasından sonra YG-21 Programı'ndan kent konseyleri yapılanmasına geçiş süreci başlamıştır. Bu çerçevede değerlendirilecek olduğunda, Denizli, Nevşehir ve Erzincan illerinin üçü de YG-21 Programı'nı uygulayarak deneyim kazanmış illerdir. Söz konusu illerde kadın meclislerinin kuruluş aşamalarına bakılacak olduğunda, o ildeki YG-21 Programı'nın uygulanmasına paralel bir süreç izlendiği görülmektedir. Aşağıda illere göre kurulma süreçleri değerlendirilmektedir.

Denizli'de Kadın Meclisi 2006 yılında kurulmuştur. Ancak, öncesinde Denizli Belediyesi YG-21 Kadın Çalışma Grubu olarak 2002 yılında çalışmalarına başlamıştır. 2006 yılında Kent Konseyleri Yönetmeliği'nin çıkmasından sonra ise Kadın Çalışma Grubu "Kadın Meclisi" olarak Kent Konseyi bünyesinde çalışmalarına aynen devam etmiştir. Yapılan görüşmeler sırasında, Denizli YG-21 Genel Sekreteri, Kadın Çalışma Grubu'yla başlamalarının, kendileri için bir avantaj olduğunu; bu sayede Denizli'de kadın çalışmasında neye ihtiyaç olduğu, sistem olarak nasıl bir düzen kurmak gerektiği konusunda deneyim kazandıklarını belirtmiştir. Denizli ilinin ilk uygulama örneği olan Bursa'yı örnek aldığını belirten Denizli Kadın Meclisi Başkanı, Denizli Kadın Meclisi'nin; gerek çalışma alanında, gerek siyasi alanda, gerekse aile içerisinde, yani her alanda kadının statüsünü geliştirmek, güçlendirmek hedef ve isteğinde olduğunu ve bunu kendilerine misyon edindiklerini dile getirmiştir.

Nevşehir Kadın Meclisi de Denizli Kadın Meclisi gibi 2006 yılında kurulmuştur. Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı; Nevşehir Kadın Meclisi olarak öncelikli hedeflerinin, kadın meclisinin kapasitesinin güçlendirilmesi,

özellikle cinsiyet eşitliği bakış açısının Nevşehir’de güçlendirilmesi olduğunu dile getirmiştir. Nevşehir de, Denizli ili gibi YG-21 çalışmalarına başlarken Bursa’yı örnek aldığını belirtmiş olup Kadın Meclisi olarak herhangi bir ili doğrudan örnek model olarak benimsemediklerini, ancak YG-21’in Konya’daki toplantısında Mersin grubuyla bir etkileşimleri olduğunu, onların çalışmaları ve deneyimlerinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Erzincan Kadın Meclisi ise 2007 yılında kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. Erzincan Kadın Meclisi'nin gerek kuruluş sürecinde gerek kurumsallaşma sürecinde görünmez engellerle sarılmış olduğu gözlenmiştir. YG-21 Programı kapsamında kadın meclislerine yönelik olarak gerçekleştirilen toplantılara ve bu kapsamda gerçekleştirilen kadın festivallerine katılmadıklarını belirten Erzincan Kadın Meclisi Başkanı ve üyeleri, kadın meclisini oluştururken örnek aldıkları bir ilin olmadığını belirtmişlerdir. İstenilen düzeyde faaliyetlerini gerçekleştirememeleri ve çözüme ilişkin yolu ilgili taraflarla netleştirememiş olmaları, hedeflerini tam olarak belirlemelerinin önünde engel teşkil etmektedir. Bu durum “Kadın Meclisleri ve Kurumsallaşma” başlığı altında detaylı bir şekilde incelenecektir.

Sonuçta, Denizli ilinden farklı olarak; her iki ilde de kadın meclisi kurulmadan önce belediyeye veyahut YG-21 Programı'na bağlı olarak çalışmalar yapan bir kadın çalışma grubu oluşumuna rastlanmamaktadır. Bu durum kuruluş aşamalarında, Nevşehir ve Erzincan Kadın Meclislerinin daha fazla zorlukla karşılaşmasına neden olmuştur. Kadın meclisi uygulamasının başlatılmasında örnek model almak ve kadın meclisi deneyimlerinden yararlanmak, yeni oluşturulacak kadın meclisine yol göstermesi açısından önemlidir. Erzincan’da bu hususun eksikliği daha fazla sıkıntıyla karşılaşılmamasına neden olmuştur.

3.4.2. Kadın Meclislerinin Tanıtımı ve Tanınırlığı

Kadın meclisi oluşumunun amacı daha önce de belirtildiği üzere, kentteki tüm kadınlara ulaşmaktır. Bu açıdan değerlendirilecek olduğu zaman kadın meclisinin tanınırlığının sağlanması ve tanıtımının yapılması tüm kadınlara ulaşmak adına önem taşımaktadır. Bununla beraber, kadın meclisinde yer alan üyelerin sayısı da kadın meclislerinin tanınırlığına ilişkin birer gösterge olarak değerlendirilebilir. Ancak, kentteki tüm kadınları kucaklamayı hedefleyen bir oluşumun üye sayısının ne kadar sağ-

lıkl bir gösterge olacağı tartışılması gereken bir husustur. Ayrıca, YG-21 kitabında “Kadın Meclisinin kimlerden oluşması gerektiği sorusuna en genel ve özlü yanıtın, ‘kentteki tüm kadınlar’ şeklinde” ifade bulacağı-nın belirtilmesi hem idealist hem de ütopyik bir yaklaşımın göstergesidir (Emrealp, 2005). Ancak, varılmak istenen nokta gayet net bir şekilde bu ifadede açıklanmaktadır. Bu noktada, kentteki kadınların hepsinin kadın meclisine üye olması gerektiği çıkarımı çok da doğru görünmemektedir. Aşağıda üç ildeki kadın meclislerinin tanıtım ve tanınırlıkları değerlendirilmektedir.

Denizli Kadın Meclisi, 72’si oy kullanma hakkına sahip asil üyeler olmak üzere, yedeklerle birlikte toplam 125 üyeden oluşmaktadır. Denizli Kadın Meclisi Başkanı, üyelerin ve halkın kendilerini daha çok yerel basın aracılığıyla tanıdığını dile getirmiştir. Net bir sayı vermemekle birlikte, Nevşehir Kadın Meclisi’nin 40 civarında üyesi olduğunu belirten Kadın Meclisi Başkanı, üyelerin kendilerini çoğunlukla sivil toplum kuruluşlarına (STK’lara) üye olmaları vasıtasıyla tanıdıklarını belirtmiştir. Erzincan Kadın Meclisi’nin, 2009 Ekim ayı itibarıyla toplam 43 üyesi bulunmaktadır. Kadın Meclisi’nin tanınırlığının ise çoğunlukla arkadaşlar yoluyla yani enformel ağlar sayesinde sağlandığı görüşülen kişilerce vurgulanmıştır.

Kadın meclislerinin tanınırlığını sağlayan bu araçlara bakıldığında, çeşitli değerlendirmelerde bulunulabilir. Öncelikle, yazılı ve görsel basın kitle iletişiminin sağlanmasında çok etkin araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, yerel basının kadın meclislerinin tanınırlığını sağlamada büyük rol oynayacağı düşünülebilir. Çünkü yerel basının amacı o kentte, o yörede yaşayanlara gerek yazılı gerek görsel kanallarla ulaşmaktır. Kentteki tüm kadınlara ulaşma hedefine sahip kadın meclisinin tanınırlığını sağlamak için yerel basını kullanması da hem akılcı hem de etkin bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Nevşehir’de durum biraz daha farklı görünmektedir. Kadın Meclisi’nin, STK’lara üye olunması vasıtasıyla öğrenilmesi akla çeşitli sorular getirmektedir. Kadın meclislerinin kentteki tüm STK’ları bir araya toplayan bir çatı olarak ele alındığı düşünülecek olduğunda, çatının STK’lara üye olunmadan bilinmemesi kadın meclisinin tanınırlığı ve kurumsallaşmasıyla ilgili sorunlar olabileceğini akla getirmektedir. Bunun yanı sıra, STK’lar vasıtasıyla bilinen kadın

meclisinin örgütsüz kadınlara ulaşmadaki stratejisi merak uyandırmaktadır. Merak edilen bu noktalar “Kadın Meclisi ve Sivil Toplum Kuruluşu İlişkileri” başlığı altında ele alınacaktır.

Erzincan ilinde ise tanınırlığın daha çok enformel ağlar yoluyla sağlandığı görülmektedir. Kentte yaşayan birçok topluluk enformel ilişki ağları yoluyla birbirine bağlanmaktadır. Özellikle kent merkezinin daha dışında kalan kent yoksullarının yaşadığı bölgelerde enformel ağların katılımı sağlayan önemli bir araç olduğu söylenebilir. Enformel ağlar her şeyden önce katılım konusunda geride kalmış topluluklara, gruplara kamusal bir alan sağlamak ve ortak hedefe ulaşmak için işbirliği yapmalarını mümkün kılmaktadır. Bu noktada, Erzincan ilinin demografik göstergelerinde de görüldüğü üzere kadınların istihdama katılımları son derece düşüktür. Bu durumun izdüşümü, şüphesiz kadınların toplumsal yaşama katılımlarında da etkisini göstermektedir. Çalışma hayatına katılmayan ve toplumsal yaşamda sınırlı bir alanda davranan kadınlar, ilişki ağlarını kendi çevrelerinde, oturdukları mahallede veya evlerde oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik açıdan eksi değerlere sahip illerde, özellikle düşük gelirli mahallelerde kadın ağlarının kurulması, benzer sorunlar yaşayan kadınların birbirine destek olmaları, dayanışmaları, belki bu sorunlara çözüm bulmaları, gerek toplumsal gerek siyasal yaşama katılımları açısından bir basamak oluşturmaktadır. Erzincan ilinde Kadın Meclisi'nin arkadaşlar yoluyla, gezmelerde, toplantılarda adını duyurması ve bu sayede tanınması, kadın ağlarının mahallelerde kurduğu enformel ilişkiler yoluyla kadınların kent yaşamına katılımlarının sağlanmasına örnek gösterilebilir. Söz konusu enformel ağlarla siyasal sisteme katılım, Singerman'ın (1995) da belirttiği üzere “formel siyasal kurumlarca da siyasal seçkinlerce de kontrol edilmeyen, sistem dışı siyasal katılımın somut tezahürleri”ni oluşturmaktadır. Katılım açısından önem taşımakla beraber, sistemsiz olması nedeniyle kadınların katılımlarının geliştirilmesi açısından zorluklarla karşılaşılabilir. Yani, diğer bir ifadeyle, kadın meclisinin öncelikle enformel ağları kullanarak kentteki kadınlara ulaşması veyahut bu kanalla kentteki kadınlar tarafından tanınıyor olması etkinliği ve kurumsallaşması noktasında bir sorun olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Özetle, saha araştırması yapılan üç ilde de kadın meclislerinin tanınırlığının farklı yollarla sağlandığı dikkat çekmektedir. Kadın meclislerinin tanıtım ve tanınırlığına ilişkin olarak esas istenilen ise tüm kanalları birlikte ve etkin bir şekilde kullanmaya çalışmak olmalıdır. Bunun yanı sıra, yaşanan kentin demografik özelliklerini bilmek, kadınlara ilişkin verileri toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirmek kadın meclislerinin kentteki tüm kadınlara ulaşması ve tanıtımına yönelik stratejiler geliştirmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

3.4.3. Kadın Meclisi, Sivil Toplum ve Örgütsüz Kadın İlişkisi

Kadınların örgütlenme düzeyleri, ilke ve içerikleri, kadınların “ikinci cins” olmaktan kurtulma çabalarını etkileyen en önemli faktörlerden bir tanesidir (Sancar Üşür, 1997). Özellikle kadın sivil toplum kuruluşları, kadınların toplumsal yaşamın her alanında statülerini güçlendirmek, kadınların genel olarak karşılaştıkları sorunlara çözüm oluşturmak veyahut çözüm oluşturabilecek ilgili mekanizmaları devreye geçirmek adına önemli bir role sahiptirler. Yönetişim ve sivil oluşum mantığı çerçevesinde oluşturulan kadın meclisleri, YG-21 El Kitabı'nda ve araştırmanın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere bir sivil toplum kuruluşu değildir. Ancak sivil bir oluşum içinde şekillenmiş ve sivil oluşumun değerlerine sahip çıkan bir anlayışa sahip olması nedeniyle, çoğunlukla sivil toplum kuruluşu olarak algılanmaktadır. Bu durum çoğu zaman mekanizmanın içinde yer alanlar tarafından bile karıştırılabilmektedir. Denizli Kadın Meclisi Başkanı'yla, kadın meclisinin sivil toplum kuruluşu olarak algılanmasının nedenleri üzerine konuşulurken, Meclis Başkanı'nın da kadın meclisini bir sivil toplum kuruluşu olarak gördüğü gözlenmiştir. Bu noktada, görev ve işlev tanımlamalarında çoğunlukla sıkıntı olduğu söylenebilir. Elbette, yeni bir yönetim modeli olarak kabul edilebilen yönetim anlayışının hiyerarşik ve merkezi yönetim modeline alışılmış ülkemizde, hiçbir kavram ve anlam karmaşası olmadan yerleşmesi mümkün değildir. Bu nedenle, bu tür algılamaların belirli bir süre için normal olduğu kabul edilebilir. Taşrada küçük ölçekli kadın örgütlerinin ortaya çıkması ve güçlenerek tanınır hale gelmesi, ülkemizdeki kadın hareketinin son yıllarda gösterdiği önemli özelliklerden bir tanesidir. Kadın örgütleri ve kadın meclisi ilişkileri de, bu noktada ele alınması gereken farklı bir boyutu oluştur-

maktadır. Denizli, Nevşehir ve Erzincan'daki kadın meclisi ve kadın örgütleri ilişkisi de aşağıda bu çerçevede değerlendirilmektedir.

Denizli ilinde kadın sivil toplum kuruluşu olarak yedi dernek faaliyet göstermektedir. Bu derneklerin çalışma yaparken birbirlerinin yaptıkları çalışmaların aynı olmamasına dikkat ettikleri ve birbirlerinin çalışmalarından haberdar oldukları YG-21 Genel Sekreteri'nce belirtilmiştir. Kadın Meclisi'nin, kadın dernekleriyle yakından ilişkisi olduğu, bir şemsiye olarak tüm dernekleri kapsadığı ve yapılan çalışmalara yön verdiği yine dile getirilen bir husustur. Denizli YG-21 Genel Sekreteri, imkân olarak Kadın Meclisi'nin sahip olduğu imkânlara hiçbir sivil toplum kuruluşunun sahip olamayacağını ayrıca altını çizmiştir. Sivil toplum örgütlerinin yanı sıra, örgütsüz kadınlara da ulaşmayı hedeflediklerini belirten Denizli Kadın Meclisi Başkanı, Denizli Kadın Meclisi üyeleri olarak mahalle ve ev gezileri yaptıklarını, fabrikalara gittiklerini, okullarda velilerle görüşmeler yaptıklarını, kısacası kullanabilecekleri her yöntem, alan ve fırsatı kullanmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu çalışmalarını yapmadan önce bir alan araştırması yaptıklarını, sistemsiz hareket etmediklerini belirtmesi olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir.

Tanıtım başlığı altında da değinildiği üzere, Nevşehir Kadın Meclisi'nin STK'lara üye olunması aracılığıyla bilinmesinden hareketle, Nevşehir Kadın Meclisi ve STK ilişkisinin özel bir inceleme alanı oluşturduğu söylenebilir. Nevşehir Kadın Meclisi'nin yaptığı çalışmalarda, meclis çatısını kullanmaması ve STK'lara üye olunması yoluyla böyle bir oluşum hakkında fikir sahibi olunması kadın meclislerinin kurulma hedef ve ilkelelerinin Nevşehir'de benimsenmediğine dair bir kanı oluşturmaktadır. Türk Kadınlar Birliği Nevşehir Şubesi, Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği, Nevşehir Kadın Derneği olmak üzere üç kadın sivil toplum kuruluşunun faaliyet gösterdiği ilde, Kadın Meclisi'nin bir şemsiye veya çatı olarak görülmediği gözlenmektedir. Bunun yanı sıra, örgütsüz kadınlara ulaşmak için mahalle birimlerinin kurulduğu, ancak aktif hale gelmediği belirtilmiştir. Küçük şehrin avantaj ve dezavantajları olduğunu belirten Nevşehir YG-21 Genel Sekreteri, küçük şehirlerde insanlara ulaşmanın kolay olduğunu belirtmiştir. Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı'nın;

“Evet, çok fazla ortak çalışmamız oluyor, çok fazla. Bunlar çok önemli çünkü, otobüs, yer falan. Küçük yerde olmanın avantajı bu. Biz işte bir yere gitmek istiyoruz, büyük şehirde olsak işte bir

dünya yazı, formalite ama küçük şehirde tanıyoruz bir de telefon açıyoruz; "Bu arabayı verir misiniz? Şuraya gelir misiniz?" şeklinde hemen işimizi halledebiliyoruz hani. Yani Kent Konseyi mekanizmasını kullanmak belki de işimize de gelmiyor. Çünkü o işi uzatıyor, hani telefon açmak daha pratik bir yöntem çünkü" (Nevşehir Kadın Meclis Başkanı).

bu söylemi YG-21 Genel Sekreteri'nin söylediklerini doğrulamakta ve enformel ilişkinin küçük yerleşmelerdeki etkinliğine dikkat çekmektedir. Bu söylem, Kadın Meclisi'nin niçin STK'ları bir arada toplayan bir çatı olarak algılanmadığına da aslında bir cevap oluşturmaktadır.

Erzincan'da durum daha farklı bir şekilde değerlendirilebilir.

"Erzincan biraz şeydi işin açığı, fakirdi kadın oluşumu adına. Erzincan'da kadın oluşumu yoktu. Erzincan'da bazı grupların kadın uzantıları vardı. Mesela, bir derneğin vakfın işte birkaç üyesi vardı, onların dışında biz mesela Dünya Kadınlar Gününde ziyaret edecek kadın örgütü bulamazdık. Baroda, resmi devletin kurmuş olduğu kadın masası var, Erzincan Barosunda, her baroda var, Türkiye çapındaki, gidip oradaki, o kadınları, avukat bayanları ziyaret ederdik... Yani, kadın yapılanması adına bu fakirlik, Erzincan için büyük bir boşluk. Kadın meclisiyle bu doldu, sayılır. İyi de oldu" (Erzincan YG-21 Genel Sekreteri).

Erzincan'ın 2000'li yıllardan sonra sivil oluşum açısından zenginleşmeye başladığı görülmektedir. Bu çerçevede, ilde iki kadın derneğine rastlanmaktadır. Bu derneklerin Kadın Meclisi ile ilişkileri olmadığı, bağımsız olarak hareket ettikleri belirlenmiştir. Kadın Meclisi'nin, söz konusu derneklerin üstünde toplayıcı bir yapılanmada olmadığı; bu durumun kadın meclisinin tüzüğünün çıkmaması ve dolayısıyla kurumsallaşamamasından kaynaklandığı gözlenmiştir. Bunun yanı sıra, örgütsüz kadınlara ulaşmak heves ve isteğinde olan Kadın Meclisi'nin, bu yönde sistemli çalışmalar yapmadığı görülmüştür. Öncelikli olarak tüzüklerinin çıkması ve resmi bir yapıya kavuşmayı bekledikleri hem üyelerce hem Meclis Başkanı'nca ifade edilmiştir.

Sonuçta, örgütlü ve örgütsüz kadınları ortak bir paydada birleştirmeye çalışan kadın meclislerinin, çoğu zaman örgütlü kadınları bir çatı altında

toplamak gibi bir hedefi olmadığı görülmektedir. Erzincan Kadın Meclisi buna en uygun örnek olarak gösterilebilir. Yine, örgütsüz kadınlara da ulaşılmak istenmekle birlikte buna yönelik kapsamlı stratejilerin geliştirilmediği görülmektedir. Kadın meclislerinin örgütlü ve örgütsüz kadınlara ulaşma yolundaki çalışmaları, buldukları illerin sosyo-ekonomik özelliklerine paralellik göstermektedir. Yani, sosyo-ekonomik açıdan artı endeks değerinden eksi endeks değerine gidildikçe illerdeki kadın sivil toplum örgütü sayısı azalmakta ve kadın meclislerinin söz konusu sivil örgütlenmelerle ilişki sınırları kaybolmaktadır.

3.4.4. Kadın Meclisine Katılım Motivasyonları

Araştırmanın ikinci bölümündeki profil araştırmasında, üyeleri kadın meclisinde aktif üye olmaya iten nedenler sorgulanmıştır. Bulunduğu kentte söz sahibi olma ve sorunların çözümünde yer alma isteğinin, kadın meclisine öncelikli olarak katılma nedeni olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede, üye kadınların, bilinç ve farkındalığa sahip olduğu gözlenmiş olup bu farkındalığın nasıl geliştiğini anlamak üzere kadın meclis başkanlarına, üyelere kadın meclisiyle tanışma hikâyeleri ve diğer üye kadınların katılım motivasyonlarının neler olabileceğine dair görüşleri sorulmuştur. Emeklilerin, ev kadınlarının kendilerini faydalı hissetme istekleri, evden çıkma topluma yararlı olma isteği, yapılan çalışmalar ve gerçekleştirilen projelerin içinde yer alarak kadın meclisinde çalışmaya karar verme, arkadaşlar vasıtasıyla kadın meclisine katılma öncelikli katılım motivasyonları arasında yer almaktadır. Bununla ilgili olarak, kadınların kadın meclisiyle tanışmalarından sonra konuyla ilgili farkındalıklarının oluştuğu anlaşılmaktadır. Bunun en açık ifadesi Denizli Kadın Meclisi Başkanı'nın sözlerinde görülmektedir:

“Benim gözlemlediğim kadarıyla, en önemli şeylerden birisi, emekli olduktan sonraki boşluk duygusunu doldurmak. Bu çok fazla, birden evde kalıp o bocalamayı geçirmemek, ondan sonra çalışmaları gördükten sonra o artık unutuluyor zaten... Gerçek nedene geliniyor. Gerçekten kadınlarımıza yönelik yaptığımız çalışmaları görüyorlar...” (Denizli Kadın Meclisi Başkanı).

3.4.5. Kadın Meclisleri ve Seçilen İllerin Öncelikli Kadın Sorunları

Her il, coğrafi, demografik, ekonomik ve kültürel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklı özellikler çerçevesinde farklı sorun alanları yerel yönetimlerin çözmesi gereken hususları oluşturmaktadır. Bu bağlamda, daha önce de belirtildiği üzere, kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları vardır, kenti farklı şekilde kullanırlar. Bu nedenle, benzer sorunlarla karşılaşılması muhtemel olduğu gibi kadınların daha yoğun, erkeklerin daha yoğun yaşadıkları sorunlar olabilmektedir. Yerel yönetimlerin, bu konuda hassasiyet göstermeleri; kadınlar ve erkeklerin kentte veya kentin kullanımına ilişkin farklı sorunları olabileceği konusunda bilinçli olmaları ve çözüme yönelik hareket etmeleri, insan odaklı başarılı bir yönetimi beraberinde getirecektir. Bu noktada, kadın meclislerinin ne gibi bir rol ve sorumluluk üstlenebileceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Özünde, kadın meclislerinin, kentte yaşayan kadınların sorun alanlarının tespiti ve sorunlara ilişkin çözüm üretilmesinde etkin bir araç olarak kullanılabilmesi öngörülmektedir.

Konuyla ilgili olarak bu çalışmada, belirlenen illerde kadınların karşılaştıkları öncelikli sorunların neler olduğunun ve bu sorunların çözümüne yönelik olarak kadın meclisinin neler yaptığının belirlenmesine çalışılmıştır.

Bu çerçevede, Denizli Kadın Meclisi'nde görüşülen kişilerin, Denizlili kadınların en büyük sorunu olarak gördükleri konu istihdam sorunudur. Buldukları bölge itibarıyla, şiddet, töre namus cinayeti vb. sorunlarla öncelikli olarak karşılaşmadığı, Denizli'nin girişimci, çalışkan ve "Anadolu Kaplı" olarak adlandırılan bir il olduğu ve bu noktada kadınların en büyük sorununun istihdam olarak kabul edilebileceği görüşülen kişilerce belirtilmiştir. Özellikle tekstil sektörünün Denizli'de gelişmiş olduğu ve tekstil sektöründe de kadınların yoğun olarak çalıştığı dile getirilmiştir. Öncelikli kadın sorunu olarak belirtilen bu alana ilişkin meslek edindirmeye yönelik kurslar açtıklarını belirten Kadın Meclisi Başkanı, konunun çözümüne ilişkin daha bütüncül bir yaklaşımın ülke genelinde benimsenmesi gerektiğine işaret etmektedirler.

Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı ve Nevşehir YG-21 Genel Sekreteri ise, Nevşehir'de kadınların öncelikli sorun alanının, sosyal entegrasyon ol-

duğu görüşündedir. Entegrasyonda yaşanan sıkıntının göç vb. nedenlerden kaynaklanmadığı, ancak sosyalleşme olanaklarının ve talebin az olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bunun sorun olarak değerlendirilmesi ise, Başbakanlık intihar istatistiklerine dayandırılmıştır. Söz konusu istatistiklere göre, Nevşehir, kadın intiharlarında ilk on il arasında yer almaktadır. Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı'na göre, “sosyalleşme, kadınların evden çıkması” bu noktada, onlar için son derece önemlidir. Konuyla ilgili STK'lar ve Nevşehir Belediyesi tarafından çeşitli çalışmalar yapıldığı, ancak hanelere ulaşmanın, kadınları dışarı çıkarmanın çok da kolay olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda, Nevşehir'de Kadın Meclisi'nin, konuyla ilgili olarak doğrudan kullanılan bir mekanizma olmadığı gözlemlenmiştir.

Erzincan'da ise kadınların öncelikli sorun alanı olarak farklı seçenekler değerlendirilmiştir. Erzincan YG-21 Genel Sekreteri'ne göre, Erzincanlı kadınların en büyük sorunu, ekonomik bağımsızlığa sahip olamamalarıdır. Erzincan YG-21 Genel Sekreteri bu durumu ve doğurduğu sonuçları gayet net bir şekilde şöyle ifade etmektedir:

“Erzincan'daki kadınların bence en temel sorunu kendi kazancını kendi kazanamıyor, kendi gelirini kazanamıyor. Kendi gelirine sahip olmayan kadının ev içinde söz hakkı da biraz kısıtlı kalıyor. Kendi gelirini, hayatını idame ettiremediği için geleceğe yönelik kaygılar adına bazı şeylere boyun eğmek zorunda kalıyor. Bunların hepsini bir araya topladığınız zaman, statüsü olması gerekenden daha aşağılarda kalıyor. Bunlardan en büyük dezavantaj bence, ekonomik hürriyetine sahip olamayışı” (Erzincan YG-21 Genel Sekreteri).

Yine öncelikli sorun alanı olarak değerlendirilebilecek bir konunun şiddet olabileceği üzerinde durulmuştur. Şiddetin ise, Erzincan'ın Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan göç alan kısımlarında daha yoğunlaştığı ifade edilmiştir.

Aşağıdaki söylemler aslında yukarıda belirtilen sorun alanlarını doğrular niteliktedir.

“...Ev hanımlarının en çok ısrarla istedikleri, üzerinde durdukları konu sığınmaevi. Belediye başkanlarımızla böyle çok hararetli tartışmalar yaşadılar. Örgütlü bir oluşumdan gelen kadınlar, çok yüksek sesle, sığınmaevi konusunun üzerinde duruyorlar. Erzincan Belediyesi'nin bu yönde bir çalışması var” (Erzincan YG-21 Genel Sekreteri).

Yine kadın meclisi üyelerine bugüne kadar yerel gündeme taşıdıkları önemli bir sorun alanı sorulduğunda alınan cevap da konuya ilişkin bir fikir verebilmektedir.

“Kadın sığınmaevi istiyoruz Erzincan'a. Bunun haricinde başka bir şey yok şu anda” (Erzincan Kadın Meclisi Üyesi).

Ancak, kadınların bu taleplerine istinaden Erzincan'da şiddetin öncelikli sorun alanı olarak kabul edilip edilmeyeceğine yönelik anlaşmazlıklar olduğu gözlenmiştir. Oysa 2008 yılında yayınlanan “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Alan Araştırması” Ana Raporu dikkate alındığında, Erzincan’ın fiziksel şiddetin en fazla görüldüğü Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer aldığı görülmektedir. Yani, yukarıdaki söylemler ve Araştırma sonuçları dikkate alındığında, şiddetin Erzincan için önemli bir sorun alanı olabileceği kabul edilebilir.

Öncelikli sorun alanı olarak gösterilen diğer bir konu ise imkânsızlık olarak dile getirilmiştir. Bu noktada, üyelerin ve Kadın Meclisi Başkanı'nın imkânsızlıktan kastettiği ise katılım olanaklarının az olmasıdır. Küçük şehir olmasına istinaden canlılığın az olduğu ve kadınların yapılan faaliyet ve etkinliklere katılımlarına ilişkin sorunlar yaşandığı belirtilmiştir. Bu durumun ise, büyük ölçüde ekonomik imkânsızlıkla açıklandığı görülmektedir. Kadın Meclisi'nin bu çerçevede, şikâyetçi olunan sorun alanlarını, Belediye'ye ve ilgili mercilere ilettiği gözlenmiştir. Bu noktada, yerel yönetimlerden konuya duyarlı davranması ve çözüm için kadın meclislerinden de destek alarak harekete geçmesi beklenmektedir.

Kısaca belirtmek gerekirse, sosyo-ekonomik ve demografik farklılaşmaya göre, illerdeki kadın sorunlarının da farklılaştığı görülmektedir. Kadın meclislerinin ise durum tespiti noktasında etkin olduğu, ancak yerel yönetimleri harekete geçirme noktasında sıkıntı yaşadıkları gözlenmekte-

dir. Söz konusu durumun sosyo-ekonomik düzeye göre paralellik gösterdiği değerlendirilebilir.

3.4.6. Kadın Meclisleri ve Yapılan Çalışmalar

Kadın meclislerinin yapmış olduğu ve yapmayı planladığı çalışmalar da, buldukları ilde etkinliklerine dair bir fikir vermektedir. Bu bağlamda, seçilen illerde kadın meclislerinin yaptıkları çalışmalara aşağıda kısaca değinilmiştir.

Denizli Kadın Meclisi Başkanı, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'yle imzalamış oldukları Protokol çerçevesinde, bilgisayar, yemek, nakış, dikiş, hasta, yaşlı, engelli bakımı gibi çeşitli kurslar açtıklarını belirtmiştir. Özellikle, eğitim düzeyi düşük, ekonomik olarak zor durumda olan ailelerde, kadınların hasta, yaşlı bakımı kurslarına ilgi gösterdikleri ifade edilmiştir. Bu kursları aldıktan sonra işe giren kadınların durumları konusunda geri bildirim alındığı, ancak bunun düzenli takibinin yapılmadığı da dile getirilmiştir. Kursların çoğunlukla talep doğrultusunda açıldığı, düzenli bir zaman aralığında açılmadığı da görüşmeler sonucu ortaya çıkan diğer bir husustur. Bunların yanı sıra, mahallelerde kadınlara ulaşmak üzere kadınların talebi doğrultusunda kadın mobil danışma merkezi oluşturulduğu, Belediye'den temin edilen bir araç vasıtasıyla mahalle ziyaretleri düzenlendiği belirtilmiştir. Kentteki kadınlara ulaşmak için her ortamı değerlendirdiği gözlenen Denizli Kadın Meclisi, fabrika ve okul ziyaretleri düzenleyerek geniş kitlelere ulaşmaya çalışmaktadır. Erkek bilinçlenmesine özel önem verdiklerini ifade eden Denizli Kadın Meclisi Başkanı, buna yönelik olarak Kadın Meclisi üyeleriyle birlikte erkeklerin alanı olarak bilinen kahvehaneleri dolaştıklarını ifade etmiştir. Bu ziyaretlerde kadına yönelik şiddet, aile içi iletişim, aile planlaması ve sigara kullanımının azaltılmasına yönelik sohbetlerin gerçekleştirildiğine, konuyla ilgili bilinç ve farkındalık yaratılmaya çalışıldığına değinilmiştir. Bunların yanı sıra, Denizli Kadın Meclisi'nin, Denizli'nin göç alan mahallelerindeki kadın sorunlarının tespitine, naylon poşet kullanımının azaltılmasına, pazaryerlerinin hijyenik hale gelmesine ilişkin çalışmalar yürütmüş olduğu dile getirilmiştir.

Nevşehir'de de Denizli'dekine benzer olarak Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü ile ortaklaşa eğitimler verilmekte, kurslar düzenlenmektedir. Ka-

padokya Eğitim Merkezi içerisinde yeni açılan Kadın Çalışmaları Eğitim Merkezi'nin bu çalışmalar için gerekli yeri sağladığı ve bunun dışında birçok çalışmaya olanak tanıdığı belirtilmiştir. Talep doğrultusunda kursların açıldığı, buna göre en fazla talebin bilgisayar kullanımı ile dikiş nakışa yönelik olduğu değerlendirilmiştir. Yine Nevşehir'in turistik özelliği nedeniyle, kadınlara meslek edindirme kursları kapsamında dil kurslarının düzenlendiği ve olumlu sonuçlar alındığı gözlenmiştir. Bununla birlikte kadınların sosyalleşmesini sağlamak, kadınlara farklı bir pencere açmak için kadınların rol aldığı tiyatro etkinliklerinin düzenlendiği dile getirilmiştir. Yine, kadınlara ulaşmanın diğer bir yolu olarak konser ve seminerler gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Ancak, tüm yapılan bu çalışmalardan sonra vurgulanan; bu çalışmaların çoğunlukla Kadın Meclisi tarafından değil de, Belediye ve kadın dernekleri işbirliğinde gerçekleştirildiğidir.

Erzincan Kadın Meclisi'nin yaptığı çalışmalar arasında yardım çalışmalarının ağırlıklı olduğu gözlenmiştir.

“Ramazan ayında mesela kapı kapı dolaştılar ve ihtiyaçlı evlerde oturdular, bir arada iftar yaptılar, Kadın Meclisi üyeleri... Şehit aileleri ve gazi aileleri ile Kadın Meclisi'nin diyalogları çok iyi idi. Onlarla, özellikle şehit aileleriyle birlikte olabilecekleri organizasyonlar yaptılar bir dönem... İhtiyaçlı aileleri çok sık ziyaret ettiler, çoğunu ben bilmiyorumdur bile, bizden bir araç desteği istedikleri falan oluyor idi. Bazen eve götürecekleri hediyeler noktasında sıkıntıları oluyordu. Burs verdiler, tespit ettiler 20'ye yakın öğrenciye burs verdiler ve kaynağını da Erzincan'daki bayan esnaftan topladılar” (Erzincan YG-21 Genel Sekreteri).

“Yani ihtiyaçlı insanlara yardımcı oluyoruz. Daha doğrusu üyelerimizin içinde de var ihtiyacı olan...” (Erzincan Kadın Meclisi Üyesi)

Bu yardım faaliyetleri dışında, eğitime de odaklanıldığı görülmüştür. Ancak, Erzincan'da diğer illerden farklı olarak, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü'yle işbirliğine gidilmediği gözlenmektedir. Örneğin, bilgisayar kullanımına ilişkin, Gençlik Meclisi içinde yer alan üyelerin Kadın Meclisi'nde yer alan üyelere bilgisayar kullanmayı öğrettiği görülmek-

tedir. Bunun dışında, Sağlık Müdürlüğü'yle işbirliği içerisinde, genellikle kadınların sıklıkla karşılaştıkları hastalıklar veya çocuklara yönelik sağlık bilgileri içeren eğitimler verildiği belirtilmiştir.

Özetle, üç ildeki kadın meclisinde yapılan çalışmalarda ortak olan en temel unsuru eğitim faaliyetleri oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik düzey düştükçe yardıma dayalı faaliyetlerde artış olduğu gözlenmektedir.

3.4.7. Kadın Meclislerinin Kentsel Yapının Oluşumuna Katkısı

Bu başlık altında, önceki bölümlerde de üzerinde durulan bir konu incelenmeye çalışılmıştır. Dünya nüfusunun, Türkiye nüfusunun ve bir kentte yaşayan nüfusun yaklaşık olarak yarısını kadınların oluşturduğu düşünüldüğü zaman kadınların eşit yurttaş ve bireyler olarak ilgili yönetim sürecinde erkekler kadar yer almaları ve söz sahibi olmaları gerektiği kabul edilmektedir. Ayrıca, kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları olduğu ve kentin bu ihtiyaçlar çerçevesinde yönetildiği göz önünde bulundurulacak olduğu zaman, her iki cinsiyetin temsilinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, kentsel yapının oluşmasında, kadın ve erkeklerin ihtiyaçlarını belirtmeleri, bu ihtiyaçların teminine yönelik görüşlerini ifade edip çözüm yolları sunmaları yerel yönetimlerin başarısı ve geniş perspektifte demokrasinin sağlanması adına son derece önemlidir. Bu noktada, kadın ve erkek olmak üzere yurttaşlardan esas olarak beklenen, kent yönetimine katılım sağlayabilecekleri mekanizmaları kullanarak kentsel yapının oluşmasına yön vermeleridir. Kadın meclisleri de kentte, kadınların gereksinimlerini dile getirebilecekleri, konuyla ilgili stratejiler geliştirip yerel yöneticilere sunabilecekleri, etkin olabileceği düşünülen bir katılım mekanizmasıdır. Yerel yöneticilerin de bu konuda duyarlılık göstermesi ve kent konseyi yapılanması içinde faaliyet gösteren bu mekanizmaların görüşlerini alarak geniş kitlelerin katılımını sağlaması beklenmektedir. Seçilen illerde kadın meclislerinin kentsel yapının oluşturulmasında ne gibi katkı sağladıkları değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede, Denizli Kadın Meclisi Başkanı, kadınların kendi sorun alanlarını görüp yansıtılabildikleri ölçüde kentsel yapının şekillenmesine katkı sağlandığını ifade etmiştir. Kadın Meclisi tarafından gerçekleştirilen birçok çalışmanın, kadınların şehre yönelik talepleri doğrultusunda gerçekleştiği ve kadın bakış açısını şehre yansıtıp yerel yönetimlerin o

doğrultuda karar almasını sağladıkları belirtilmiştir. Bunun en güzel göstergesi ise, kente yönelik stratejik plan hazırlanırken Kent Konseyi'nin Kadın Meclisi'nin görüşünü rapor olarak istemesidir. Kadın Meclisi üyeleri ise Kent Konseyi tarafından kendilerinden istenen raporun dikkate alındığını ve tüm yerel aktörlerin bu kararları çoğunlukla desteklediğini vurgulamaktadır.

Nevşehir'de ise, kadınların sorunlarını, ihtiyaçlarını dile getirmeleri, çözüm sunmaları ve kentin yapılmasıyla ilgili görüşlerini belirtmelerinin orta düzeyde kabul edilebileceği Kadın Meclisi Başkanı tarafından değerlendirilmiştir. Ancak, kadınlara ilişkin gereksinimlerin Kadın Meclisi yoluyla Kent Konseyi'ne taşınmadığı, bu sorunların Kent Konseyi'nde tartışılmadığı, Kent Konseyi'nin de kentte yapılması planlanan çalışmalara yönelik olarak Kadın Meclisi'nin görüşüne başvurmadığı tespit edilmiştir. Belediye'nin internet sitesi aracılığıyla dileyen kenttaşların görüşlerini ve taleplerini ifade ettikleri, bu uygulamanın kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın sürdüğü, ancak Kent Konseyi mekanizmasının doğrudan kullanılmadığı, YG-21 Genel Sekreteri'nce de belirtilmiştir.

Erzincan'da da durum Nevşehir'den çok farklı görülmemektedir. Kentte yapılan çalışmalarda halkın görüşünü almaya önem verildiği dile getirilmiş olup Kadın Meclisi'nin kurumsallaşmadığı gerekçesiyle bu konuda muhatap olarak görülmediği ifade edilmiştir. Kadın Meclisi Başkanı ve üyeler de Kent Konseyi'nin kendi aralarında toplandığını, Kadın Meclisi'nden görüş almadıklarını, bu durumu en kısa zamanda Başkan'a iletmek niyetinde olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuçta, dikkat çeken ve vurgulanan nokta, gerek Nevşehir'de gerek Erzincan'da kadınların görüşlerine önem verildiğinin söylenmesi, ancak neye göre, hangi kuruluşa göre, hangi göstergelere dayanarak bunun gerçekleştiğine dair bir görüşün açıklanmamış olmasıdır.

3.4.8. Kadın Meclisi-Kent Konseyi İlişkisi Çerçevesinde Kurumsallaşma Çabaları

Çitçi'nin (1998) belirttiği üzere; "Kadın hareketi ve örgütlenmesinin, kurulu iktidar yapısını, egemen norm ve değerleri sorgulamak ve değiştirmek açısından bilinç oluşturma, tartışma gündemi ve norm belirleme, eylem ve yaygın katılım sağlama gibi işlevleri bulunmaktadır". Bu ey-

lemleri gerçekleştirmek üzere örgütlenen kadınların başarısını etkileyebilecek önemli bir hususu da kurumsallaşma çabaları oluşturmaktadır. Kadın hareketinin 19. yüzyılın ortalarında gelişen ilk dalgası ve sonrasında özellikle 1960'lardan sonra katılımcı demokrasilerin ön plana çıkmaya başladığı yıllar da dâhil olmak üzere hareketlendiği dönemde dahi, kurumsallaşma süreci kadın hareketinin zorlandığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne Phillips'in (1995) "Demokrasinin Cinsiyeti" kitabında da vurguladığı üzere, sendikalar, politik partiler, baskı grupları dâhil birçok politik örgütlenmede, toplantılar ve konferanslar çoğunlukla karar almaya yöneliktir. Kadın hareketine bakıldığında ise, bunun yan bir özellik olarak kabul edildiği gözlenmektedir. Kadın örgütlenmelerinde daha çok toplanma, konuşma, hareket etme, deneyimleri ve düşünceleri paylaşma ön plana çıkmaktadır. Bu noktada gözlenen, politika ve arkadaşlığın iç içe geçtiğidir. Bu durum ise kurumsallaşmayla, örgütlenmeyle ilgili engel ve sorunlar olarak kadın hareketinin karşısına çıkmaktadır. Phillips (1995), feministlerin ortaya attığı sorunların beş tanesinin özellikle önemsendiği üzerinde durmuştur. Bunlardan; kadın grupları ve konferanslarının karar alma yapılarını resmileştirmeyi reddettiği; resmi üyelik, delegelik ya da temsil prosedürlerinin mevcut olmaması; hareketin kimin ya da kaç kişinin adına konuştuğunun çoğu zaman anlaşılmasına ilişkin özellikleri dolayısıyla dışarıdaki politikayı etkileme konusunda otoriteyle uğraşmadığı hususları kadın hareketinin kurumsallaşmasına ilişkin bizlere ipucu vermektedir.

Kadın örgütlenmelerinin ve kadınların siyasal yaşama katılım mekanizmalarının bir biçimi olarak ele alınması mümkün olan kadın meclislerinin de kurumsallaşması özellikle yerel düzeyde kadın örgütlenmesini incelemek açısından önem taşımaktadır. Görüşmeler sonrasında elde edilen bulgular, kent konseyi bünyesinde yer alan kadın meclislerinin kurumsallaşmasında, tanıtım ile sivil toplum başlığı altında ele alınan ve yukarıda da bahsi geçen; enformel ağlar, politika ve arkadaşlığın iç içe geçmesi ve prosedürel noktalarda tikanıklık olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, yukarıda bahsi geçen faktörlerin etkisiyle kurumsallaşmayı kendi kendine sağlayamayan kadın meclisleri, bu durumun çoğunlukla kent konseyi çatısının tam oturmamasından, kent konseyi çatısının kurumsallaşamamasından kaynaklandığı savını öne sürmektedir. Yine, kurumsallaşmanın da sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyiyle paralellik gösterdiği görülmektedir.

Aşağıda, görüşmelerden elde edilen görüşler yukarıdaki hususlar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Bursa kadar kurumsal bir yapıya sahip olmadıklarını, ancak Kent Konseyi Yönetmeliği'nin çıkmasıyla daha da kurumsallaşarak güçlendiklerini belirten Denizli YG-21 Sekreteri, bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bursa’daki gibi bir kurumsallaşma olmadı... Hemen hemen bütün çalışmaları olması gerektiği gibi, elimizden geldiğince yapmaya çalıştık. Ama öyle ayrı bir bina ayrılması, tamamen YG-21’e veya bu çalışmaya ayrılmış bir personel yoktu. Ama şu anda, belki de bir ay sonrasında, Kent Konseyi Hizmet Merkezimiz olacak, orada Kadın Meclisi’ne ayrı, Gençlik Meclisi’ne ayrı, engelliler, Çocuk Meclisi... Hepsinin ayrı yerleri var. Toplantı salonumuz, eğitim salonumuz, bilgisayar laboratuvarımız, her şeyimiz olacak” (Denizli YG-21 Genel Sekreteri).

Burada, Denizli YG-21 Genel Sekreteri aslında kurumsallaşma çabalarında son derece önemli bir konuya dikkat çekmektedir. Fiziki mekân ve konu üzerinde çalışmalar gerçekleştirecek personelin temini, kurumsallaşma ve etkin çalışmalar yapabilme açısından gereklidir. Denizli’de YG-21 Genel Sekreteri’nin bu işte çalışmak üzere özel olarak istihdam edildiği görülmekle birlikte, Erzincan ve Nevşehir’de bununla ilgilenecek personelin özel olarak temin edilmediği, Belediye’de başka sorumlulukları olan kişilerin YG-21 ve Kent Konseyi mekanizmasının geliştirilmesi için çaba harcadığı gözlenmiştir. Erzincan YG-21 Genel Sekreteri ise bununla ilgili başka bir noktayı paylaşmaktadır:

“Kadın Meclisi’nin başarısı için dediğim gibi, kurumsallaşmalı, bütçesi olmalı ve işte bu sayede kendi ayakları üzerinde duracak bir hale gelebilmeli” (Erzincan YG-21 Genel Sekreteri).

Bütçe veyahut kaynak, yapılan her çalışmada düşünülmesi ve planlanması gereken bir hususu oluşturmaktadır. Kent konseyi mekanizmasına geçiş belediyeler için zorunlu kılınmıştır. Bu çerçevede, kaynak olarak kamu kaynağının kullanımı mümkündür. Ancak, harcamaların hangi kalemden nereye yapılacağı üzerine yazılı bir metin bulunmamaktadır. Bu

durumda, kadın meclislerine ayrılan kaynak ve harcamalar konusunda sıkıntı oluşmaktadır. Yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet bakış açısına ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye ilişkin farkındalığa ve bilgiye sahip olması önemli görülmektedir. Bu çerçevede, yerel yönetimleri toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirecek daha fazla plan, program ve proje yapılması dikkate alınmalıdır.

Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı ise, Nevşehir Kadın Meclisi'nin kurumsallaşması için henüz erken olduğu düşüncesinde ve bunu aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

“... Kurumsallaşması için biraz şey olduğunu düşünüyorum, hımm... Daha erken... Bunu yapılan çalışmalar gösterecek. Daha güçlenmesi, sayısının artması ve daha fazla kadın çalışmaları alanında deneyim kazanması gerekiyor. Ondan sonra, belediye değişse bile kadın meclisi öyle bir anlayış yarattıktan sonra, onlar devam etmeli” (Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı).

Bunun yanında, kurumsallaşmadıklarının belki bir göstergesi de şu şekilde ifade buluyor:

“Sekretarya hizmeti, kayıt tutma o konuda bir disiplinsizliğimiz var işte. Yoksa birçok çalışma yapıyoruz...”

“Üç ayda bir toplantı yapıyorduk ama işte yaz tatili, bayram ve birkaç arkadaş dernek başkanlığından ayrıldı. Onlar ayrılınca, onların derneklerindeki yönetim kurulunun seçilmesi gibi onların kendi işlerinden dolayı aksadı, düzenli toplantılar. Ama bu, çalışmadığımız anlamına gelmesin” (Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı).

Kadın Meclisi Başkanı'nın da dile getirdiği husus, kurumsallaşma için gerekli sayılabilecek temsili prosedürlerin tam olarak yerine getirilmesidir. Bu durum ise, her ne kadar ilde STK'lar vs. aracılığıyla kadınlara yönelik çalışmalar yürütülüyor olsa da, bir çatı olarak vazife görme amacı güden Kadın Meclisi'nin kurumsallaşmadığının bir göstergesidir. Ayrıca, düzenli toplantıların aksama nedeni; politika ve arkadaşlığın, enformel ağların bu ilde etkin olduğuna dair bir fikir vermektedir. Görüşme yapılan diğer kadın meclislerine bakıldığında, Erzincan Kadın

Meclisi'nin de düzenli olarak toplanmadığı, ancak sekreteryaya hizmeti ve yapılan çalışmaların tutanaklarının tutulması konusunda titizlik gösterdiği söylenebilir. Denizli ilinde ise, Kadın Meclisi düzenli olarak ayda bir, gerektiği zaman ay dolmadan toplanmakta olup çalışma grupları ise gerçekleştirdikleri faaliyetlere göre kendi aralarında uygun olduğu zaman toplanmaktadır.

Kadın meclisinin kurumsallaşmasında en fazla şikâyet edilen konu, kent konseyinin kurumsallaşmasının tam olarak gerçekleşmemesidir. Denizli'de, Kent Konseyi Yönetmeliği'ne geçişle birlikte uygulamaların aksamadığı, aksine YG-21'le oluşmuş yapının daha da güçlendiği gözlenmektedir. Nevşehir'de ise, Kadın Meclisi Başkanı, YG-21 Programı'nın bitmesinden sonra ülke genelinde sorunlarla karşılaşıldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Onların böyle bir katkısı motivasyon sağlıyor, çünkü onlar başlattılar. İnsanlara böyle bir moral, böyle bir etkileşim yarattılar, enerji verdiler. Biraz sonrasında başıboş bıraktılar gibi geliyor bana bu Proje'nin koordinatörleri ya da bunu sahiplenen insanlar, çünkü çok ciddi bir çıkışı olmuştu. Ben buradan bakarak söylüyorum, sonradan takip, izleme ve devam ettirilmesinde sıkıntı olduğunu görüyorum... Kent Konseyi'ne kişiler geliyor, kurumları temsil ediyorlar ama nerde olduklarını, neden olduklarını bilmiyorlar” (Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı).

Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı, Kent Konseyi altında çalışmalar yürüten kadın meclisleri açısından da bu durumun büyük bir sıkıntı yarattığını belirterek, kadına yönelik çalışmaları yürütürken bu meclis çatısını kullanmayı tercih etmediklerini de ayrıca ifade etmiştir. Yönetişim anlayışının ülke olarak bizim çok alışık olmadığımız bir anlayış, bir sistem olduğunu vurgulayan Meclis Başkanı, temelin daha iyi atılması veya daha iyi takip edilmesine ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve UCLG-MEWA tarafından Kasım 2009'da yayınlanan “City Councils” adlı kitapta bu durumun farkında olduğu ifade edilmiş olup, YG-21 Programı'nın yürütülmesinde ismi geçen kuruluşların görev ve amaçlarına açıklık getirilmiştir. Bu çerçevede, Yerel Gündem Programı'nın, yerel yönetim sürecinde yer alan pay-

daşların ve belediyenin hareket alanını genişletmesi ve desteklemesi için bir şemsiye yapı şeklinde işlev görmesinin planlandığı belirtilmiştir. Bu sürecin kurumsallaşması ve geliştirilmesinin YG-21 Programı'nın devamına bağlı olarak algılanmaması gerektiğine işaret edilerek, uygun bir model için çeşitli alternatifler üzerinde durulmuştur. Kent Konseyi Yönetmeliği'nin uygulanmasına ilişkin olarak, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün sorumlu kılınması ve ulusal düzeydeki tüm belediyeleri temsilen Belediyeler Birliği'nin bir çatı olarak düşünülmesi bir alternatif olarak sunulmuştur. Diğer bir alternatif olarak ise, Denizli ve Nevşehir Kadın Meclisi Başkanlarının da öne sürdüğü bir düşünce geliştirilmiştir. Buna göre, genel bir çatının kent konseylerinin kendileri tarafından oluşturulabileceği fikri ortaya atılmıştır. Gençlik meclisleri tarafından oluşturulan "Ulusal Gençlik Parlamentosu" buna örnek teşkil etmektedir. Buna benzer bir yapılanmanın, kent konseyi ve kadın meclisleri için de başlatılabileceği ve böylece kurumsal bir model oluşturulabileceği değerlendirilmektedir.

3.4.9. Kadın Meclisleri ve Siyasal Katılım

Çalışmanın ilk bölümünde de belirtildiği gibi, siyasal katılımın çeşitli şekilleri olabilmektedir. Kadın meclisleri yoluyla gerçekleştirilen çalışmalar da siyasal katılımın bir türünü oluşturmaktadır. Siyasal katılımın en üst basamağını ise seçilmiş olarak o yerel yönetimi ya da ülkeyi temsil etme biçimi oluşturmaktadır. İlgili illerdeki kadın meclislerinin daha üst katılım türüne yönelik rolleri, varsa yaptıkları çalışmalar ve kadınların siyasal katılımlarını artırmaya yönelik düşünceleri bu başlık altında incelenmektedir.

Bu çerçevede, Erzincan'a bakılacak olduğunda Erzincan'da Kadın Meclisi'nin kadınların siyasal katılımını artırmaya yönelik özel bir çalışmasının olmadığı, yapılan çalışmaların daha çok teşvik ve destek mahiyetinde olduğu görülmektedir. Maddiyatın siyasal katılım için gerekliliğine ve Kadın Meclisi'nin kadınların yerel yönetimlere katılımlarını artırmak için kurumsallaşması ve saygın bir kurum olarak algılanması gerekliliğine dikkat çeken Erzincan YG-21 Genel Sekreteri, bugün bir sanayi ve ticaret odasının, bir üniversitenin kentteki siyasal yönetim kadrosunun seçiminde söylemleriyle etkili olabileceğini, kadın meclisinden

de beklenilenin bu yönde olduğunu, ancak bu noktadan çok uzakta bulunulduğunu vurgulamıştır.

“Yani ben artık, eğitim demekten bıktım, demek istemiyorum ama... Bir kere şöyle bir algı var eskiden erkekler okur, erkekler çalışmış. Bu kalıpyargı değişti. Artık kadınlar da çalışıyor. Aynı şekilde siyasette de kadınların yapabileceği bir şey olarak kadınların bunu bilmesi. Bu konuda bilinçlendirme çalışmaları önemli... Seçilmiş kadınların desteklenmesi de çok önemli ve bunu, yaptığı çalışmaları bir kadın bakış açısıyla desteklemek çok önemli” (Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı).

Denizli ve Nevşehir Kadın Meclisleri Başkanları, kadınların siyasal katılımlarını artırmada, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerinin önemine vurgu yaparken Erzincan Kadın Meclisi üyeleri de kadınların desteklenmesi, konuyla ilgili rol model olabilecek kişilerin sayılarının artırılması ve kadının ekonomik olarak güçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedirler.

“... Kadın erkeği güçlü görüyor ve bir kadın yönetemez düşüncesine çoğunlukla hâkim oluyor, erkek yönetirse kendimi daha rahat hissederim diyor” (Denizli YG-21 Genel Sekreteri).

Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı'ndan farklı olarak Denizli YG-21 Genel Sekreteri kalıpyargıların hala varlığını sürdürdüğünü düşünmektedir. Yukarıdaki, Denizli YG-21 Genel Sekreteri'ne ait sözler, ilk bölümde de üzerinde durulan toplumsal cinsiyet rollerine ve bunların içselleştirilmesine bir örnek niteliğindedir. Yönetim alanının erkekler için uygun görülmesi, erkeklerin alanı olarak algılanması toplumsal cinsiyete ilişkin oturmuş kalıpyargıların varlığını sürdürdüğü şeklinde yorumlanabilir.

“Adam yıllardır siyasetin içinde ama seçilemeyebiliyor. Hani girdiği gün kadın seçilecek diye bir şey de yok. Ama adam o kadar derinden çalışarak geliyor ki, hani bazen kadın giriyor, ertesi gün hemen seçileyim istiyor. Bu da zor. Ben orda erkekleri de haklı görüyorum. O güne kadar erkek çalışmış oluyor, yani onu demek istiyorum. Eee adam da sana kazansın diye özel bir şeyler yapmıyor. Hani kadının da belki sıfırdan girmesi gerekiyor. Önce delege olsun, sonra yönetime girsin, sonra mücadele etsin. Hani

yarı ekonomik bağımsızlığı orada kurtarabilir. Sıfırdan girerek, tam bir mücadele vererek” (Denizli Kadın Meclisi Üyesi).

“Orada da böyle pozitif ayrımcılık fazla yapılmaması lazım. Kadının diye de böyle hazır pat diye bir yerlere gelmek olmaz... Biraz emek sarf edilmesi lazım” (Denizli YG-21 Genel Sekreteri).

Siyaset mücadelesinde, Denizli Kadın Meclisi Başkan ve üyelerinin, kadınlarla erkeklerin aynı mücadeleyi vermesi gerektiğini düşündükleri gözlenmektedir. Bu durum, mücadeleye eşit şart ve koşullarda başlamış olanlar için doğru kabul edilebilir. Ancak, ne kadar eşit koşullarda başlandığı sorgulanması gereken bir noktadır. Zira istatistikler kadınların eğitim, sağlık olanaklarından erkekler kadar yararlanamadıklarını göstermektedir. Görüşme yapılan kişilerden alınan izlenim, geçici özel önlem politikalarını çok da desteklemedikleri doğrultusundadır. Bu sonuç, ikinci bölümdeki anket çalışmasında elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Anket çalışmasında da görüldüğü üzere, ülke genelindeki kadın meclisi üyeleri, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına önceliği verirken, kadınların desteklenmesi ve teşvik edilmesini ikinci sıraya yerleştirmektedirler. Kota ve geçici özel önlem politikalarının ise, kadınların gündeminde çok da yer almadığı görülmektedir. Görüşmeler sonucunda da, kadınların geçici özel önlem politikalarını çözüme yönelik bir araç olarak algılamadıkları gözlenmiştir. Ancak, görüşmecilere, kadınların önünde var olan engeller hatırlatıldığı ve geçici özel önlem politikalarının alternatif bir çözüm olup olamayacağına dair görüşleri sorulduğunda olumsuz bir yanıt alınmamıştır.

Sonuç olarak, sosyo-ekonomik düzeye göre kadın meclislerinin siyasal katılıma ilişkin görüşlerinin farklılaşmadığı görülmektedir. Hatta kadın meclislerinin siyasallaşmadan, kadınların siyasal katılıma yönelik olarak yapabilecekleri en önemli faaliyetin eğitimler yoluyla bilinçlendirme olduğu hususunda hemfikir oldukları değerlendirilmiştir.

3.4.10. Kadın Meclisleri ve Genç Kadınlar

Çalışmanın ikinci bölümündeki anket araştırmasından elde edilen bulgulardan bir tanesi de kadın meclislerinde genç kadınların az oranlarda yer aldığına ilişkindir. Buna göre 15-25 yaş arası genç kadınların kadın

meclisinde yer alma oranı % 5 iken, 26-35 yaş arası genç kadınların bulunma oranı % 17'lerdedir. Denizli, Nevşehir ve Erzincan Kadın Meclislerinde görüşülen kişiler bunu çalışma hayatı ve aile sorumluluğuyla ilişkilendirmektedir. Denizli Kadın Meclisi Başkanı, bu noktada erkeğin bilinçlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Kadın meclislerinin bu durumdaki genç kadınları anlayışla karşıladıklarını belirten görüşmeler, bu kadınların mesleki bilgi ve birikimlerinden mümkün olduğunca yararlanmaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca, Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı, genç kadınların, daha çok karşı cinsle geliştirdikleri duygusal ilişkilerine yönelik dertleri olduğunu ifade etmiştir. *“Kadına yönelik şiddet dendiği zaman direk kadın ve evli, çoluklu çocuklu, ezilmiş, morlu kadın portresi geldiğini”* belirten Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı, genç kadınlara yönelik çok önemli bir konu olan flört şiddetinin gözden kaçtığına dikkat çekmiştir. Daha fazla genç kadını, kadın çalışmalarına ve kadın meclislerine çekmek için ise aşağıda Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı'nın getirdiği öneri daha detaylı bir şekilde ele alınarak belki değerlendirilebilir.

“... Gençleri çekmek için daha eğlenceli ve yaratıcı olmak gerekiyor. Kadın çalışmaları da genç kadınlara ya da üniversiteli kadınlara yönelik çalışmalarını daha renklendirmeleri ya da yöntemlerini değiştirmeleri gerekli. Daha gençlerin yaş dönemi özelliklerine uygun çalışmalar planlanması gerekir” (Nevşehir Kadın Meclisi Başkanı).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kadınlar, siyasal temsil mücadelelerine rağmen dünyada en yaygın olarak eksik temsil edilen toplumsal grup olmaya devam etmektedir. Kadınların siyasal yaşamda eksik temsil sorunu, dünyada genel olarak cinsiyetler arasında var olan eşitsizliğin bir göstergesi niteliğindedir. Oysa kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı, sadece adalet ve demokrasi talebi olmakla kalmayıp aynı zamanda kadının statüsünün geliştirilmesinin de gerekli bir koşuludur. Kadının her düzeyde yönetime faal katılımı sağlanmadan ve karar almanın bütün düzeylerine toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı yerleştirilmeden eşitlik, kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşılması mümkün gözükmemektedir.

Kadının statüsünün geliştirilmesi, kadınların sorunlarına çözümler bulmak için kadınların siyasal katılımı gereklidir. Kadınlar, seçmen olarak, bir grubu veya örgütü destekleyerek pasif katılım örneği gösterebilecekleri gibi onlardan asıl beklenen aktif siyasal katılımlardır. Sivil toplum kuruluşlarına üyelikten, siyasi parti kadın kolları üyeliğine, milletvekili seçimlerinden, yerel seçimlere kadar her türlü çaba aktif siyasal katılım göstergesi olup ülkemizde kadınların aktif siyasal katılımlarının çok güçlü olmadığı söylenebilir. Ülkemizde, bir partide aktif olarak siyasal faaliyet gösteren, seçilerek karar mekanizmalarında söz sahibi olan kişilerin çoğunun erkek olduğu düşünüldüğü zaman durumun kadınlar açısından istenilen düzeyde olmadığı değerlendirilebilir. Ancak, siyasal katılımın başka bir boyutunu oluşturan sivil yapılanmada, gönüllü kadın örgütlenmelerinin ülkemizde son yıllarda niceliksel olarak arttığı ve önemli bir yaygınlığa eriştiği görülmektedir (TÜSİAD-KAGİDER, 2008). Büyük, kent odaklı kadın örgütlerinin değiştiği ve küçük, taşra kentlerinde de güçlenerek tanınır hale geldikleri gözlenmektedir. Yerel düzeydeki bu gönüllü örgütler kadınları güçlendirici çalışmalarda bulunmaktadır.

Bu çerçevede, kadınların siyasal katılımlarını arttırmada yerel düzeyde yapılacak çalışmalar son derece önem taşımaktadır. Çünkü siyasal katılımın ilk basamağını yerel düzeyde yapılacak çalışmalar ve yerel yönetimler oluşturmaktadır. Çoğu zaman, kadın örgütleriyle yerel yönetimler arasındaki ilişkiler hizmet sunumunda işbirliği anlamında, ender olarak güçlü ve sürekli olabilmektedir. Kadınların siyasal katılımlarını arttırmada, kentteki kadın sorunlarının tespiti ve çözümüne yönelik strateji geliştirilmesinde, yerel yönetimlerin kadın kuruluşlarıyla sistematik bir ilişki ve iletişim geliştirmesinde son zamanlarda dikkat çeken diğer bir

yapılanmayı da, kadın meclisleri oluşturmaktadır. Bu çalışma, bir siyasal katılım türü olarak düşünülmesi olanaklı olan kadın meclislerindeki üye profilini ortaya koymayı ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre kadın meclislerinin yerel düzeyde etkinliklerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Böylelikle, kadınların yerel düzeyde katılımlarının artırılması yönünde önemli mekanizmalar olarak kullanılabilir kadın meclislerinin etkin bir şekilde kullanılmasına ilişkin strateji, plan ve programlar geliştirilebileceği öngörülmüştür.

Ulaşılan bulgulara göre, kadın meclislerinin ortalama 45 yaşında, çoğunlukla evli, iki çocuklu, lise mezunu ve ev kadınlarından oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Üye kadınların herhangi bir siyasi partiye üyeliği (% 37,3), sivil toplum kuruluşlarına üyelikleri (% 33) paralellik izlemektedir. Bu çerçevede siyasal parti ve sivil toplum kuruluşu üyelikleri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Anket formları çerçevesinde, siyasi partiye üye olduğunu belirten kadınların, çoğunlukla bir sivil toplum kuruluşuna da üye olduğu gözlenmiştir. Bu durum, sivil toplum kuruluşlarının kadınların siyasal katılımlarını desteklediği, onları karar mekanizmalarında yer almaya teşvik ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan anket çalışmasında, kadın meclis üyelerinin kadın meclisine aktif üyelik nedenlerine, kadın meclislerinin yerel yönetimler açısından gösterdiği en temel katkıya, kadın meclislerinin güçlendirilmesi ve kadınların yerel siyasete katılımlarını arttırmak üzere neler yapılabileceğine ilişkin görüş ve tutumları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, kadın meclisi üyelerine göre; kadın meclisi, olması gerektiği gibi, kuruluş amaçları çerçevesinde etkin bir yapılanma olarak faaliyet göstermektedir. Ancak, derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgular, kadın meclisi üyelerinin kadın meclisleri için olması gerekeni belirttiğini, gerçekte durumun biraz daha farklı olduğunu göstermektedir.

Örneğin, anket sonuçlarına göre, üyelerin kadın meclisine, yaşadığı kentte söz sahibi olma, sorunların çözümünde yer alma isteği çerçevesinde katıldığı görülmektedir. Ancak, derinlemesine görüşmelerde, kadınların kadın meclisine ilk katılım motivasyonlarının çoğunlukla boş zamanlarını değerlendirmek olduğu, kadın meclisiyle tanışmalarından sonra konuyla ilgili farkındalıklarının oluştuğu anlaşılmaktadır. Yine, anket çalışmasında, kadın meclislerinin yerel yönetimler açısından gösterdiği en temel katkının; örgütlü ve örgütsüz kadınları bir araya getirerek kadınların seslerini duyurabileceği ortak bir platform oluşturmak ve kentin stratejik planı ha-

zırlanırken kentte yaşayan kadınların sorunlarını plana yansıtması ve çözüm önerileri sunması olduğu belirtilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde ise, kadın meclislerinin örgütlü ve örgütsüz kadınlara ulaşmak hedefinde olduğu, ancak bu hususta tanıtım ve tanınırlığa ilişkin yeterli çalışmanın yapılmadığı gözlenmiştir. Yine, aynı doğrultuda, iki ilin stratejik planının yapılandırılması sürecinde kadın meclislerinin görüşlerinin alınmadığı dikkat çekmektedir. Oysa kadınların kent yönetimine katıldığıнын, kentte söz sahibi olduğunun en önemli göstergelerinden birisini de kentin stratejik planlamasına ilişkin verdikleri görüş oluşturmaktadır.

Anket ve görüşmelerdeki bu kıyaslamanın yanı sıra; sadece görüşmelerde elde edilen bulgular doğrultusunda söz konusu üç ildeki kadın meclislerinin etkinlikleri değerlendirilecek olduğunda; her il için aşağıdaki hususların dikkat çektiği görülmektedir.

- Denizli Kadın Meclisi'nin, Kent Konseyi Yönetmeliği'nin çıkmasıyla kurumsallaşma yönünde önemli adımlar attığı gözlenmiştir. YG-21 Programının uygulamaya başlanmasıyla Denizli'de kadın meclisinin hemen oluşturulmadığı, kadın çalışma grubu ile yola başlandığı; bunun ise deneyim kazanılmasında, durum analizi yapılmasında ve kadın meclisi yapılanmasına geçilmesinde önem taşıdığı görülmektedir. Kadın meclisinin oluşturulma süreci ve sonrasında kentteki tüm kadınlara ulaşmak için örgütlenme, tanıtım ve tanınırlığa ilişkin faaliyetlerin öneminin farkına varıldığı, bu alanda özellikle yerel medyanın etkin bir şekilde kullanıldığı değerlendirilmektedir. Kadın örgütlerinin, kadın meclisi yapılanmasına katkı ve katılımlarının desteklediği, gerçekleştirilen çalışmalarda gerektiği zaman ilgili kadın örgütlerinin tecrübelerinden yararlandığı, ortak çalışmalar yapılabilecek bir ortamın ve iletişim ağının oluşturulduğu gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesinde erkek bilinçlendirilmesinin önemine yönelik çalışmalar yapılması da konuya geniş bir perspektiften bakıldığının bir göstergesi olarak düşünülebilir. Sanayi kenti olarak gelişme gösteren Denizli'de, görüşülen kişilerce öncelikli kadın sorunu olarak istihdamın ön plana çıktığı vurgulanmıştır. Buna ilişkin olarak yapılan çalışmaların, daha çok meslek edindirme kurslarına odaklı olduğu görülmektedir. Kısaca, kadın meclislerinin kuruluş amaç ve hedeflerini kavramış olduğu görülen Denizli Kadın Meclisi, bu doğrultuda gerçekleştirdiği çalışmalarla ve Kent Konseyi ile ilişkileri çerçevesinde etkin bir mekanizma olarak değerlendirilebilir.

- Nevşehir’de kadın çalışmalarının kadın örgütlenmeleri yoluyla gerçekleştirildiği söylenebilir. YG-21 Programı’nı deneyimleyerek kent konseyi yapılanmasına geçen Nevşehir’in Kent Konseyi çatısını kurumsallaştıramadığı, bunun da Kent Konseyi çatısı altında yer alan mekanizmalara yansıdığı görülmektedir. Gerek Kent Konseyi’nin gerek Kadın Meclisi’nin kurumsallaşamama nedeni olarak yönetim felsefesinin ülkede tam olarak yerleşememesi dile getirilmiştir. Ayrıca, küçük kentlerde enformel ilişki ağlarını kullanarak işlerin daha kolay yürütüldüğünün belirtilmesi de kurumsallaşamamanın bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine kadınların öncelikli sorunu olarak belirtilen sosyal entegrasyon sorununa yönelik Belediye ve kadın örgütlerinin çalışmalar yaptığı ifade edilirken, Kent Konseyi ve Kadın Meclisi yapılanmasının söz konusu çalışmalarda kullanılmadığı dile getirilmiştir. Buna bağlı olarak Kadın Meclisi mekanizmasının tanıtımına yönelik de özel çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. Kadın Meclisi’nin daha çok kadın örgütleri yoluyla bilindiği gözlenmiştir. Sonuçta, kullanılması tercih edilmeyen bir mekanizmanın etkin olarak nitelendirilemeyeceği düşünülmektedir.
- Erzincan’da da Nevşehir’dekine benzer bir durum gözlenmektedir. Yani, Erzincan Kadın Meclisi’nin de kurumsallaşamadığı, bunun da yapacakları çalışmaların önünde engel oluşturduğu görüşülen kişilerce de vurgulanmıştır. Erzincan’da kadın örgütlenmelerinin ve Kadın Meclisi’nin birbirinden bağımsız oldukları, çok fazla işbirliği ve iletişim içinde olmadıkları gözlenmektedir. Örgütlü ve örgütsüz kadınlara ulaşma yolunda strateji ve programlarının olmadığı gözlenen Erzincan Kadın Meclisi’nin kadınlara yönelik çalışmalar yapma konusunda son derece istekli olduğu gözlenmiştir. Bu noktada, kapasitelerini güçlendirmek için öncelikli olarak tüzüklerinin çıkması gerektiği görüşülen kişilerce dile getirilmiştir. Ancak, tüzükleri çıktıktan sonra da Erzincan Kadın Meclisi’nin kurumsal kapasitesini güçlendirmeye yönelik eğitimler almasının uygun olacağı değerlendirilebilir. Çünkü hedef ve amaçları doğrultusunda stratejiyi nasıl oluşturmaları gerektiğine ilişkin net bir fikirlerinin olmadığı gözlenmiştir. Kısaca, Erzincan Kadın Meclisi’nin de şu aşamada etkin olarak faaliyet gösterdiği söylenemez. Ancak gerekli koşulların sağlanması ve yerel yönetimlerce destek verilmesi halinde, Erzincan Kadın Meclisi’nin kuvvetli bir yapıda kentteki tüm kadınları kucaklayacağı düşünülmektedir.

Bu noktada, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin, konuya önem verilmesiyle bir paralellik içinde olduğu söylenebilir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik ve bölgesel farklılıkların tespiti, yapılacak ve geliştirilecek stratejiler açısından son derece mühimdir. Türkiye’de ve dünyada, tüm kadınların kadın olmaktan dolayı yaşadıkları ve karşılaştıkları ortak sorunlar olmakla birlikte, farklı kadın kesimlerinin farklı sorunları da bulunmaktadır. Sınıfsal, kültürel, kır-kent ayrışması farklı sorunların yaşanmasının nedeni olabilmektedir. Kadınların sorunlarına çözüm bulabilmek, eşitlik ve özgürlük temelinde kadınların temsilini sağlamak için bu farklılaşmaların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Kadın meclisleri de hem buldukları bölgelerde farklılaşan kadın sorunlarında hem de kadınların siyasal katılımlarının artırılmasında etkin olarak kullanılacak mekanizmalardır. Ancak, amaçları ve hedefleri doğrultusunda yerelde çok da etkin olmadıkları, etkinliklerinin kentlerin bölgesel ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılıklar gösterdiği kabul edilebilir.

Çalışma sonucunda, kadın meclislerinin etkin olarak değerlendirilmesine neden olan en önemli bulgunun kurumsallaşamamaya ilgili olduğu görülmektedir. Ancak, kadın meclislerinin kurumsallaşmasıyla ilgili sorunların, kent konseyi mekanizmasının tam olarak kurumsallaşamamasıyla ilgili olduğu gözlenmiştir. Bu noktada, kent konseyi mekanizmasının ve kadın meclisi dâhil olmak üzere alt çalışma gruplarının kurumsallaşması için ulusal düzeyde bir yapılanmaya gidilmesinin gerekliliği kabul edilebilir. Bununla ilgili olarak gençlik meclislerinin oluşturduğu ve her yıl düzenli olarak toplanan “Ulusal Gençlik Parlamentosu” örnek olarak gösterilebilir. Kadın meclislerinin de güçlenmesi, bilgi ve deneyimlerini paylaşması ve kurumsallaşması için “Ulusal Kadın Parlamentosu” oluşturulabilir. Bu öneri, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve UCLG-MEWA tarafından Kasım 2009’da yayınlanan “City Councils” başlıklı kitapta da bir alternatif olarak sunulmaktadır.

Yerel yönetimlerin, kentteki tüm aktörler dâhil olmak üzere kadın kuruluşlarıyla sistematik iletişim ve etkileşimlerinin geliştirilmesinde, toplumsal cinsiyete duyarlı hale gelmelerinde kadın örgütlerinin yerel meclis toplantılarını izlemeleri, yerel ihtisas komisyonlarına katılmaları ve görüşlerini bildirmeleri önemlidir. Kadın meclislerinin bu iletişim ve etkileşimi güçlendirebilecek bir noktada olduğu düşünülecek olduğunda, kadın meclislerinin kapasitelerinin güçlendirilmesi, ilgili kent konseyi tarafın-

dan tüzüklerinin çıkarılması ve kurumsallaşma süreçlerinin tamamlanması öncelikle atılması gereken güçlü adımlardır.

Yine, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi düştükçe, kadın meclislerinin gerçekleştirdikleri faaliyetlerin daha fazla sosyal yardım faaliyeti niteliği taşıdığı gözlenmektedir. Bu noktada, kentlerdeki kadın meclislerinin bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmasının faydalı olacağı ve bunun “Ulusal Kadın Parlamentosu” çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Profil çalışmasında ve görüşmelerde dikkat çeken diğer bir husus da kadın meclisi üyelerinin toplumsal cinsiyet bağlamında çok da bilinçli olmadığı yolundadır. Bu çerçevede, üyelere toplumsal cinsiyet eğitimleri verilebileceği gibi üyelerin çeşitli konularda aldıkları eğitimlerde toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun yapılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bunların yanı sıra, kadın meclislerinin kadın sorunlarını çözücü kapasitesinin artırılması için yerelde seçilmiş, belediye veya il genel meclisi üyesi kadınlarla ilişkilerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu seçilmiş kadınların toplumsal cinsiyet konusuna duyarlı hale getirilerek, kadınlara yönelik çalışmalar içinde daha fazla yer almalarının sağlanması, kadın meclislerinin kadınların sorunlarını ve gereksinimlerini yerel meclislere taşımasında yarar sağlayacaktır. Bu sayede, örgütlü ve örgütsüz kadınları temsil eden kadın meclislerinin, yerel düzeydeki sosyal politikaların oluşturulması sürecinde aktif ve etkin olabileceği söylenebilir.

Kadın meclislerini tanıtmak ve tanınırlığını sağlamak kadın meclislerinin amaçları doğrultusunda başarılması gereken önemli bir konudur. Bu noktada, enformel ağlardan sivil toplum kuruluşlarına ve medya dahil tüm kanalların kullanılması gerekmektedir. Medya, özellikle, kadın meclislerinin işlevi, amaçları ve yereldeki faaliyetlerinin tanıtılmasında önemli bir araç olarak kullanılabilir. Bu noktada, yerel medyanın, ilgili yerel yönetim birimindeki kadın meclisinin tanıtılmasında etkin bir rol üstlenebileceği dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, YG-21 Programı'nın uygulanmasından sorumlu tarafların her ne kadar kent konseyi yapılanmasına gidilse dahi, işbirliği içerisinde kadın meclisi, gençlik meclisi gibi mekanizmaları ulusal medyada tanıtıcı çalışmalar yürütmeleri, gerekirse spot filmler hazırlanarak söz konusu mekanizmaların işlev ve hedeflerini ulusal düzeyde tanıtmaları, başarılı sonuçlar elde edebilmek açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun yıllık yayın planlarında kadın meclislerini tanıtıcı programların yer alması, konuya yönelik öncelikli olarak atılacak adımlardan biri olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

Alkan, A. (2006). *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder-Kadın Dostu Belediye Hizmetleri* (1. Baskı). Ankara: Yalçın Matbaacılık.

Alkan, A. (2006). *Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?*. Haziran 2008. http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1216284579yerel_siyaset_kadinlar_icin_neden_onemli.pdf.

Arat, N. (Ed). (1992). *Türkiye’de Kadın Olgusu* (1. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.

Arat, N. (1998). *Aydınlanmanın Kadınları* (1. Baskı). İstanbul: Çınar Ofset.

Acar, O. (2008). Siyasetin Elzem Kanunları. *Politika Dergisi*, (7), 46-47. Mart 2009. <http://www.politikadergisi.com/node/291>.

Acar, A. Uras, A. (2008). *Sürdürülebilir Kalkınma*. UNDP.

Bağce, E. (2008). Siyasette Paradigma Değişimi, Siyasal Katılım ve Gençlik. *Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Siyasi Dergi*. (24-25). Mayıs 2008. www.yerelsiyaset.com.

Bates, Ü. Denmark, F. Held, V. et al. (2005). *Women’s Realities, Women’s Choices* (Third Edition). New York: Oxford University Press.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı. (2009). *Kentleşme Şurası Komisyon Raporları*. Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı.

Bensadon, N. (1995). *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları* (3. Baskı). (Ş. Tekeli, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Berktaş Hacımırzaoğlu, A. Özkan, D. (1998). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Beyhan, E. (2008). Sürdürülebilir Kalkınma-Çevre ve Yerel Yönetimler. *Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Siyasi Dergi*. Mayıs 2009. www.yerelsiyaset.com.

Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”*. (K. Ay, Çev.). İstanbul: KADAV Yayınları.

Bora, A. Tokman, Y. (2006). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Değerlendirilmesi*. Ankara: UNDP.

Cerit Mazlum, S. (2008). *Kadınlarla ve Kadınlar İçin Yerel Yönetim* (1. Baskı). İstanbul: KA-DER Yayınları.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği. (1991). Kadınlar ve Siyasal Yaşam-Eşit Hak, Eşit Katılım. *"Kadınlar ve Siyasal Yaşam" Uluslararası Semineri*. (5-6 Aralık 1989).

Çaha, Ö. (2006). Türk Kadın Hareketi: "Kadınsı" Bir Sivil Toplumun İmkani?. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, (1), 6-15.

Çitçi, O. (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar*. Ankara: TODAİE.

Çitçi, O. (Ed). (1998). *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek* (1. Baskı). Ankara: TODAİE.

Daver, B. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Denizli Belediyesi. *Öncelikli Yaşam Kalitesi Göstergeleri*. Kasım 2009. <http://www.denizli.gov.tr/web/index.php>.

Denizli Sanayi Odası. *D&S for DWE, AB Hibe Projesi*. Ekim 2009. http://www.dwenonline.org/icerik.php?P_ID=077041be4932b878.

DPT. (2003). *İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Ankara.

Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Elkitabı* (2. Baskı). İstanbul: Birmat Matbaası.

Ersanlı, B. Mazlum, A. (2008). *Her Zaman, Her Yerde Siyaset* (1. Baskı). İstanbul: KA-DER Yayınları.

Huntington, S. (1968). *Political Order In Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press.

HÜNEE. (2008). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008*. Kasım 2009. www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2008.

KA-DER. (2004). *Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı*. İstanbul: Acar Matbaacılık.

KA-DER. (2005). *Eşit Temsil İçin Cinsiyet Kotası: Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye*. İstanbul: Acar Matbaacılık.

KA-DER. (2006). *Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar Raporu* (1. Baskı). Ankara: Yalçın Matbaacılık.

KA-DER. (2007). *Kota El Kitabı*. Ankara: Yalçın Matbaacılık.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. (1994). *Kadın Hareketinin Kurumlaşması-Fırsatlar ve Rizikolar* (1. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını.

Kapani, M. (2002). *Politika Bilimine Giriş* (14. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kara, N. (2006). 80 ve 90'larda Feminist Hareketler. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, (1), 16-40.

Kendirci, S. Tokman, Y. (2006). *Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Kadınlara Yer Açmak* (2. Baskı). Ankara: Yalçın Matbaacılık.

Keyder, Ç. Buğra, A. (2006). *Sosyal Politika Yazıları* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kılıç, Z. (1998). Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış. A. Berktaş Hacımirzaoğlu, (Derl.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Kılıçoğlu, P. (2005). *Türkiye'nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Kalkınma*. İstanbul: Turhan Yayınevi.

Kışlalı, A. T. (2002). *Siyaset Bilimi* (9. Baskı). Ankara: İmge Yayınevi.

Koray, M. (1991). *Günümüzdeki Yaklaşımlar Işığında Kadın ve Siyaset*. Ankara: TÜSES.

KSGM. (2008). *Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın Politika Dokümanı*. Ankara: KSGM Yayınları.

KSSGM. (1992). *Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme*. Ankara: KSSGM Yayınları.

KSSGM. (1998). *TBMM Kadının Statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu*. Ankara: KSSGM Yayınları.

Mkandawire, T. (Ed). (2004). *Social Policy In A Development Context*. (2). New York: Palgrave Macmillan.

Nohutçu, A. (2006). *Kamu Yönetimi*. Ankara: Savaş Yayınları.

Orhunbilge, F. *Siyaset Felsefesinin Konusu*. Nisan 2009. <http://www.felsefevi.net/siyfel8.html>.

Öner, Ş. (1999). Demokratik Yönetim Çerçevesinde Kentsel Planlama ve Yerel Halk Katılımı. *Yerel Gündem*. 10, 25-33.

Özkan, A. (2008). *Siyasal Katılma*. Mart 2009. <http://www.tumgazeteler.com/?a=4258041>.

Phillips, A. (1995). *Demokrasinin Cinsiyeti* (1. Baskı). (A. Türker, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Sağır, M. (2003). Küreselleşme Süreci ve Siyasal Katılımda Yeni Arayışlar: Yerel Gündem 21 Antalya Kent Konseyi Kadın Meclisi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 12 (4), 28-41.

Sancar Üşür, S. (1997). *Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları*. Ankara: KSGM Yayınları.

Sancar Üşür, S. (2000). *Siyasal Örgütlerde Cinsiyetçiliğe Karşı Eğitim Rehberi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Sancar Üşür, S. (Nisan 2008). *Türkiye’de Kadınların Hak Mücadelesini Belirleyen Bağlamlar*. Haziran 2008. <http://www.stgm.org.tr/kutuphane.php?sec=6&subsec=2>.

Singerman, D. (1995). *Avenues of Participation-Family, Politics and Networks in Urban Quartes of Cairo*. Princeton.

Şahin, Ö. (2000). *Kadınlar İçin Kadınlarla Birlikte Siyaset* (1. Baskı). Ankara: KA-DER Yayınları.

Şenol, N. Alemdar, S. (2006). Daha İyi Bir Gelecek İçin Kadın Dostu Kentler. *Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) Bülteni*. (4), 1-8. Nisan 2008. www.bmkadinhaklari.org.

Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat* (1. Baskı). Ankara: Yaylacılık Matbaası.

Tekeli, Ş. (Ed). (1993). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekeli, İ. (1999). *Modernite Aşılırken Siyaset*, Ankara, s.247–248.

Tekeli, Ş. “Kadın ve Politika: Örgütlü Kadınlar Geleceği Örgütlüyor” toplantısında yaptığı konuşma. Uçan Süpürge, 29 Kasım 2004.

Tickner, J. (2001). *Gendering World Politics*. New York: Columbia University Press.

Tuncer, E. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*. Ankara: TESAV.

TÜİK. (2008 a) *Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri*. Ekim 2009. <http://nkg.tuik.gov.tr/>.

TÜİK. (2008 b). *Bölgesel Göstergeler TR 71 2008 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK. (2008 c). *Bölgesel Göstergeler TRA1 2008 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

TÜİK. (2008 d). *Bölgesel Göstergeler TR 32 2008 (Aydın, Denizli, Muğla)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

Türköne, M. (2007). *Siyaset*. Ankara: Lotus Yayınevi.

Türk Dil Kurumu. (2009). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ağustos 2009. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.

TÜSİAD-KAGİDER. (2008). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri* (1. Baskı). İstanbul: Graphis Matbaa.

UCLG-MEWA. (2009). *The City Councils As a Participatory-Democratic Local Governance Model Developed in Turkey*. İstanbul: UCLG-MEWA.

Yazıcıoğlu, Y. Erdoğan, S. (2007). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Yıldırım, A. Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Ö. (2006). Türkiye’de 80 Sonrası Kadın Sivil Toplum Örgütlerinin Çelişkili Konumu. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, (1), 110-116.

Yücekök, A. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı*. Ankara.

Weber, M. (2006). *Meslek Olarak Siyaset* (1. Baskı). (A. Timuçin, M. Sert, Çev.). İstanbul: Chivi Yazıları Yayınevi.

Wedel, H. (2001). *Siyaset ve Cinsiyet* (1. Baskı). (C. Kurultay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

EKLER

EK 1

İçişleri Bakanlığı tarafından 8 Ekim 2006 tarih ve 26313 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Kent Konseyi Yönetmeliği" ve 6 Haziran 2009 tarih ve 27250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Kent Konseyi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" aşağıda sunulmakta olup 2009 yılında yapılan söz konusu değişikliklere * işaretiyle dikkat çekilmekte ve ilgili maddeler koyu renkle gösterilmektedir.

KENT KONSEYİ YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM: Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 - (1) Bu Yönetmeliğin amacı; kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetişim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan kent konseylerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - (1) Bu Yönetmelik; kent konseylerinin oluşumunu, yönetim ilkelerini, organlarını, görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esaslarını kapsar.

Dayanak

Madde 3 - (1) Bu Yönetmelik; 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 76 ncı maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

- a) Belediye: Kent konseyi oluşumuna yardım ve destek sağlayan belediyeyi,

- b) Kent konseyi: Merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşerilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetim mekanizmalarını,
- c) Meclisler ve çalışma gurupları: Kadın ve gençlik meclisleri başta olmak üzere kent konseyinin görev alanlarında, yönetim anlayışına dayalı ve sürdürülebilir kalkınma içinde çeşitli toplum kesimlerinin kent yönetimine katkıda bulunmalarını, kaliteli ve yaşanabilir bir kentin yönetiminde aktif rol almalarını hedefleyen ve gönüllülük esasında oluşmuş ortak yapıları,
- ç) Yerel gündem 21 programı: Birleşmiş Milletler Rio Yeryüzü Zirvesinde 1992 yılında kabul edilen ve 21 inci yüzyılın gündemini belirleyen Gündem 21 başlıklı Eylem Planınının 28 inci bölümü uyarınca, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve diğer ortakların, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini belirleyerek, kentleri için Yerel Gündem 21 olarak adlandırılan 1997 yılından itibaren uygulanan Türkiye Yerel Gündem 21 Programını,
- d) Yönetişim: Saydamlık, hesap verebilirlik, katılım, çalışma uyumu, yerindenlik ve etkinlik gibi kriterlere dayanan, çok aktörlü ve toplumsal ortaklıklara dayalı yönetim anlayışını,
- e) YG21: Yerel Gündem 21'i,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM: Kent Konseyinin Oluşumu, Görevleri ve Çalışma İlkeleri *

Kent konseyinin oluşumu *

MADDE 5 – (1) Kent Konseyleri belediye teşkilatı olan yerlerde, mahalli idareler genel seçim sonuçlarını izleyen 3 ay içinde, 8 inci maddede belirtilen üyelerden oluşur. *

(2) Kent konseyi genel kurulu ilk toplantısını yapmak üzere belediye başkanının çağırısı ile toplanır. Belediye başkanının başkanlığında toplanan genel kurul, toplantıyı idare etmek üzere üyeleri arasından en az üç kişiden oluşan divan kurulunu seçer. *

(3) Divan kurulunun oluşturulmasından sonra, kent konseyi yürütme kurulu ve kent konseyi başkanı seçilir. *

Kent konseyinin görevleri

Madde 6 - (1) Kent konseyinin görevleri;

- a) Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
- b) Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,***
- c) Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak,
- ç) Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- d) Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
- e) Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,
- f) Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
- g) Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,
- ğ) Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

- h) Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,
- i) Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Çalışma ilkeleri

Madde 7 - (1) Kent konseyi, aşağıdaki ilkeler temelinde çalışmalarını sürdürür.

- a) YG21 süreci kapsamında, kentine sahip çıkma, aktif katılım ve çözümdede ortaklık ilkelerinin bütünlüğünde, kentlerin yaşanabilir bir geleceğe taşınmasına katkıda bulunmak,
- b) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin imzaladığı ve onayladığı Birleşmiş Milletler Zirveleri ile diğer uluslararası sözleşmelerde kent ve kent yaşamına yönelik temel ilkeleri hayata geçirmek,
- c) Kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini ön planda tutmak,
- ç) Kent konseyi, uluslararası gelişmeleri ve ülke koşullarını gözeterek, tarafsız bir yaklaşımla görüş ve önerilerini oluşturmak,
- d) Katılımcılığı ve ortak akla dayanan uzlaşmayı esas almak,
- e) Değişimi ve yenilikleri önceden fark ederek sonuç odaklı çalışma kültürünü benimsemektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Kent Konseyi Üyeliği ve Organları *

Kent konseyi üyeliği

MADDE 8 * – (1) Kent konseyi; merkezi yönetimi, yerel yönetimi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını ve sivil toplumu ortaklık anlayışı ile buluşturmak üzere aşağıda belirtilen kişi, kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşur:

- a) Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- b) Belediye başkanı veya temsilcisi,
- c) Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri,
- ç) Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek ve 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,
- d) Beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri,
- e) Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,
- f) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
- g) Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

Organları

Madde 9 - (1) Kent konseyi aşağıdaki organlardan oluşur:

- a) Genel Kurul
- b) Yürütme Kurulu
- c) Meclisler ve çalışma grupları

ç) Kent konseyi başkanı *

Genel kurul

Madde 10*- (1) Genel kurul, kent konseyinin en yetkili organı olup 8 inci maddede sayılan üyelerden oluşur. Genel kurul, her yıl ocak ve eylül aylarında yapacağı iki toplantıdan az olmamak üzere, üyelerin salt çoğunluğu ile toplanır.

(2) Genel kurula kent konseyi başkanı başkanlık eder. Başkanın bulunmaması halinde yürütme kurulunun en yaşlı üyesi toplantıya başkanlık eder.

(3) Genel kurul; yürütme kurulunun, meclislerin ve çalışma gruplarının seçim ve çalışma esaslarını, bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmak kaydıyla, çalışma yönergesi ile belirler.

Yürütme kurulu

Madde 11 - (1) Yürütme kurulu, genel kurul tarafından birinci dönem için iki, ikinci dönem için üç yıl görev yapmak üzere seçilen, kadın ve gençlik meclis başkanlarının da yer aldığı en az yedi kişiden oluşur. Yürütme kuruluna kent konseyi başkanı, bulunmaması halinde yürütme kurulunun en yaşlı üyesi başkanlık eder. *

(2) Yürütme kurulu, genel kurulun gündemini tespit eder ve genel kurul tarafından oluşturulan görüşleri ilgili belediyeye sunar ve uygulamayı izler.

Kent konseyi başkanı *

MADDE 11/A – (1) Kent konseyi başkanı genel kurul tarafından seçilir. Kent konseyi başkanının görev süresi, yürütme kurulunun görev süresiyle paralel olmak üzere ilk dönem için iki yıl, ikinci dönem için üç yıldır.

(2) Kent konseyi başkanının seçimi için ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü tur oylama yapılır. Üçüncü oylamada en fazla oyu alan aday, başkan seçilmiş olur.

(3) Kent konseyi başkanının seçimi, kent konseyinin ilk toplantısının birinci birleşimde tamamlanır.

(4) Kent konseyi başkanının izin, hastalık veya başka bir sebeple görevi başında bulunmadığı hallerde, bu süre içinde kendisine yürütme kurulunun en yaşlı üyesi vekalet eder

Meclisler ve çalışma grupları

Madde 12 - (1) Kent konseyleri, görev alanına giren konularda meclis ve çalışma gurupları oluşturabilir.

(2) Meclislerin ve çalışma guruplarının çalışma usul ve esasları genel kurulca belirlenir.

(3) Meclislerde ve çalışma guruplarında oluşturulan görüşler, kent konseyi genel kurulunda görüşülerek kabul edildikten sonra değerlendirilmek üzere ilgili belediye meclisine sunulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Çeşitli ve Son Hükümler

Toplantı ve görüşme usulü

Madde 13 - (1) Kent konseyi organları, çalışma yönergelerinde belirlenen yer ve zamanlarda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile olağan olarak toplanır ve katılanların salt çoğunluğu ile karar alır. Oylamada eşitlik çıkması halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır.

(2) Genel kurul, yürütme kurulu başkanı tarafından doğrudan veya 8 inci maddede öngörülen katılımcı sayısının üçte birinin teklifi üzerine olağan üstü toplantıya çağırılabilir.

Görüşlerin ilanı

Madde 14 - (1) Kent konseyi genel kurulunca oluşturulan görüşler, belediye meclisinin ilk toplantısında değerlendirildikten sonra belediye tarafından kent konseyine bildirilir ve uygun araçlarla kamuoyuna duyurulur.

Genel Sekreterlik*

MADDE 14/A – (1) Kent konseyi genel sekreteri, belediye başkanı tarafından önerilen üç aday arasından yürütme kurulu tarafından seçilir.

(2) Kent konseyi genel sekreteri, 6 ncı maddede belirtilen görevlerin yerine getirilmesini koordine eder. Meclisler, çalışma gurupları ve benzeri yapılar arasındaki çalışma uyumunu ve koordinasyonu sağlar.

(3) Genel sekreter, kent konseyi başkanına ve yürütme kuruluna karşı sorumludur

Sekreteryaya hizmetleri

Madde 15 - (1) Kent konseyinin sekreteryaya hizmetleri, ilgili belediye tarafından önerilecek ve yürütme kurulu tarafından kabul edilecek görevliler tarafından yerine getirilir.

(2) Sekreteryaya hizmetlerini yürüten personel, bu çalışmalarında genel sekretere karşı sorumludur.*

Yönerge çıkarma

Madde 16 - (1) Kent konseyi genel kurulu bu Yönetmeliğe aykırı olmak kaydıyla uygulama yönergeleri çıkarabilir.

Kent konseyinin mali yapısı *

MADDE 16/A – (1) Belediyeler kent konseylerine, bütçelerinde ödenek ayırmak suretiyle ayni ve nakdi yardım yapar ve destek sağlar.

Geçici Madde - (1) YG21 Programının uygulandığı yerlerde, kent konseyi veya benzeri adlarla oluşturulmuş yapılanmalar bu Yönetmelik hükümlerine uygun hale getirilir. Kent konseyi bulunmayan belediyelerde ilk toplantı, belediye başkanının çağırısı ile yapılır.

(2) Kent konseyi ve benzeri adlarla oluşturulmuş mevcut yapılanmalara ve ilk toplantıya ilişkin işlemler bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç bir yıl içerisinde tamamlanır.

(3) Kent konseyi ilk toplantısını, belediye başkanının çağrı yazısında bildirilen gündemle, ilan edilen yer ve tarihte yapar. Bu toplantıda yürütme kurulu oluşturulur.

Yürürlük

Madde 17 - (1) Bu Yönetmelik, yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 18 - (1) Bu Yönetmelik hükümlerini İçişleri Bakanı yürütür.

EK 2**KADIN MECLİSİ ÜYESİ SORU FORMU**

Sayın Üyeler,

Kadınların siyasette eksik temsili söz konusu olduğu sürece tam anlamda demokrasi, kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşamayacağı belirgin bir gerçektir. Bu bağlamda, ülkemizde kadınların seslerini duyurmakta önemli bir platform olan kadın meclislerinin bu alandaki çalışmaları büyük önem arz etmektedir.

Doldurmuş olduğunuz soru formu “Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinliklerini” incelemeyi amaçlayan bir araştırma tezine katkı sağlayacak olup söz konusu tez, ülkemizde bulunan kadın meclislerini bütüncül bir çerçevede ele almayı amaçlamaktadır.

	AD SOYAD:
	YER ALDIĞINIZ KADIN MECLİSİ:
1	DOĞUM YERİNİZ:
2	YAŞANAN İL/İLÇEDEKİ İKAMET SÜRENİZ:
3	YAŞINIZ:
4	MEDENİ DURUMUNUZ:
5	EĞİTİM DÜZEYİNİZ/ MEZUN OLDUĞUNUZ OKUL:
6	MESLEĞİNİZ:
7	ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALIŞ SÜRENİZ: A).....yıdır aktif çalışma hayatı içerisindeyim. B) Çalışmıyorum. C) Emekli D) Bağımsız çalışıyorum E) Diğer (Lütfen Belirtiniz)
8	ÇALIŞMA HAYATINDA YER ALDIĞINIZ SEKTÖR (Çalışıyorsanız cevaplayınız): A)Kamu Sektörü B) Özel Sektör
9	ÇOCUĞUNUZ VAR MI? VARSA KAÇ TANE?
10	ÜYE OLDUĞUNUZ YA DA AKTİF ÇALIŞTIĞINIZ BİR SİYASİ PARTİ VAR MI? PARTİNİN HANGİ KADEMESİNDE YER ALMAKTASINIZ/ AKTİFSİNİZ?

11	HERHANGİ BİR GENEL VEYA YEREL SEÇİMDE ADAY OLDUNUZ MU?
12	VARSA ÜYESİ OLDUĞUNUZ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE KAÇ SENEDEN BERİ ÜYE OLARAK FAALİYET GÖSTERDİĞİNİZ?
13	KADIN MECLİSİNDE KAÇ SENEDEN BERİ ÜYE OLARAK YER ALMAKTASINIZ: A) 0-1 Yıl B) 1-3 Yıl C) 3-5 Yıl D) 5 Yıldan fazla
14	KADIN MECLİSİNDE AKTİF OLARAK ÜYELİK YAPMAYA SİZİ YÖNLENDİREN TEMEL NEDEN NEDİR? a) Boş zamanları etkin bir şekilde kullanma b) Yaşadığım kentte söz sahibi olma, sorunların çözümünde yer alma isteği c) Sosyal bir ortamda bulunup bilgi ve deneyim alışverişinde bulunma isteği d) Yaptığım iş nedeniyle zaten konuyla doğrudan/dolaylı olarak ilgimin olması (Nedenini belirtiniz) e) Diğer (Lütfen belirtiniz) f) Hepsi / bu seçeneği işaretlediyseniz, lütfen önem sırası 1'den (en önem taşıyan için 1, daha az önem taşıyan 2 vb.) başlamak üzere seçenekleri numaralandırır mısınız?
15	YER ALINAN KADIN MECLİSİNİN YEREL YÖNETİMLER AÇISINDAN GÖSTERDİĞİ EN ÖNEMLİ KATKISI SİZCE NEDİR? (Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz) a) Yardım ve bağış faaliyetleri organize ederek kentteki sorunlara karşı duyarlılık geliştirmesi b) Kentin stratejik planı hazırlanırken kentte yaşayan kadınların sorunlarını plana yansıtması ve çözüm önerileri sunması c) Örgütlü ve örgütsüz kadınları bir araya getirerek kadınların seslerini duyurabileceği ortak bir platform oluşturması d) Siyasette eksik temsil edilen kadın gerçeğinden hareketle, kadınların siyasete katılımını teşvik etmesi e) Diğer (Lütfen belirtiniz)
16	SİZCE KADIN MECLİSLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN NELER YAPILABİLİR?
17	SİZCE KADINLARIN YEREL SİYASETE KATILIMINI ARTTIRMAK İÇİN NELER YAPILABİLİR?

Soru Formunu içtenlikle cevapladığınız ve çalışmaya katkı sağladığınız için teşekkür ederiz.

*Sorularınız için irtibat kişisi Funda ŞAHİN. E-posta: funda.sahin@ksgm.gov.tr

EK 3

Soru Formunun Gönderildiğı Yerel Gündem 21 Genel Sekreterlikleri

1. Adana YG-21 Genel Sekreterliğı
2. Adıyaman YG-21 Genel Sekreterliğı
3. Afyonkarahisar YG-21 Genel Sekreterliğı
4. Ağrı Doğubeyazıt YG-21 Genel Sekreterliğı
5. Ankara Çankaya YG-21 Genel Sekreterliğı
6. Antalya YG-21 Genel Sekreterliğı
7. Alanya YG-21 Genel Sekreterliğı
8. Aydın Kuşadası YG-21 Genel Sekreterliğı
9. Batman YG-21 Genel Sekreterliğı
10. Bitlis YG-21 Genel Sekreterliğı
11. Bitlis/Tatvan YG-21 Genel Sekreterliğı
12. Bursa YG-21 Genel Sekreterliğı
13. Bursa/Nilüfer YG-21 Genel Sekreterliğı
14. Bursa/Osmangazi YG-21 Genel Sekreterliğı
15. Bursa/Yenişehir YG-21 Genel Sekreterliğı
16. Bursa/İzmit YG-21 Genel Sekreterliğı
17. Bursa/Orhangazi YG-21 Genel Sekreterliğı
18. Bursa/Mudanya YG-21 Genel Sekreterliğı
19. Bursa/Mustafakemalpaşa YG-21 Genel Sekreterliğı
20. Çanakkale YG-21 Genel Sekreterliğı
21. Çanakkale/Gürpınar YG-21 Genel Sekreterliğı

22. Denizli YG-21 Genel Sekreterliği
23. Diyarbakır YG-21 Genel Sekreterliği
24. Düzce YG-21 Genel Sekreterliği
25. Erzincan YG-21 Genel Sekreterliği
26. Eskişehir YG-21 Genel Sekreterliği
27. Eskişehir/Tepebaşı YG-21 Genel Sekreterliği
28. Hakkari YG-21 Genel Sekreterliği
29. Hakkari/Yüksekova YG-21 Genel Sekreterliği
30. Hatay/Antakya YG-21 Genel Sekreterliği
31. İstanbul YG-21 Genel Sekreterliği
32. İstanbul/Bağcılar YG-21 Genel Sekreterliği
33. İstanbul/Bakırköy YG-21 Genel Sekreterliği
34. İstanbul/Beşiktaş YG-21 Genel Sekreterliği
35. İstanbul/Sarıyer YG-21 Genel Sekreterliği
36. İstanbul/Şişli YG-21 Genel Sekreterliği
37. İstanbul/Zeytinburnu YG-21 Genel Sekreterliği
38. İzmir YG-21 Genel Sekreterliği
39. İzmir/Karaburun Yarımadası YG-21 Genel Sekreterliği
40. İzmir/Ödemiş YG-21 Genel Sekreterliği
41. Kars YG-21 Genel Sekreterliği
42. Kırklareli YG-21 Genel Sekreterliği
43. Kocaeli YG-21 Genel Sekreterliği
44. Kocaeli/Gölcük YG-21 Genel Sekreterliği

45. Malatya YG-21 Genel Sekreterliği
46. Manisa YG-21 Genel Sekreterliği
47. Mardin YG-21 Genel Sekreterliği
48. Mardin/Kızıltepe YG-21 Genel Sekreterliği
49. Mersin YG-21 Genel Sekreterliği
50. Mersin/Tarsus YG-21 Genel Sekreterliği
51. Muş/Malazgirt YG-21 Genel Sekreterliği
52. Nevşehir YG-21 Genel Sekreterliği
53. Nevşehir/¼rg¼p YG-21 Genel Sekreterliği
54. Nevşehir/G¼reme YG-21 Genel Sekreterliği
55. Nevşehir/Kaymaklı YG-21 Genel Sekreterliği
56. Nevşehir/Mustafapaşa YG-21 Genel Sekreterliği
57. Ordu/¼nye YG-21 Genel Sekreterliği
58. Sakarya YG-21 Genel Sekreterliği
59. Sinop YG-21 Genel Sekreterliği
60. Tekirdağ/Çorlu YG-21 Genel Sekreterliği
61. Tokat YG-21 Genel Sekreterliği
62. Trabzon YG-21 Genel Sekreterliği
63. Uşak YG-21 Genel Sekreterliği
64. Van YG-21 Genel Sekreterliği
65. Van/Bostaniçi YG-21 Genel Sekreterliği
66. Yalova YG-21 Genel Sekreterliği
67. Zonguldak YG-21 Genel Sekreterliği

EK 4

Kadın Meclisleri Faaliyette Olan Yerel Gündem 21 Genel Sekreterlikleri

1. Adana YG-21 Genel Sekreterliği
2. Antalya YG-21 Genel Sekreterliği
3. Bursa YG-21 Genel Sekreterliği
4. Bursa/Nilüfer YG-21 Genel Sekreterliği
5. Bursa/Osmangazi YG-21 Genel Sekreterliği
6. Bursa/Orhangazi YG-21 Genel Sekreterliği
7. Bursa/Mudanya YG-21 Genel Sekreterliği
8. Denizli YG-21 Genel Sekreterliği
9. Erzincan YG-21 Genel Sekreterliği
10. Eskişehir YG-21 Genel Sekreterliği
11. Eskişehir/Tepebaşı YG-21 Genel Sekreterliği
12. İstanbul/Bağcılar YG-21 Genel Sekreterliği
13. İstanbul/Beşiktaş YG-21 Genel Sekreterliği
14. İzmir/Karaburun Yarımadası YG-21 Genel Sekreterliği
15. Kocaeli YG-21 Genel Sekreterliği
16. Malatya YG-21 Genel Sekreterliği
17. Manisa YG-21 Genel Sekreterliği
18. Mersin/Tarsus YG-21 Genel Sekreterliği
19. Nevşehir YG-21 Genel Sekreterliği
20. Nevşehir/Mustafapaşa YG-21 Genel Sekreterliği
21. Sakarya YG-21 Genel Sekreterliği
22. Sinop YG-21 Genel Sekreterliği
23. Yalova YG-21 Genel Sekreterliği

EK 5

Kadın Meclislerinin Faaliyette Olmadığını Bildiren Yerel G¼ndem 21 Genel Sekreterlikleri

1. Ankara/Çankaya YG-21 Genel Sekreterliği
2. Alanya YG-21 Genel Sekreterliği
3. Aydın/Kuşadası YG-21 Genel Sekreterliği
4. Bursa/İznik YG-21 Genel Sekreterliği
5. Çanakkale/G¼rpınar YG-21 Genel Sekreterliği
6. D¼zce YG-21 Genel Sekreterliği
7. Hakkari/Y¼ksekova YG-21 Genel Sekreterliği
8. İstanbul B¼y¼křehir YG-21 Genel Sekreterliği
9. Kırklareli YG-21 Genel Sekreterliği
10. Muş/Malazgirt YG-21 Genel Sekreterliği
11. Tekirdağ/Çorlu YG-21 Genel Sekreterliği
12. Uşak YG-21 Genel Sekreterliği

EK 6

Kadın Meclisleri Görüşme Soruları

1. Bulduğunuz yerleşim birimindeki kadın meclisi kaç seneden beri faaliyet göstermektedir?
2. Kadın meclisi olarak hedefleriniz nelerdir?
3. Kadın meclisinin Yerel Gündem 21 Genel Sekreterliği, belediye ve kent konseyi ile ilişkileri hakkında bizi bilgilendirebilir misiniz?
4. Kaç tane üyeniz var? Üyelik süreci nasıl gerçekleşiyor?
5. Elinizde var olan bilgiler ışığında, üyeler hangi kanallar aracılığıyla kadın meclisiyle tanışıyorlar?
  - Medya
  - Televizyon
  - Ulusal veya yerel gazete
  - Sivil toplum kuruluşu
  - Arkadaş
  - Diğer
6. Siz nasıl, ne için kadın meclisine katıldınız?
7. Sizce diğer üyelerin kadın meclisine katılım motivasyonları ne olabilir?
8. Üyelik öncesi genel bir oryantasyon, bilgilendirme toplantısı yapılıyor mu?
9. Kadın meclisine üye olmaya gelen kadınlar kadın meclisinin tam olarak ne iş yaptığını ve hedeflerini yeterince biliyorlar mı?
10. İş bulmak, yardım almak veya bir çıkar sağlamak adına üye olmaya gelenler var mı?
11. Sizce, kadın meclisi üyeleri kadın bakış açısını yeterince içselleştirebiliyorlar mı?

Veya

Kadın meclisinin yaptığı çalışmalara kadın bakış açısının yansıdığını düşünüyor musunuz?

Veya

Kadın meclisleri, kentsel yapının oluşmasında kadın bakış açısını yansıtmak adına güçlü bir platform oluşturabildi mi?

12. Üyeleriniz profili çerçevesinde genç kadınların katılımı yeterli mi? Eğer yeterli bulmuyorsanız sizce nedeni ne olabilir?
13. Genç kadınların katılımını artırmak için sizce neler yapılmalıdır?
14. İlinizde kaç tane sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır? Kaç tanesi kadın konusuyla ilgili çalışmalar yürütmektedir?
15. Sizi sivil toplum kuruluşlarından ayıran özellik nedir? Sizi sivil toplum kuruluşu olarak algılayan üyeleriniz var mı?
16. Kadın konusuyla çalışmalar yürüten STK'lardan kaç tanesi kadın meclisinde yer almakta? Bu oranı yeterli buluyor musunuz?
17. Örgütsüz kadınlara ulaşmak için ne tür stratejiler ve projeler yürütmektesiniz?
18. Sizce, kadın meclislerinin kurumsallaşma çabası var mı? Eğer varsa, bu çaba çerçevesinde yol kat edebildi mi?

Veya

Kadın meclislerinin kurumsallaşması ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

19. 18. soru çerçevesinde, 2007 yılında gerçekleştirilen YG-21 Kadın Meclisleri Ulusal Koordinasyon Toplantılarının rolü ve önemi ne olabilir?
20. YG-21 Kadın Meclisleri Ulusal Koordinasyon Toplantılarının son durumu nedir? Bu toplantılarda tartışılan konular, varılan sonuçlar ve sonrasında yapılanlarla ilgili neler düşünüyorsunuz?
21. İlinizde kadınların 'kadın sorunu' olarak görüp şikayetçi oldukları en önemli sorun nedir?

22. 21. soruda belirttiğiniz sorun alanıyla ilgili herhangi bir çalışmanız oldu mu? Yerel yönetimin bu konuda tavrı ve görüşü ne oldu? Gerçekli desteği sağlayabildiniz mi?
23. Kadın meclisi bugüne kadar hangi tür konuları ve neleri kent konseyine taşıdı? Sizce en önemlisi?
24. Kadın meclisinin, kent konseyine taşıdığı konulardan % kaçını kabul edilip yerel yönetim tarafından yerine getirilmektedir?
25. Üye kadınlarınızın yüzde kaçını çalışma hayatında yer almaktadır?
26. İlinizin geçim kaynakları tam olarak neler? Kadınların yer aldığı sektörler ilinizin geçim kaynaklarıyla aynı doğrultuda mı? Bu alanlarda kadın istihdamını artırmak için neler yaptınız? Yaptığınız ya da yürüttüğünüz projeler kapsamında kaç kadın istihdama katılabildi?
27. Kadınların siyasal katılımlarını artırmada kadın meclislerinin rolü ve önemi nedir?
28. Siyasal katılımı artırmak için kadın meclisleri sizce neler yapmalıdır, neler yapabilir?
29. Sizce, kadın meclislerini güçlendirmek amacıyla neler yapılabilir?
30. Sizce, kadınların yerel siyasete, yetki ve karar alma mekanizmalarına katılımlarını artırmak için neler yapılabilir?